

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií**

MOTIVACE SKAUTSKÝCH VEDOUCÍCH

Bakalářská práce

Praha 2009

Vedoucí práce:
Doc. PhDr. Václav BŘICHÁČEK

Vypracovala:
Anna VOŘÍŠKOVÁ

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 19. 2. 2009

.....
podpis

Tímto bych chtěla poděkovat panu doc. PhDr. Václavu Břicháčkovi za jeho cenné rady, připomínky a pomoc, kterou mi poskytl při vypracování této práce. Mé poděkování patří také všem skautům a skautkám, kteří se ochotně zúčastnili mého výzkumu, a poskytli mi neocenitelné informace.

OBSAH

1	ÚVOD.....	1
2	TEORETICKÁ ČÁST.....	3
2.1	SKAUTING.....	3
2.1.1	ZÁKLADNÍ CÍLE A MYŠLENKY SKAUTINGU.....	3
2.1.2	SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA.....	6
2.1.3	DUCHOVNÍ ROZMĚR SKAUTINGU.....	8
2.1.4	O CO DNES SKAUTING USILUJE?.....	8
2.2	ANTONÍN BENAJMIN SVOJSÍK.....	9
2.2.1	„ZÁKLADY JUNÁCTVÍ“.....	10
2.3	JAROSLAV FOGLAR.....	14
2.3.1	FOGLAROVY OSOBNOSTNÍ PŘEDPOKLADY.....	15
2.3.2	VÝCHOVNÉ ÚSILÍ.....	15
2.3.2.1	Příklady dalších výchovných metod.....	17
2.3.3	CO VEDLO FOGLARA K PRÁCI S MLÁDEŽÍ?.....	18
2.3.4	FOGLAR DNES.....	19
2.4	SKAUTSKÁ STEZKA („STUPNĚ ZDATNOSTI“).	20
2.4.1	„STARÁ“ SKAUTSKÁ STEZKA.....	20
2.4.2	„NOVÁ“ SKAUTSKÁ STEZKA.....	21
2.4.2.1	Motivace.....	23
3	EMPIRICKÁ ČÁST.....	24
3.1	METODOLOGIE.....	24
3.1.1	METODA VÝZKUMU A SBĚR DAT.....	24
3.1.2	VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	24
3.2	VLASTNÍ VÝZKUM.....	25
3.3	DISKUSE A ZÁVĚR.....	45
4	SHRNUTÍ.....	48
5	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	49
6	SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ.....	52
7	SEZNAM PŘÍLOH.....	53

1 ÚVOD

Předmětem této bakalářské práce je organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR. V naší zemi existuje téměř 100 let. Přestože byl několikrát zakázán, vždy našel dostatek síly k obnově. Nejsilnější motivací mu k tomu poskytla služba dětem, kterým nabízel a stále nabízí své hodnoty a principy jako životní styl.

Ale doba i děti se mění. A chce-li Junák dětem sloužit i nadále, musí se neustále přizpůsobovat. Přesto se snaží uchovat si svou dlouholetou tradici, své principy, které mu do vínku vložil jeho zakladatel A. B. Svojsík. Otázkou zůstává, zda-li se i dnešní vůdci snaží kráčet ve šlépějích svých předchůdců a navazovat na tradice, nebo jestli si jdou vlastní cestou?

Cílem této bakalářské práce je proto orientace ve stylu činnosti a motivaci vedoucích dětských oddílů Junáka a jejich srovnání s původními cíli „zakladatelů“. Je to součást úvah o využití volného času dětí, které se do této organizace zapojily, o nichž lze předpokládat, že jsou zaměřeny podobným směrem, směrem, kterým byla zaměřena i generace jejich rodičů.

Problematika volného času dětí je dnes aktuální, neboť jsou vlivem současného konzumního života méně pohyblivé než v minulosti, a čas, který stráví před obrazovkou počítače nebo jinou pasivní činností, má vliv na sociální vztahy dětí a na zhoršení jejich komunikačních schopností. Rozhodla jsem se proto pokusit se zmapovat tyto otázky v organizaci Junák – svaz skautů a skautek ČR. Opírám se přitom o údaje od vedoucích a o jejich motivaci pro vedení dětí.

Teoretická část práce se zabývá rozbořem dvou historických představitelů skautingu – Jaroslava Foglara a A. B. Svojsíka. Oba dva mají velký vliv na podobu Junáka – Svojsík jako jeho zakladatel (a spíše teoretik), Foglar jako velký inspirátor (a praktik, který zasvětil celý svůj život dětem). Jde o velice individuální, netypické osobnosti, jejichž styl jde „napodobit“ jen velmi obtížně. Přesto si myslím, že v jejich díle lze nalézt určité univerzální motivy. Ty však nejsou do naší doby zcela přenesitelné. Skautské hnutí má v každé době své projevy, kterým uzpůsobuje svůj program.

V teoretické části se zároveň objevuje snaha stanovit základní koncepci výchovy Junáka. Jsem si však vědoma toho, že vývoj společnosti je rychlý, metodické principy stárnou a potřeba adaptace na současné podmínky (např. nefunkčnost rodin, nedostatek kladných vzorů

aj.) je obrovská. Nejen z těchto důvodů se Junák před několika lety pokusil o převratnou změnu ve své koncepci a vydal „novou“ skautskou stezku.

Empirická část bakalářské práce je založena na krátkodobém anonymním dotazníkovém šetření, v kterém se objevují názory a zkušenosti 57 vedoucích skautských oddílů. Jsem si vědoma, že se jedná o vcelku malý soubor (z hlediska organizace Junáka), ale lze na něm sledovat větší počet dimenzí. Data z dotazníku jsou zpracována popisně, neboť jde spíše o orientační sondu, kterou je možné dále rozšiřovat (např. o počet osob, vazby mezi položkami, rozdělení do podskupin aj.)

Cílem práce je tedy konfrontovat současný stav s koncepcí, kterou pro skautské hnutí vypracovali jeho „zakladatelé“ a odvodit některé změny, ke kterým s vývojem času nutně dochází.

Důvodem, proč jsem si jako téma své bakalářské práce vybrala skauting a motivaci vůdců, je skutečnost, že jsem sama vedoucí turistického oddílu (TOM). Skauting mě zaujal svými tradicemi, které se předávají z generace na generaci, což se v oddílech TOM neobjevuje často, navíc jde o samostatné oddíly, které nespojuje žádná společná myšlenka, jako oddíly skautské. Zároveň pro mě byla zajímavá otázka, co dnes vedoucí oddílů vede k dobrovolné práci s dětmi.

Oddíl, do kterého mě přivedli moji rodiče, kteří zde působili jako vedoucí, a kde jsem později sama „zakotvila“ jako jedna z vedoucích, změnil můj pohled na život, na lidi kolem mě, dal mi jisté „základní rady“ do života, kterými se mnohdy řídím dodnes. A doufám, že totéž předám „svým“ dětem. Je však tomu tak i v dětských oddílech Junáka?

2 TEORETICKÁ ČÁST

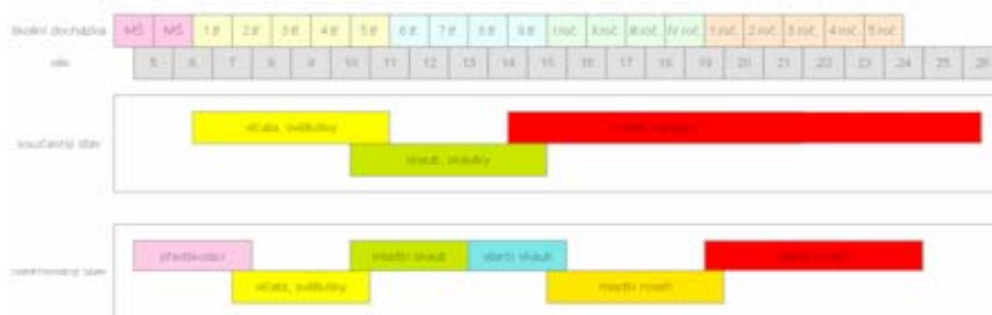
2.1 SKAUTING

2.1.1 ZÁKLADNÍ CÍLE A MYŠLENKY SKAUTINGU

Často se říká, že skauting je hra. Jiní zas říkají, že skauting je život v přírodě. Skauting je ale i výchovné hnutí. Zároveň je to také tvorba životního stylu. Co je tedy vlastně skauting?

„Junák, svaz skautů a skautek České republiky, je dobrovolné, nezávislé a nepolitické občanské sdružení, sdružující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů.“ (Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR 2001, s. 1) Junák je členem světových organizací skautek WAGGGS¹ a skautů WOSM² a hlásí se k jejich poslání, principům a metodám. Junák je rovněž členem organizace dospělých skautů ISGF³.

Skauting v naší zemi existuje od roku 1911. Od té doby prošlo skautskými oddíly na půl milionu lidí, mezi nimi i řada později významných osobností z různých oborů. Dnes má Junák 44 tisíc členů (1658 dětských oddílů) a skautské oddíly působí ve více než tisíci městech a vesnicích po celé naší zemi. Sdružují chlapce i děvčata od šesti let ve třech věkových kategoriích.

Obr. 1 Věkové kategorie

Skauting jako mezinárodní hnutí existuje ve 216 zemích a teritoriích světa (skauting neexistuje pouze v Andoře, Číně, na Kubě, v Severní Koreji, Laosu a Barmě), má přes

¹ WAGGGS – World Association of Girl Guides and Girl Scouts (Světová asociace skautek)

² WOSM – World Association of the Scout Movement (Světová organizace skautského hnutí)

³ ISGF – International Scout and Guide Fellowship (Mezinárodní společenství skautů a skautek)

40 milionů členů a je tedy největší mezinárodní organizací pro děti a mládež. Skauti a skautky na celém světě ctí tytéž hodnoty.

Skauting má za sebou sto let existence, přestože byl ve své historii třikrát potlačen. Jedinečný a pružný výchovný systém mu umožňuje přizpůsobovat se měnícím se potřebám společnosti a být stále atraktivní pro ty, kterým patří – pro děti a mladé lidi. Dospělí a děti se ve skautském oddíle stávají partnery, vzájemně se od sebe učí a překonávají tak hranice věkové a generační. Díky všestrannosti skautského výchovného programu si zde každý může najít to své.

„Posláním Junáka je podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy a metodami, stanovenými zakladatelem skautského hnutí, lordem Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu, prof. A. B. Svojsíkem.“ (Žďárská 2008, s. 18)

Trochu jinou definici poskytuje Světový výbor WOSM: *„Posláním skautingu je přispět k výchově mladých lidí prostřednictvím hodnotového systému, založeného na skautském slibu a zákonu, pomáhat jim vytvářet lepší svět, kde naleznou uspokojení jako jednotlivci a budou hrát konstruktivní roli ve společnosti.“ (Zajíc 2001, s. 57)*

Východiskem skautingu je přesvědčení, že svět může být skutečně lepší. A že záleží na každém člověku, co pro to udělá. Skauting je tedy projekt, jehož posláním je zlepšovat svět skrze jednotlivé lidi, kterým pomáhá vstoupit na cestu dobrovolného zájmu o vlastní rozvoj i rozvoj nejbližších lidí.

Skautské hnutí je založeno na třech principech, které jsou základem skautské výchovy. Principy představují závazná východiska, kterými se řídí všichni členové hnutí. Tyto tři základní principy jsou též vyjádřeny ve skautském slibu a zákonu:

„Povinnost k Bohu, chápaná jako povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální.“ (Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR 2001, s. 1) Ve snaze odlišit se od náboženských hodnot se však dnes mluví spíše o „přesažných hodnotách“. Ve skautském slibu je tento princip vyjádřen závazkem služby nejvyšší Pravdě a Lásce; v zákoně nacházíme vnitřní souvislosti zejména s 1., 2. a 10. bodem.

„Povinnost vůči ostatním, chápaná jako věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami;

je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě.“ (tamtéž, s. 1) Vnitřní vazbu má tento princip se třetím bodem skautského slibu a s 3., 6. a 7. bodem zákona včetně hesla.

„**Princip povinnosti k sobě samému**, chápáná jako odpovědnost za rozvoj sebe sama.“ (tamtéž, s. 1) Vnitřní vazba se váže na druhý bod skautského slibu a 10. bod zákona.

Na zákon, slib a heslo je nutné pohlížet jako na hierarchicky uspořádaný systém, jehož dodržování teprve dělá skauta skautem.

Skautský zákon je univerzální a pokrývá prakticky všechny důležité oblasti života. Poskytuje konkrétní návod pro mladé lidi, jak chápat hodnoty, které skauting jako základ pro život jednotlivce nabízí. Jde o jakýsi kodex životního stylu, který je založený na principech skautingu:

1. *Skaut je pravdomluvný.*
2. *Skaut je věrný a oddaný.*
3. *Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.*
4. *Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.*
5. *Skaut je zdvořilý.*
6. *Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.*
7. *Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.*
8. *Skaut je veselý myslí.*
9. *Skaut je hospodárný.*
10. *Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutcích.*

Skautským slibem se mladý člověk vědomě a dobrovolně zavazuje dodržovat skautský zákon a svým osobním úsilím přijímá za toto rozhodnutí odpovědnost. Složení slibu je prvním symbolickým krokem na cestě sebevýchovy:

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

- *sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,*
- *plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,*
- *duší i tělem být připraven pomáhat vlasti a bližním.*

Složení slibu mohou věřící skauti zakončit prosbou: K tomu mi dopomáhej Bůh.

Zákon a slib doplňuje skautské heslo „*Buď připraven!*“ a denní příkaz „*Každý den vykonám alespoň jeden dobrý skutek*“. Služba bližnímu je samou podstatou skautského hnutí a

je též důležitým výchovným prvkem. „*Dítěti, které se naučí pomáhat druhým bez nároku na odměnu a pouze s vědomím řádně splněné povinnosti, se později stanou pozitivní činy samozřejmostí každodenního života.*“ (Břicháček 1991, s. 17)

Cíle Junáka stručně vyjadřuje Strategie Junáka – svazu skautů a skautek ČR do roku 2005 (viz příloha 1) a Charta českého skautingu (viz příloha 2).

2. 1. 2 SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA

„*Skautská výchovná metoda vede mladého člověka na cestě osobního růstu, je soustavou výchovy a sebevýchovy vedoucí k upevnování charakteru, vytváření hodnotového systému, rozvoji dovedností a znalostí.*“ (Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR 2001, s. 2)

Cílem skautské výchovy je „*člověk po všech stránkách vyzrálý, vzdělaný, tvořivý, schopný spolupráce s jinými lidmi, dobře zakotvený v řadě malých i velkých skupin, zformovaný v kulturní bytost.*“ (Břicháček 1991, s. 7) Skauting je zároveň jistý životní styl, který se postupně vytváří a provází jedince po celý život v duchu zásady „*jednou skautem – navždy skautem*“.

Skautská metoda obsahuje několik základních prvků, které jsou navzájem propojené (prvky musí být v souladu s cíli a principy skautingu a jejich použití v praxi musí odpovídat věku a potřebám mladých lidí):

Skautský zákon a slib. Z principů, které jsou obsaženy ve slibu, zákonu, heslu i požadavku dobrého skutku lze odvodit základní myšlenkový systém skautské výchovy. Jednou ze základních charakteristik skautingu je tedy skutečnost, že je založen na hodnotovém systému, tzn. na vzájemně propojeném souboru etických pravidel (zákon a slib jsou důležitou součástí mravní výchovy ve skautingu).

Učení se prostřednictvím praktických činností a her. Skauting pomáhá rozvoji jedince tím, že mu dává příležitost získat konkrétní, praktické zkušenosti. Učení se zkušeností povzbuzuje k aktivnímu přístupu k životu a pomáhá objevovat vlastní schopnosti. Díky tomu je skauting účinným nástrojem také při rozvoji duchovního života (viz níže).

Družinový (nebo týmový) systém. Družinový systém je základní organizační strukturou skautského oddílu. Vychází z přirozeného sklonu mladých lidí vytvářet skupiny. Každá skupinka, která se skládá z 6 – 8 dětských členů, pracuje jako tým, který vede zkušenější chlapec či děvče (který bývá zpravidla stejného věku jako ostatní členové družiny). V družinách si sami mladí lidé za vedení dospělých postupně uvědomují a přijímají odpovědnost, cvičí se v sebeovládání zaměřeném k upevnování charakteru, stávají se

spolehlivějšími, získávají samostatnost, sebedůvěru a schopnost spolupracovat i vést. Nezanedbatelný je tu též významný vliv, který na sebe vrstevníci vzájemně mají.

Symbolický rámec. Symbolický rámec ve skautingu znamená soubor symbolů, které představují výchovnou motivaci a inspiraci pro určitou věkovou skupinu (např. legenda ke hře, atd.). *„Využívání symbolického rámce staví na představivosti mladých lidí, na jejich smyslu pro dobrodružství, na jejich tvořivosti a vynalézavosti, a to tak, že stimuluje jejich rozvoj, pomáhá jim identifikovat se se směry vývoje a hodnotami, na nichž stojí skauting, a zároveň podporuje soudržnost a solidaritu uvnitř skupiny.“* (Zajíc 2001, s. 67)

K symbolickému rámci patří např. skautská lilie (znak Junáka), pozdrav (podání levé ruky), kroj, oddílové tradice aj. I tento bod je těsně spjatý s duchovním rozměrem skautingu.

Osobní růst. Osobní růst umožňuje mladému člověku, aby svým vlastním způsobem a tempem postupoval po stezce směrem k výchovným cílům své věkové skupiny a aby získával sebedůvěru a uvědomoval si dosažené pokroky. Osobní růst v oddílech konkrétně podporuje např. skautská stezka nebo odborné zkoušky (odborky).

Pobyt v přírodě. Přírodní prostředí poskytuje ideální prostor pro skautskou metodu. Nejde jen o aktivity pod širým nebem, které zvyšují odolnost dětí a vytvářejí řadu užitečných dovedností, jde tu též o kontakt s přírodou, který je prostředkem k jejímu poznávání v širších souvislostech a zároveň i k její ochraně.

Podpora dospělými. Skauting je postaven na partnerství dětí s dospělými, které je postaveno na jiném základě než vztah s rodiči nebo učiteli. Dospělý má ve skautském oddíle tyto funkce – vedoucí aktivit (úspěšná realizace aktivity), vychovatel (podpora procesu sebevýchovy) a přátelský poradce (poskytovat přitažlivé a přátelské prostředí pro další rozvoj oddílu jako celku). Vůdce by měl být též pro děti vzorem.

Služba společnosti. Výchova k občanství je jeden ze základních cílů skautingu.

„Svojsíkova doba zdůrazňovala národní cítění a posilování samostatnosti vlasti. Současný přístup skautingu odráží snahy o pospolitost v evropském i světovém měřítku.“ (Zajíc 2001, s. 53)

Postupné stimulující programy. Postupné podnětné programy jsou založeny na zájmech účastníků, na individuálním přístupu i spolupráci; zahrnují hry, užitečné dovednosti, službu obci a převážně se odbývají v úzkém styku s přírodou.

Na základě efektivního využití své jedinečné metody se tak skauting jako non-formální vzdělávací činitel (mimoškolní výchova) může podílet na celkovém rozvoji mladého člověka jiným způsobem, než jak je tomu v případě školy nebo rodiny.

2. 1. 3 DUCHOVNÍ ROZMĚR SKAUTINGU

Duchovní dimenze je podstatou skautingu (jakýsi smysl veškeré činnosti ve skautingu), jehož znakem je neustálé hledání cesty života, která může mít celou řadu forem. Zároveň je tím, co zřetelně odlišuje skauting od jiných mimoškolních aktivit a volnočasových kroužků. Přesto lze duchovní dimenzi popsat jen velmi těžko a je neustálým zdrojem debat, jak po stránce obsahové, tak po stránce metodické. Autoři se však shodují na tom, že jde o nezbytnou podmínku k úspěšné výchově i sebevýchově.

Duchovní dimenze vyplývá ze základních principů skautingu, zejména však z principu prvního - povinnost k Bohu -, přesto není svázána s žádnou konkrétní náboženskou tradicí. Určité hodnotové zakotvení ji poskytuje skautský zákon a slib, neboť je úzce svázána s výchovou k Pravdě a Lásce.

Konkrétně se duchovní dimenze „věnuje“ dvěma oblastem – morálce a mezilidským vztahům. Prvním cílem je výchova svědomí, tj. schopnost rozpoznávat mezi dobrým a zlým (Pravda). Druhou rovinou je schopnost dobré uskutečňovat, tj. vytvářet kladné mezilidské vztahy (Láska) – tato rovina se týká i budování respektu k cizím kulturám, jiným rasám apod.

„Na dobrém porozumění a vnitřním přijetí toho, co se rozumí duchovním životem, záleží nejen úspěšnost skautského působení, ale vůbec lidského života.“ (Břicháček 1991, s. 24)

2. 1. 4 O CO DNES SKAUTING USILUJE?

Pozice i budoucí úkoly mladé generace jsou podstatně jiné a náročnější než tomu bylo v životě jejich rodičů či prarodičů. Zásadní proměna světa je způsobena zejména proměnou komunikačních možností a stále se urychlujícím technologickým vývojem. I život sám o sobě je rychlejší... Tato proměna s sebou nese řadu možností, ale též spoustu vážných ohrožení – např. rozpad tradičních rodinných vazeb (dětem chybí kladné vzory), ztráta autority, nová sociální rizika (drogy, sekty, politický extremismus) nebo propadnutí konzumnímu, sobeckému a odlidštěnému životnímu stylu aj. Skauting by měl dětem vrátit ideály, které jsou vyjádřeny ve slibu a v zákonu, a postupně je naučit, že je možné podle nich žít i v každodenním životě. Měl by dětem pomoci najít jejich místo ve světě. Skauting by měl vytvářet kladné vztahy mezi dětmi, oproštěné od povrchnosti a odcizení.

2.2 ANTONÍN BENAJMIN SVOJSÍK

Antonín František Svojsík se narodil 5. září 1876 na Smíchově, kde vychodil obecnou školu a gymnázium. V roce 1892 nastoupil na učitelský ústav, kde roku 1896 složil maturitu s vyznamenáním. Po maturitě se stal učitelem tělocviku, a tomuto povolání se věnoval až do roku 1937, kdy odešel do penze.

Svojsík považoval za velice důležité, aby člověk byl skutečným odborníkem v profesi, kterou dělá. A on sám jím v oboru tělovýchovy nesporně byl. Proto dobře viděl tehdejší slabiny české tělovýchovy a uvědomoval si, že je třeba ji od základů změnit.

Svojsík se poprvé dozvěděl o skautingu v roce 1911 od svého přítele Meilbecka, který Svojsíkovi vyprávěl, že v Anglii se během velice krátké doby rozvinulo hnutí (poprvé se objevuje v roce 1907), jež je pro mládež mnohem významnější než Sokol. Svojsík odjíždí do Anglie ještě téhož roku, kde je skautingem okamžitě uchvácen. *„Idyllicky krásné scény ze života skautů v lesích, ušlechtilost, bezvadnost vystupování, opravdovost v každé práci ať duševní ať tělesné, horlivost v konání dobra, energie a čistá, jasná duše zírající z jejich očí, nepřipouštějí ani zdání klamu. Toť jsou nepopíratelně skvělé výsledky silné výchovy v přírodě, jež byla mým dávným ideálem.“* (Svojsík 1991, s. 7)

Po návratu se rozhodl vytvořit podobné hnutí v Čechách. Novinkou byla výchova v přírodě – věc do té doby u nás neznámá. Velmi sympatická mu též byla myšlenka vychovávat hrou. Co však Svojsík obdivoval nejvíce, byla provázanost výchovné metody – každá, ač sebemenší věc byla provázána s výchovnou složkou. *„Jak celý život vytvořený v táboře jest obrazem života skutečného a vším, co mládež ze zábavy s radostí tam koná, jak učí se plnění povinností pro celý život!“* (tamtéž, s. 8) Obdivoval, jak byly promyšleny prostředky k tomu, aby se hoši sami starali o svou vlastní výchovu, aby se naučili pozorovat a milovat přírodu.

Po prázdninách roku 1911 Svojsík sestavil oddíl ze svých žáků žižkovské reálky a začal s nimi konat skautské vycházky do pražského okolí. O prázdninách roku 1912 uspořádal Svojsík první skautský tábor pod hradem Lipnice.

Zároveň na konci léta roku 1911 Svojsík začíná překládat knihu Roberta Baden-Powella *„Scouting for Boys“*. Nešlo mu však o její doslovný překlad, knihu využíval pouze jako jakousi osnovu, podle které vytvořil nové směrnice pro skauting český, zasazený do naší tradice, naší přírody, našich potřeb a našeho národního programu.

Z počátku našel jen několik spřízněných duší, ale když v březnu 1912 vydal informační brožurku s názvem *„Český Skaut“*, zájem o skauting se začal rychle zvyšovat. To

naznačovalo, že potřebu reformy výchovy mládeže nepocíťoval pouze Svojsík. Ihned začíná psát základní knihu o junácké výchově mládeže - „*Základy junáctví*“ vyšly v květnu 1912.

Svojsíkovým původním záměrem bylo, aby Sokol zavedl skauting jako novou výchovu pro mládež, ale Sokol junáctví nikdy nepřijal. Svojsík proto v červnu 1914 zakládá samostatnou organizaci „*Junák – český skaut*“, kterou vede až do své smrti v roce 1938. V lednu 1915 vzniká „*Odbor pro dívčí skauting spolku Junák – český skaut*“, jehož první předsedkyní byla Dr. Berkovcová.

Už od počátku však nebyl český skauting jednotný a vedle Svojsíkova Junáku vznikají ještě další významné skautské spolky – např. Psohlavci (základ budoucí české Ligy lesní moudrosti) nebo Obec čs. Skautů Baden-Powellových. Svojsíkovi se nikdy nepodařilo skautské organizace spojit.

2. 2. 1 „ZÁKLADY JUNÁCTVÍ“

Jak už bylo řečeno, tradice českého skautingu je založena na osobnosti A. B. Svojsíka a na jeho knize „*Základy junáctví*“ (aneb Návod pro výchovu české mládeže na základě systému sira R. Baden-Powella „*Scouting*“ a za laskavého přispění četných odborníků), která u nás poprvé vyšla v roce 1912. Tato kniha bývá označována za českou „skautskou bibli“. První skauti z ní čerpali zkušenosti a učili se podle ní provádět praktický skauting. Z knihy se záhy stal významný symbol, s nímž byla v leckterém oddíle spojována důležitá výchovná metoda.

Pro „*Základy junáctví*“ znamenaly mimořádný přínos reference významných osobností tehdejší české společnosti o skautingu. Svojsík přesvědčil na třicet universitních profesorů, poslanců, lékařů, umělců, školních radů a dalších uznávaných autorit, aby do jeho knihy přispěly (byl to např. prof. Čáda, prof. Drtina, prof. J. Thomayer, Al. Jirásek aj.). Těchto třicet mužů, spoluautorů, svým svědectvím, které o skautingu přinesli, pomáhali hnutí prošlapávat jeho ne zrovna snadnou stezku a velmi se zasloužili o jeho rozvoj. Hnutí tím zároveň získává velice silný odborný základ, což tvořilo v dalších fázích vývoje jeden ze specifických rysů českého skautingu.

O čem jsou „*Základy junáctví*“? Jak už bylo řečeno, Svojsíkova kniha není doslovným překladem. Svojsík od Baden-Powella přebírá jen některé části jeho knihy (např. kapitoly o umění pozorovati nebo o táboření), ostatní kapitoly jsou Svojsíkem upraveny nebo přidány.

S některými částmi dokonce Svojsík nesouhlasí – jde např. o poměrně často kritizovaný fakt, že Baden-Powellovi skauti původně vznikli na základě jeho vojenských zkušeností. Svojsík však považoval skauting za mírové hnutí. Mnozí se báli „militarizace“ mládeže.

Avšak ani Baden-Powell nebral skauty výhradně jako polovojenskou organizaci, jeho cíle i výchova však měly v tomto směru trochu jiný směr.

Svojsík ve svých „*Základech junáctví*“ záměrně potlačil i Baden-Powellovu ideu skautské loajality vůči státnímu útvaru a částečně i výchovu k občanství, neboť nechtěl, aby skauting vychovával k loajalitě k rakouskouherskému mocnářství. Stejně tomu bylo s věrností Bohu, s níž je všude ve světě skauting často spjatý.

Na druhé straně, Baden-Powell doporučoval větší sblížení a splynutí s přírodou. Tento bod Svojsík do svého programu rád zahrnul, podobně jako zavedení skautského kroje, který stíral sociální rozdíly. Skautem se mohl stát kdokoli, nezáleželo na tom, z jakých společenských vrstev chlapec (přestože se v knize mluví i o dívčím skautingu, Svojsík se zaměřuje pouze na chlapce) pocházel. Navíc hoši sami nosili uniformy z velkou pýchou a radostí. Společně s disciplínou a některými skautskými cvičeními, např. střelbou, byly příčinou, proč byla skautskému hnutí dlouho přičítána militaristická povaha. Ale začněme pěkně popořádku...

Jakýmsi mottem celé knihy je Baden-Powellova poučka: „*Nesmíte rybu chytati na to, co vám chutná, ale na to, co ryby rády.*“ (Svojsík 1991, s. 21) Na této poučce je založen Svojsíkův celý výchovný systém. „*Především získáme si důvěry, úcty a lásky mládeže a pak teprv jí, aniž toho pozoruje, vyučujeme a vychováváme ji v zásadách, jež uznáváme za správné a prospěšné.*“ (tamtéž, s. 21)

Svojsík kladl důraz na několik zásad:

Pobyt v přírodě. Pobyt v přírodě se stal pro Svojsíka nejpodstatnější výchovnou složkou. Chtěl hochy znovu dostat do kontaktu s přírodou, které se vzdálili. Vedle pobytu v přírodě šlo Svojsíkovi hlavně o její studium a pozorování. „*Častý bezprostřední styk s přírodou a řádné vedení vychová nám mládež zdravou, silnou, lidi poctivé, podnikavé a energetické, muže otevřených očí a hlav, netečné přetvoří ve vnímavé pozorovatele a zbožňovatele, ochránce i nadšené obránce krás přírodních, kteří, bohdá, jednou napraví, čím se prohřešily doby lhostejnosti a nepochopení.*“ (tamtéž, s. 44)

S pobytem v přírodě souviselo táboření a „noclehování“ pod širým nebem. Tábor byl přirovnáván ke „škole života“. Navíc v přírodě byl člověk odkázán sám na sebe a musil se umět sám o sebe postarat (rozdělat oheň, uvařit si jídlo atd.). To v něm probouzelo a rozvíjelo vlastnosti jako je nezávislost, sebedůvěra či ušlechtilost. Táboření též mělo průkazně dobré účinky na zdraví.

Fyzický rozvoj. V dosavadní výchovné péči se fyzickému vývoji mládeže přikládala jen malá péče. I to chtěl Svojsík změnit. „*Fysickým nedostatkům výchovy mládeže čeliti budeme*

vedle tělocviku čilým pohybem v přírodě, vycházkami, pochody, rozumnými sporty, hrami.“ (tamtéž, s. 50) Tělesná výchova se měla zaměřit na celé tělo, nikoli jen na některé jeho části, což mělo příznivě ovlivnit i duši a podpořit její rozvoj a růst.

Psychický rozvoj a sebevýchova. Skauting jako systém tělesného cvičení a her v sobě zahrnoval další výchovné prvky. V první řadě šlo o to vzbudit v chlapci touhu po sebevýchově. Dále se zde kladl důraz na rozvoj kladných vlastností a chlapcova charakteru. *„Skautování poskytuje hochům hojně příležitosti k činům zdatným, ba i smělym, skýtá jim příležitosti k přemáhání překážek, v táboření ve volné přírodě příležitosti k životu ‚zálesáckému‘ (...); skautování podporuje touhu jejich po samostatnosti, po spoléhání jen na vlastní síly a ‚rozum‘ svůj, ne autorit nějakých; skautování dává možnost, aby důvtip a bystrozrak, chytrost, obratnost svou a vynalézavost nejen cvičili, ale i uplatňovali na prospěch svůj i svých bližních.“* (tamtéž, s. 58)

Skauting – škola práce. Na tuto zásadu kladl Svojsík zvláštní důraz. Věřil, že skauting naučí junáka pracovat nenápadně, hravě, ve svěžím pohybu a za veselé nálady. Skaut poznával, co je práce a pozvolna si na ni zvykl a zamiloval si ji. A tato „znalost“ mu měla být prospěšná v budoucnu. I z tohoto důvodu Svojsík často do programu zařazoval rukodělné práce, které byly tehdejšími školstvími často opomíjeny.

S tím souvisela i volba povolání. Svojsík věděl, o jak důležitou volbu pro život jde, a tak se skauting v jeho rukou stal částečně i jakousi přípravou na povolání. Pomáhal chlapci zjistit, k čemu má vlohy, co umí, co jej baví apod.

Výchova k vlastenectví. Junácká výchova měla v hochovi probudit touhu, aby se stal platným členem lidské společnosti, řádným občanem. Junák byl veden k sebekázni i dobrovolnému podřízení, čistotě myšlenek, přátelské družnosti a obětavé lásce k vlasti. Učil se pokládat sám sebe za součást celku lidstva, celku svého národa, jemuž je nutné se podřídit a sloužit ze všech sil. *„Píle, poctivost, střídmost, vytrvalost, sebedůvěra a spořivost tvoří z lidí hrdiny, činí z nich pravé a platné syny národa.“* (tamtéž, s. 612)

Ctnosti a povinnosti junáka. Svojsík kladl důraz na společenské chování chlapců. Junák se musel umět ve společnosti dobře chovat. Měl dbát na pořádek a čistotu (svou i svého okolí), měl být skromný a zdvořilý, konat dobré skutky a pomáhat bližním. Většinu skautských ctností zahrnul do skautského zákonu a slibu.

Doplňek ke školní a rodinné výchově. Vliv rodinné a školní výchovy na mládež se pomalu zmenšoval, a tak bylo zapotřebí organizace, která by jim mravní a citovou výchovu poskytla. Navíc si hoch vlastním pozorováním skutečnosti v přírodě i ve městě rozvíjel poznatky a

poučky získané ve škole, ověřoval je a prakticky aplikoval. Podobně se procvičovala chlapcova soudnost, logické myšlení apod.

Organizace. Tajemství úspěchu a příznivých výsledků junáckého hnutí však leží v jeho organizaci. Základním prvkem skautské organizace je rozdělení oddílů do družin (zavedeno již Baden-Powellem), kterou tvoří šest až deset junáků a kterou vede zkušenější chlapec (rádce). Dvě až pět družin tvoří oddíl, v jehož čele stojí vůdce a jeho zástupce. Svojsík toto vedení dětí dětmi podporoval ze všech sil, neboť družiny mají velký pedagogický význam pro vzájemnou výchovu a vytvoření přátelských styků mezi junáky. Život v družinách zároveň poskytuje organizmu celkový harmonický rozvoj a rozvíjí smysl pro rovnost všech a pro práva každého jednotlivce, tj. vychovává hoča na občana demokratické společnosti.

„Ať tedy s kterékoli stránky pohlédneme na skautování, pokaždé jeví se nám co nejpříjemnější a nejpřirozenější cestou, napomáhající rozvíjetí schopnosti, vlohy a dobré náklonnosti hochovy.“ (tamtéž, s. 60)

Přestože od vydání Svojsíkových „Základů“ uplynulo více než devadesát let, přesto má dnešním čtenářům stále co říci. Její obsah, myšlenky, návod pro výchovu české mládeže platí do velké míry dodnes. *„Dnes se české junáctví znovu rozšiřuje. Tisíce děvčat a chlapců vstupuje na stezku pravdy, krásy, radosti, dobrodružství i služby. Změnily se podmínky, mnohé se dnes dělá jinak, nová doba obohatila skautský program moderní technikou, poznávání přírody je dnes spojeno s velkým úsilím o její záchranu před chamtivou lidskou civilizací. Ale základní principy výchovného systému skautingu zůstávají v platnosti. Na Svojsíkovy Základy junáctví navazuje i současná generace.“* (tamtéž, s. 5)

Svojsík, podobně jako později Jaroslav Foglar, dokázal svým dílem předstihnout myšlení své doby. Svojsík si uvědomoval, že chceme-li vychovávat morálně uvědomělé děti, sám vychovatel musí být vysokých morálních kvalit, musí mít „ryzí charakter“. Druhou důležitou podstatnou funkcí skautingu je snaha o co největší samostatnost dětí („skaut se má snažit opatřit si vše potřebné sám“). A za třetí, Svojsík pochopil nutnost podpory dětské tvořivosti.

Svojsík byl tím, kdo o více než šedesát let předstihl dnešní ekologii formulací zákona „*Skaut je ochráncem přírody*“, byl to Svojsík (společně s Baden-Powellem), kdo jako první pochopil vývojové zvláštnosti dětí a řídil se jimi. Největším metodickým objevem skautingu je však skautská družina.

2.3 JAROSLAV FOGLAR

„V duchovních dějinách často zjišťujeme, že nadaný jedinec předstihne svou dobu a vytvoří dílo, které je teprve časem potvrzeno rozsáhlou praxí či vědeckým poznáním... V Čechách k podobným osobnostem nesporně patří Jaroslav Foglar.“ (Jirásek 2007, s. 197)

Jaroslav Foglar se narodil 6. července 1907 v Praze, ale jeho skautská „kariéra“ započala až o 13 let později, v roce 1920. Tehdy si Foglar ve starých novinách (ve kterých měl jeho spolužák zabalenou svačinu!) přečetl zmínku o zájezdu na první světové jamboree v Anglii. Do Anglie se tenkrát nedostal, zato se zapsal do skautského oddílu. Jeho „členství“ však netrvalo dlouho. Maminka mu oddíl zakázala poté, co onemocněl zápallem plic, když se nachladil při prodeji losů pro jejich oddíl.

Nová možnost stát se skautem se šestnáctiletému Foglarovi naskytl v březnu 1923, kdy jeho bratr Zdeněk založil s několika kamarády 48. oldskautský klub (Jestřábi). Ani zde dlouho nevydržel, neboť si brzy uvědomil, že to není to, co hledal – jejich společné výlety neměly žádný program, a Foglar toužil hrát dobrodružné hry, závodit, objevovat nové kraje, zkrátka něco podnikat. Začal se tedy zabývat myšlenkou přestupu do jiného oddílu.

Příležitost se mu naskytl na podzim roku 1924 při hromadném setkání skautských oddílů, které zkoušely na Císařské louce na hromadné vystoupení k 28. říjnu. Zde se setkal s 34. oddílem Ohnivců, do kterého záhy vstupuje. Jen asi dva měsíce po vstupu do oddílu je Foglar jmenován zástupcem vedoucího a oddíl se pomalu začíná pod Foglarovým vedením měnit.

Během léta 1925 se vůdce 34. oddílu vzdal vedení a oddílu nezbylo nic jiného, než se na podzim roku 1925 spojit s jiným pražským oddílem – s „Dvojkou“. Jestřáb se nejprve stává zástupcem vůdce, ale v roce 1927 je jmenován oddílovým vůdcem. Tak začala historie Foglarovy proslulé Dvojky, ve které aktivně působil až do roku 1984, kdy je s oddílem naposledy aktivně týden na táboře. Celé vedení Dvojky předává až v 80ti letech! Foglar umírá 23. ledna 1999.

Foglar je známý především jako spisovatel knih pro děti a mládež, které sám nazýval „pedagogicky instruktivní“. Pro moji práci jsou podstatnější Foglarovy jedinečné pedagogické strategie, které využíval při vedení svého oddílu, proto se zaměřím pouze na ně.

2. 3. 1 FOGLAROVY OSOBNOSTNÍ PŘEDPOKLADY

Nejpodstatnějším Foglarovým osobnostním rysem byla zájmová orientace na „hochy“, tj. na mládež přibližně ve věku 11 – 15 let. S mladšími hochy neměl žádné zkušenosti a se staršími si již příliš nerozuměl. Navíc Foglar sám toužil zůstat věčně chlapcem. To se odráželo v jeho velkém porozumění potřebám dospívajících ve všech rovinách jejich životního projevu. A toto hluboké porozumění chlapeckému věku se odráželo i v jeho knihách. *„Kdo nedokáže foglarovky číst očima dorůstajícího chlapce, těžko jim může porozumět.“* (Jirásek 2007, s. 28) Foglarova *„směs realismu a romantismu (...) vskutku plně vyhovuje chlapecké mentalitě a touze po poznání, prozkoumávání světa a odhalování jeho tajemství. Plně zaměstnává a atakuje fantazii, snivost, iluzivnost a touhu po ideálech.“* (tamtéž, s. 29) Foglar dokázal ve svých knihách (a nejen v nich) vytvořit kult správného, vzorného hochy, ke kterému se může vypracovat každý.

I další Foglarovy osobnostní charakteristiky mohly být pro jeho výchovný cíl jen přínosem. Foglar projevoval ochotu překračovat osobní hranice (měl odvalu riskovat). A nejenže byl odvážný, byl též podnikavý (např. na konci roku 1934 koupil vyřazený parník a předělal jej na klubovny pro několik skautských oddílů). Do popředí se často kladou i další rysy: Foglarova enormní spořivost, jeho nepřilíš „kladný“ vztah k ženám či jeho píle a zdvořilost, upravenost a ukázněnost. Známé jsou jeho sběratelské zájmy – a to hlavně kronik a různých písemností související s jeho oddílovou činností.

2. 3. 2 VÝCHOVNÉ ÚSILÍ

„Unikátnost stejně jako síla Foglarovy výchovné metody jsou uloženy v tom, že uměl hluboce zasáhnout ono krátké vývojové období, jemuž říká chlapectví. Poznal a dobře pochopil, že tento čas má zásadní význam pro další běh života.“ (Zachariáš 2007, s. 145) Navíc Foglar byl rozený vychovatel. *„Chápal základní potřeby dětí – sdružovat se v malých skupinách, hledat a zkoušet zajímavé programy, hájit dobro, ověřovat vlastní síly, podporovat přátelské vztahy a pomáhat potřebným. Dokázal tyto hodnoty převést do lákavé metodiky, do her, výprav, táborů i do lákavých každodenních činností a uměl je vyjádřit literární formou, která byla dětským čtenářům naprosto srozumitelná.“* (Jirásek 2007, s. 197)

Pro Foglara bylo stejně tak důležité celostné působení na rozvoj osobnosti - nešlo mu jen o tělesný rozvoj či zdravý životní styl, ale také o vymezení povinnosti, pocit zodpovědnosti, přátelské vztahy apod. Foglar vždy věnoval patřičnou pozornost každé oblasti skautského výchovného procesu.

V čem především spočívalo jeho výchovné působení?

Zdravý způsob života. Přibližně jako třináctiletý chlapec objevil Foglar kouzlo a krásu síly, pružnosti, mrštnosti a lehkosti lidského těla. Dokonce vytvořil s několika chlapci tělocvičný kroužek, v kterém si sepsali několik zákonů: 1) ráno a večer vždy čtvrt hodiny cvičit, 2) každý den se mýt studenou vodou a 3) opalovat se. Později k němu přidali ještě čtvrtý zákon – slušně mluvit. K Foglarově zdravému životnímu stylu také patřilo zásadní odmítání kouření a alkoholu. Tuto posedlost po tělesné dokonalosti později vložil do svého výchovného systému a konkrétních návodů (např. Modrý život) i beletristických prací. Láska ke zdravému způsobu života mu zůstala po celý život.

Zájem o přírodu. Co se týče vztahu k přírodě, Foglarovi šlo v první řadě o její estetickou hodnotu, která měla působit jako impuls k prosazování mravních hodnot. Foglar věřil, že hodnoty dobra mohou být „zažehnuty“ hodnotami krásy.

Ale Foglar nevnímal přírodu jen jako estetickou záležitost - příroda pro něj znamenala místo, kde by měli chlapci trávit co nejvíce volného času, neboť jim může poskytnout jistou základnu pro formální i neformální vzdělání (tzv. „zážitkový outdoor“ - např. bobřík květin). Může být bohatým zdrojem inspirace, může dokonce ovlivnit i mezilidské vztahy. Foglar také často upozorňoval na hodnotu krajiny (popisuje možný smysl či význam krajiny pro člověka.).

Čestnost v jednání. Moralita je ve Foglarově výchovném působení zcela zřejmá a Foglar na ni kladl velký důraz – od snahy po vymýcení „neslušných“ slov ze slovníku mládeže, až po hluboké hodnoty cti, přátelství, pravdy a dobra (hodnota dobra je charakteristickou hodnotou pro Foglarovo pedagogické působení). Foglar hochy často nabádal k čestnému a správnému způsobu života.

I prostřednictvím svých knih Foglar poutavým způsobem a zcela nenásilně vychovával a stále vychovává mladé lidi k nejrůznějším druhům ctností – pomáhat potřebným, sebeovládání, poctivé vydělávání peněz, umění prohrávat, úcta ke zvířatům, atd., ale mluví též např. o nesmyslnosti válek apod.

Rozvoj osobnosti a sebevýchova. Foglar se chlapce snažil motivovat k tomu, aby sami rozvíjeli svou osobnost, aby postupně rozvíjeli své vlohy a nadání a dobře využili všech možností, které mají k dispozici. Mít zdravé nároky na sebe – to je zásada, kterou Foglar deklaruje celým svým dílem.

Kolektivita party. Foglar se ve svém oddíle sice snažil využívat faktu, že děti (zejména chlapci) se v určitém věku přirozeně sdružují do malých skupin, které vždy vede jediný vůdce (rádce), ale často jen při hrách, závodech či soutěžích. Jeho ideálem byl oddíl, v němž každý

přáteli s každým. Jestřáb neviděl rád, pokud chlapci v oddíle vytvářeli menší skupinky, které neprojevovaly zájem o ostatní. Dvojka tak uznávala a úspěšně pěstovala družinový systém, který do skautingu zavedl již jeho zakladatel Baden-Powell, ale s jistým omezením.

2. 3. 2. 1 Příklady dalších výchovných metod

Foglar ve Dvojce zavedl velké množství metod, které měly podporovat chlapce v rozvoji, motivovat je k činnosti apod. Vzhledem k jejich množství se zmíním pouze o některých:

Zákony. Jednání a postoje byly ve Foglarově Dvojce vždy striktně určovány body skautského zákona. Vedle skautského zákona však měla Dvojka ještě tzv. „Nepsané zákony“, které vznikaly postupně a které se předávaly z generace na generaci. Nepsané zákony byly a jsou významnou sebevýchovnou metodou, která pomáhá udržovat oddílové prostředí na vysoké úrovni. Mezi Nepsané zákony patří např. „Zákon o členství“ (každý hoch své členství pokládá za čest a váží si jej) nebo „V oddíle se neloudí“ aj. (viz Skautský oddíl III., 1996). Nepsané zákony byly upravovány, doplňovány či rušeny dle okolností.

Pochvaly a tresty. Foglar ve své vychovatelské a vůdcovské práci nešetřil pochvalami, které byly vždy veřejné a přesně adresované. Opačně postupoval při kritice nepatřičného chování – tehdy se Foglar nejčastěji uchyloval k tzv. „literární“ metodě. Šlo o jakési psané úvahy, které Foglar psal do oddílových časopisů či kronik, které sice byly psány adresně, ale jméno adresáta nikdy uvedeno nebylo. Věřil, že ten, komu jsou jeho slova určena, se sám pozná. Při závažnějších přečinech psal Foglar zvláštní dopisy, které byly určeny pouze adresátovi.

Této „literární“ metodě říkal Foglar „*system 2. oddílu Praha*“ a praktikoval jej desítky let. Nešlo však jen o kritiku členů jeho oddílu. Tato výchovná metoda byla též jedna z úspěšných metod, kterými se Foglar pokoušel tvarovat své rádce družin. Tato metoda fungovala pouze při individuálním přístupu k dětem, což Foglar ovládal znamenitě. To je jeden z důvodů, proč jsou některé Foglarovy „vynálezy“ těžko aplikovatelné na jiný oddíl či jiného vůdce.

Tradice a legendy. Vedle „literární“ metody prosazoval Foglar ještě druhou, velice účinnou výchovnou metodu - vytvářel legendy kolem bývalých členů oddílu a tím vytvářel vzory hodné následování. Zcela nenásilně tak byly vytvářeny příklady pro rozvíjení kladných vlastností i dobrých vztahů s vrstevníky. Zároveň probouzel zájem o činnost oddílu prostřednictvím neustálého upozorňování na jeho počátky a historii. Vedle toho si Foglar potpěl na rituály a obřady, které měly dát oddílovému životu jakýsi romantický ráz.

Jestřábova láska k tradicím se projevovala i v jakémsi tradičním programu. Rád se vracel k tomu, co se osvědčilo, i když někdy hrozilo nebezpečí, že to programu spíše uškodí.

Bodování. Chlapci dostávali za mnohé soutěže či jiné aktivity v oddíle body, které se každý týden či měsíc sčítaly a vyhlášovalo se pořadí. *Diplomy, kartičky, nášivky, odznaky za docházku, za vítězství v drobné hře i za vyhodnocení celoměsíční činnosti, za pořádek či za mimořádné výkony, to vše podporuje motivaci k ještě aktivnější činnosti a uspokojuje potřebu zapojení do kolektivu a touhu vyniknout v něm.*“ (Jirásek 2007, s. 48) Modifikaci myšlenky bodování dnes využívají mnozí poradenští pracovníci.

Dlouhodobé hry. „*K chlapeckému věku patří touha po romantice a dobrodružství, jež Jestřáb dokázal mistrně využívat – a nejenom využívat, ale také vyvolávat a cíleně připravovat.*“ (tamtéž, s. 44)

První dlouhodobou hru Dvojky, která se jmenovala „Závět strýčka Jamese“, připravil Foglar pro svůj oddíl (který je pokládán za jednu z prvních dílen dlouhodobých her) v roce 1941. Základním prvkem této hry (a pak i všech ostatních dlouhodobých her) byla legenda. „*Legenda je tím magickým kouzlem, které dovede i z rutinního a nezáživného úkolu vytvořit prestižní záležitost. (...) Při soustředění se na legendu, při vykonávání herních činností se nezaměřujeme na nějaké výchovné cíle, nemusíme si neustále připomínat, co nového se učíme a proč. To je jakoby vedlejším efektem autotelicky⁴ prožívané hry. Plnění úkolů je součástí prožívané legendy, osobnostní rozvoj je zisk navíc.*“ (tamtéž, s. 66) Po úspěchu této hry začal Foglar připravovat další hry, které vždy začínaly o Velikonocích a vyvrcholily na letním táboře Dvojky.

Dlouhodobé hry se však v mimoškolní výchově uplatnily až s dvacetiletým zpožděním (kvůli pronásledování skautingu v 50. letech), tj. až v roce 1968, v době druhé obnovy skautské organizace. Tehdy byly praktiky skautské výchovy a výcviku rehabilitovány a spolu s formou dlouhodobých her pevně zasazeny do systému české mimoškolní činnosti.

Foglarův svébytný přístup k výchově, který je jen těžko napodobitelný a který vyházel z jeho vlastních, dlouholetých zkušeností, je dnes označován jako „zážitková pedagogika“. Jejím základem je mj. právě ona motivační síla legendy.

2. 3. 3 CO VEDLO FOGLARA K PRÁCI S MLÁDEŽÍ?

Prvním podnětem byla jeho touha zůstat věčně chlapcem, touha uskutečnit nesplněné mladistvé sny. „*Vždycky jsem (...) toužil zůstat chlapcem, nestárnout, neustále žít ve světě dětí a mládí. Nadevše jsem miloval – a dodnes jsem milovat a obdivovat nepřestal – tu kouzelnou prchavou dobu lidského žití – a čím dál tím víc jsem byl rozhodnut upsat jí celý svůj život. (...)*

⁴ zaměřený na sebe sama a své potřeby

Snad to bylo tím, že můj chlapecký věk – i když neprobíhal ani trochu lehce a ani trochu v pohodlí či dokonce přepychu – se mi zdál tak barvitý a mnohotvárný. Prožíval jsem jej tak citlivě, intenzívně, živelně a s takovým zaujetím, že jsem se přímo děsil myšlenky, že až z něj vyrostu a budu ‚velký‘, ‚dospělý‘, bude po všem tom barevném životě veta!“ (Foglar 1997, s. 7)

Druhým podnětem byla výchova mládeže, nebo jak sám Foglar říká: *„Rozhodl jsem se, že budu celý život pomáhat mládeži.“* (Zapletal 2007, s. 182) *„Cílem Foglarovy nenápadné a skryté výchovné koncepce bylo vychovávat zdravé a otužilé děti a mládež, ze kterých by rostli duchovně a morálně silní dospělí, dobří lidé s dobrou vůlí, s úctou k člověku a jeho životu a s láskou k přírodě. Chtěl vychovávat lidi odolné pro boj se zlem a s nepravostmi a podvody všeho druhu. Chtěl pomoci učinit svět humánnějším.“* (Jirásek 2007, s. 205)

Oddíl mu zároveň sloužil jak náhrada za rodinu, kterou sám nezaložil.

2. 3. 4 FOGLAR DNES

Foglar působil na děti a mládež více než 75 let. *„Dobrý základ z dětství je velkou šancí pro další etapy života. Ta část dětských populací, které prošly Foglarovým vlivem, dostala nesporně potřebný mravní základ. Potřebovali bychom jej i dnes, možná mnohem více, než tomu bylo před řadou desetiletí...“* (Jirásek 2007, s. 199)

A jak je tomu s knihami Jaroslava Foglara dnes? Je stále čteným autorem nebo jeho knihy upadají v zapomnění? Myslím, že na tuto otázku dobře odpovídá průzkum čtenářské oblíbenosti *„Moje kniha“*, který byl vyhlášen v březnu 2003 a ve kterém se Foglar umístil na druhém místě mezi nejoblíbenějšími českými autory a na čtvrtém místě mezi všemi autory (vč. zahraničních). Můžeme tedy mluvit o tom, že míra Foglarovy čtenářské oblíbenosti zůstává relativně konstantní (velmi vysoká) bez ohledu na čas. Překvapivě vysoká byla též návštěvnost výstavy *„Po stopách rychlých šípů“*, která se konala v roce 1997, nebo výstavy o životě a díle Jaroslava Foglara uspořádané v roce 2007 (ke stému výročí jeho narození). Dalším důkazem toho, že stále existují lidé, kteří pečují o dílo Jaroslava Foglara, bylo založení *„Sdružení přátel Jaroslava Foglara“* v roce 1990.

Navíc se Foglarovo dílo stalo inspirací pro stovky skautských oddílů a dalších sdružení, které pracují s dětmi a mládeží. To myslím mluví za vše...

2. 4 SKAUTSKÁ STEZKA („STUPNĚ ZDATNOSTI“)

Aby mohlo být skautské hnutí stále atraktivní pro ty, jimž je určeno, tj. pro děti a mládež, musí se neustále přizpůsobovat době, která je dnes stále rychlejší. Proměny skautské stezky jsou nezpochybnitelným důkazem schopnosti Junáka „jít s dobou“.

2. 4. 1 „STARÁ“ SKAUTSKÁ STEZKA

Stupně zdatnosti se ve skautingu objevují od jeho prvopočátků. Už Baden-Powell mluví o „skautech vyššího stupně“, teprve A. B. Svojsík stezku více rozpracoval.

Stezka se pokládala a stále pokládá za jakousi metodickou pomůcku, která má pomoci při strukturaci oddílového programu. „*Ve stupních zdatnosti je obsažen základní program, vhodný pro všechny skauty či skautky.*“ (Skauting 1995, s. 259) Ale jde pouze o pomůcku, záleží na vůdcích jednotlivých oddílů, zda-li stezku přijmou a v jakém rozsahu. Oddíly si stezku též často upravovaly „k obrazu svému“, opět záleželo jen na vedoucím, v jaké formě stezku dětem předložil a na co se v ní zaměřil. Odlišnosti je také možné nalézt mezi oddíly skautů a oddíly skautek nebo mezi stezkou vlčat a stezkou skautů. Některé formy byly popsány velmi detailně (např. stezka pro dívky). (**viz příloha 3**)

Jak už bylo řečeno, změny stezky nejčastěji souvisí s vývojem doby. Do stezky se také výrazně promítaly reakce na společenské i politické události. Časté změny, které se děly kdykoli dle potřeby, nebyly výrazné, přesto je lze nalézt. Týkaly se většinou zařazování nových bodů či vyřazování bodů zastaralých nebo nevhodných pro danou dobu. Příkladem takové změny bylo zařazení bodu „*Organizace čsl. armády*“ v době těsně po skončení druhé světové války, atd. (viz Plajner 1946)

Stezka se dělí na dva, resp. tři stupně. Začíná složením „Nováčkovské zkoušky“, na základě které (a po složení skautského slibu) se chlapec či děvče stává řádným členem oddílu a řádným skautem. Na Nováčkovskou zkoušku navazuje tzv. „První stupeň“, po jeho složení postupuje skaut k plnění „Druhého stupně“. Před válkou vznikl ještě „Třetí stupeň“, ale ten záhy mizí. Po splnění podmínek má skaut či skautka právo nosit na kroji příslušný odznak (**viz příloha 4**). Na splnění každého stupně měl skaut či skautka dva roky.

Stupně skautské zdatnosti se liší od „*Odznaků odborné zdatnosti*“ (odborky), které jsou zaměřeny na zájmovou činnost a které vyžadují hlubší vědomosti a rozsáhlejší dovednosti v některém oboru (např. odborka „Technik“, „Literát“, „Zálesák“, atd.) (viz Odborné zkoušky skautek a skautů 1998).

„Stará“ skautská stezka spočívala především v plnění praktických skautských dovedností – např. první pomoc, uzlování, orientace podle mapy, znalost základních šifer nebo tělesná zdatnost. K těm se postupně připojovaly i určité základní znalosti – např. znalost junáckého zákona a slibu, historie skautingu nebo ovládání jízdního řádu.

2. 4. 2 „NOVÁ“ SKAUTSKÁ STEZKA

„Nová“ skautská stezka poprvé spatřila světlo světa v listopadu 2006 („Experimentální skautská stezka“), její konečná podoba byla vydána na začátku roku 2008.

Nová stezka je oproti staré stezce rozdělena do čtyř stupňů, podle věku a náročnosti (*Cesta Země, Cesta Vody, Cesta Vzduchu, Cesta Ohně*). Na splnění každého stupně stezky je jeden rok. Stupňům stezky předchází „*Nováček*“, který má uvést skauty a skautky do oddílového života a seznámit je se specifiky konkrétního oddílu. Nováčkovskou zkoušku by měl nový člen oddílu splnit během několika měsíců. Po jejím dokončení se předpokládá složení skautského slibu a pokračování plněním stupňů.

Stupně stezky jsou rozděleny do šesti oblastí, které popisují svět kolem nás (*Co umím a znám, Můj domov, Kdo jsem, Svět okolo nás, Můj kamarád, Příroda kolem nás*). Oblasti jsou dále rozděleny do 27 bodů (každá oblast stezky má 3–7 bodů) a každý bod do několika aktivit. Body stezky popisují, v čem by ses měl skaut/ka rozvíjet, aby byl/a připraven/a na život v dnešním světě. (viz příloha 5)

Přestože se od sebe stará a nová stezka značně liší, část bodů staré stezky se objevuje i ve stezce nové – jen s tím rozdílem, že jsou až na výjimky jednou s možností (v nové stezce se nově objevuje možnost výběru aktivity); jde např. o rozdělení ohně, znalost jízdních řádů nebo první pomoc. Některé body, jako např. morseovka, byly naopak zcela vyřazeny, neboť nemají v dnešním světě reálné využití. Stále však jde o stezku – princip aktivit, které si děti plní a ty je posouvají dál.

Jako označení cesty, kterou skaut/ka plní, slouží nášivka daného stupně, kterou si našije na kroj. Nášivka slouží jako motivace, ale zároveň připomíná smysl pro odpovědnost. Po splnění posledního stupně získá skaut/ka navíc symbol bílého krystalu na důkaz dokončení stupně, který celý znak uzavře. (viz příloha 4)

Proč nová stezka vznikla? „*Nový výchovný program Junáka je projektem, který má inovovat současné výchovné prostředky na národní úrovni tak, aby odpovídaly současné době a zájmům dnešních dětí a mladých lidí. Zadání pro něj poskytl dokument X. Valného sněmu Junáka – Charta českého skautingu.*“ (Proč nový výchovný program? [online])

Důvodů pro kompletní změnu stezky bylo hned několik: 1) změna dnešní společnosti (doba je rychlejší; objevují se nové technologie; děti baví jiné věci než dříve aj.); 2) současný stav oddílů (např. pokles členů, nedostatek vedoucích, v řadě oddílů chybí skautská metoda aj.); 3) konkrétní problémy současného programu (např. neatraktivnost programu, chybí vytyčování výchovných cílů, nedostatečná metodika aj.) a 4) vývoj Junáka a inspirace v zahraničí.

Oficiální stezka vychází z principů, poslání a metody Junáka. Je tedy návratem ke kořenům skautingu. Jde o výchovný záměr, který je společný pro celou skautskou organizaci a který nejenže musí vést ke skautským výchovným cílům, ale zároveň musí dnešní děti bavit.

Samotná stezka je založena na třech základních principech: 1) všestrannost (rozvoj všech oblastí osobnosti člověka), 2) rozličnost (každý má jiné potřeby, očekávání i schopnosti) a 3) osobní zapojení (chceme-li děti naučit sebevýchově, musíme jim dát možnost o svém životě rozhodovat a učit je svůj výkon hodnotit – proto musí dítě dostat možnost výběru, jak si nějaký bod splní a poté se musí samo ohodnotit dříve, než to udělá vůdce).

Jaké jsou výhody nové stezky? Primárním cílem je pomoci oddílům vytvořit nový, zajímavější program – stezka by se měla stát plnohodnotnou součástí a zároveň kostrou celoročního programu. Podstatnou je též její pedagogická účinnost. Stezka vychází z kompetencí, které jsou rozpracované pro všechny věkové kategorie a vzájemně na sebe navazují. „*Sjednocujícím hlediskem všeho (...) je zralý dospělý člověk, který svůj celoživotní program staví na skautských principech a jehož život je více méně úspěšným naplňováním skautského slibu a zákona.*“ (Žďárská 2008, s. 6) Stezka podporuje respekt k potřebám dětí, neboť umožňuje prohloubit individuální přístup ke každému členovi oddílu, a tím vytváří prostor pro osobní rozvoj a zlepšení pro každého. Zároveň podporuje samostatnost dětí a učí je odpovědnosti za vlastní rozhodnutí. Velkou výhodou stezky je její snadná úprava pro konkrétní potřeby oddílu.

Přestože je stezka založena na rozvoji základních kompetencí⁵ (základní dovednosti, znalosti, postoje, které si skaut/ka osvojí díky aktivitám, které ve stezce plní) (**viz příloha 5**) a principech skautingu, přesto v ní není zahrnuto vše, co by si měli děti v určitém věku osvojit, neboť ne vše se dá do stezky vhodně zakomponovat (např. rozvoj kamarádství, vnímání přírody nebo spolupráci). K tomu však často nabízejí prostor oddíly samy o sobě.

⁵ „Klíčové kompetence jsou definovány jako přenosný a univerzálně použitelný soubor vědomostí, dovedností a postojů, které potřebuje každý jedinec pro své osobní naplnění a rozvoj, pro zapojení se do společnosti a úspěšné uplatnění v životě.“ (Žďárská 2008, s. 18)

2. 4. 2. 1 Motivace

Motivací (z lat. *motivus*, od lat. *motus* – pohyb) se rozumí „*procesy, které zaměřují chování na určitý cíl, propůjčují mu určitou intenzitu a udržují je v chodu, dokud nebylo dosaženo původního nebo náhradního cíle*“. (UNIVERSUM 2002, s. 183)

Přestože stezka vypadá na první pohled lákavě, je plná úkolů, povinností a dokonce i sebezpřemáhání (na což dnes děti nebývají zvyklé). Proto je velice důležitá motivace dětí. Nejdůležitější a nejvíce motivující je přístup vedoucích, a program, který povede děti k plnění bodů stezky. Každého však může motivovat něco jiného (odměna, uznání, samotná touha po dosažení bodu stezky aj.), proto musí být motivování založeno především na poznání a pochopení dětí z oddílů. Znat motivaci dítěte - znamená znát dítě samotné.

Ale i samotná stezka se dětem snaží ulehčit náročné úkoly, které před ně klade. Snaží se o to širokou nabídkou motivačních nástrojů – atraktivním symbolickým rámcem živlů (Země, Voda, Vzduch a Oheň) a dobrodružného fantasy světa (je vydána i verze bez fantasy), prestižními výzvami a skautskou karetní hrou Sacculus.

Výzvou se mívá atraktivní zkouška, kterou je možné plnit teprve po splnění každého stupně stezky (každý stupeň má jiné a je na ně omezený počet pokusů) – např. „Výsadek“ nebo „24 hodin na stromech“. Za splnění výzvy získávají děti nášivku na kroj. (**viz příloha 4**)

Sacculus je karetní hra vycházející ze snahy odměnit skauta/ku za splnění jednotlivých bodů stezky, aby byl/a motivován/a pro celkový postup a tím i pro osobní rozvoj. Hra se skládá z devíti základních karet, 42 kamínek tří barev a 27 karet rozšíření, které skaut nebo skautka dostane za každý splněný bod stezky. Sacculus je však pouze dobrovolný nadstavbový nástroj k nové stezce, která se dá plně využívat i bez něj.

„*Stezka má výchovně metodickou úlohu i vůči těm, kteří děti vedou – upozorňuje je na nezbytné prvky výchovy, které musí být součástí jejich působení, má-li přinést ovoce v podobě dospělého skauta, jehož život je skutečným naplňováním našeho slibu a zákona.*“ (Žďárská 2008, s. 22)

Popsaná (základní) stezka má být průvodcem a pomocníkem v osobním rozvoji skautů a skautek ve věku 11–15 let. Stezka pro vlčata a světlušky (8-10 let) je zatím v experimentální formě – testování této stezky bude probíhat do poloviny září 2009 a finální verze by měla vyjít v prvním čtvrtletí 2010. Stezka pro rovery a rangers (16-19 let) je zatím v přípravné fázi.

Přestože stezka byla vydána teprve nedávno, můžeme zatím mluvit o více méně pozitivní reakci na ni (viz výzkum). Na finální závěry je však zatím příliš brzy, další ukáže až faktické fungování stezek v oddílech.

3 EMPIRICKÁ ČÁST

3.1 METODOLOGIE

3.1.1 METODA VÝZKUMU A SBĚR DAT

Výzkum byl prováděn pomocí dotazníkového šetření, které probíhalo od září do listopadu roku 2008. Distribuce dotazníků probíhala dvěma způsoby. První část dotazníků byla rozeslána prostřednictvím elektronické pošty. U takto rozesílaných dotazníků nelze přesně stanovit jejich návratnost. Druhá část dotazníků byla doručena osobně při návštěvě skautského střediska v Jirnech, kde právě probíhaly vůdcovské zkoušky pro středočeský kraj. Zde byla návratnost dotazníků stoprocentní. Osobně se mi podařilo získat 16 dotazníků, internetem 44 dotazníků. Celkem tedy 60 dotazníků, z nichž byly později vyřazeny tři pro neúplnost dat.

Dotazník obsahoval 35 otázek a byl rozdělen do tří částí: „*O tobě*“ (21 otázek), „*O tvorbě programu*“ (11 otázek) a „*Závěrem*“ (3 otázky). (viz příloha 6) Použila jsem formu uzavřených a polouzavřených otázek, součástí však bylo i 13 otázek otevřených. Pro získání co nejpřesnějších odpovědí mohli dotazovaní u určitých otázek označit i více než jednu odpověď, u části otázek pak měli též možnost zvolit odpověď „jiné“ a dopsat jejich vlastní, pro ně přijatelnější variantu.

Jak se posléze ukázalo, nevýhodou byla přílišná délka dotazníku, ale respondenti postupovali se zaujetím. Proto soudím, že data získaná dotazníky mají náležitou hodnotu a jsou spolehlivá.

Rizikem může být větší počet dotazníků (16), které byly sebrány v době konání zkoušek. Dotazované mohla tato skutečnost vést k jisté stylizaci.

3.1.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Základní soubor tvoří členové organizace Junák – svaz skautů a skautek. Rozhodujícím kritériem při výběru respondentů bylo, aby respondent byl v době výzkumu aktivním vůdcem skautského oddílu nebo družiny nebo se na vedení oddílu/družiny aktivně podílel. Dotazník byl rozesílán po celé České republice, mezi všechny věkové skupiny od 15ti let, neboť to je spodní věková hranice pro složení tzv. čekatelské zkoušky, kterou by měl mít každý, kdo se chce podílet na vedení oddílu. K samostatnému vedení oddílu opravňuje teprve vůdcovská

zkouška. Tři respondenti neměli čekatelskou zkoušku v době výzkumu složenou, data však byla nakonec do výzkumu zahrnuta, neboť všichni tři se hlásili ke složení čekatelské zkoušky v několika následujících měsících.

3.2 VLASTNÍ VÝZKUM

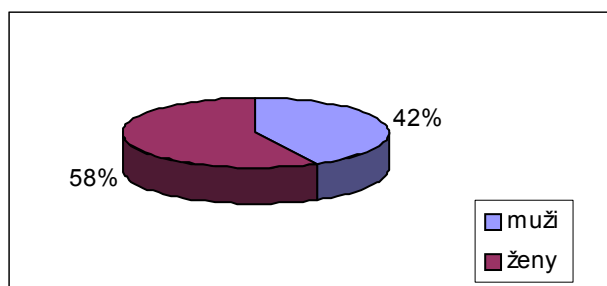
Cílem šetření bylo zorientovat se ve stylu práce a motivaci vedoucích dětských oddílů Junáka. Prvním krokem (a mým cílem) bylo popisné zpracování dat. V dalším kroku by bylo možné provést podrobnější rozbor a argumentaci, ale k tomu by bylo zapotřebí více dat i času. Mohlo by se jednat např. o individuální porovnání dat, rozdělení do podskupin (např. muži a ženy, mladší a starší) a jejich vzájemné porovnání, některé otázky by bylo možné provázat (např. věk respondentů a jejich preference při tvorbě programu) apod. Přesto lze jisté zobecnění odvodit i při tomto množství dat (viz závěr).

„O tobě“

První čtyři otázky se zaměřovaly na základní identifikační údaje o jedinci – dotazovaný byl požádán, aby uvedl svůj věk, pohlaví, nejvyšší ukončené vzdělání a současné profesní zařazení.

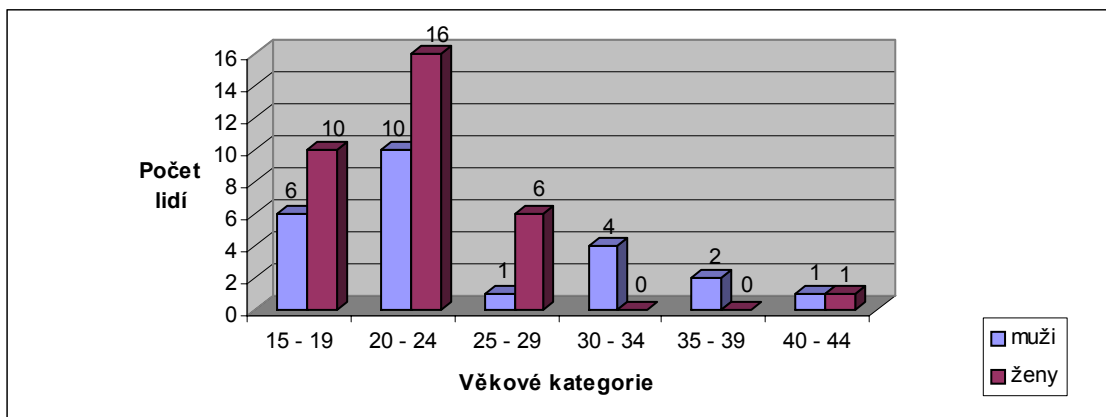
1. Věk + 2. Pohlaví

Dotazníkového šetření se celkem zúčastnilo 57 respondentů, z toho bylo 24 mužů a 33 žen (**graf 1**). Nejmladšímu účastníkovi bylo 15 let, nejstaršímu 44 let. Nejčastěji zastoupena byla u mužů i žen věková skupina mezi 20 – 24 lety (26)⁶, za ní následovala skupina 15 – 19 let (16). Ostatní skupiny od 25 do 44 let nebyly příliš zastoupeny – ve skupině 25 – 29 let bylo 7 respondentů, ve skupině 30 – 34 let 4 dotazovaní a ve skupinách 35 – 39 let a 40 - 44 let po 2 respondentech v každé z nich (rozložení věku u mužů a žen – **viz graf 2**).

Graf 1 – Struktura respondentů podle pohlaví

⁶ Čísla v závorkách ukazují počet odpovědí (není-li stanoveno jinak).

Graf 2 – Struktura respondentů podle věku

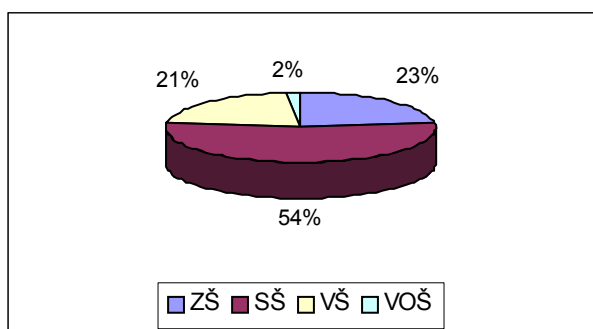
3. Nejvyšší ukončené vzdělání

U všech účastníků výzkumu bylo zjištěno ukončené základní vzdělání. Základní školu jako nejvyšší dosažené vzdělání uvedlo 13 dotázaných (všech 13 respondentů bylo v době výzkumu studenty střední školy). Největší počet dotázaných uvedlo jako nejvyšší dosažené vzdělání střední školu s maturitou (31), vysokoškolské vzdělání uvedlo 12 respondentů. Výjimkou byla vyšší odborná škola, tuto možnost vyplnil pouze jeden respondent. (**graf 3**)

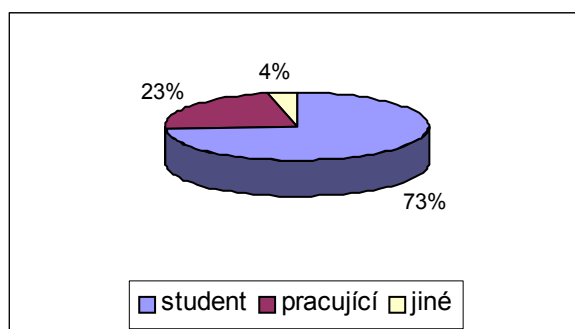
Data úzce korespondují s věkovým rozložením respondentů, které je poměrně nízké.

4. Nyní jsi (aktuální profesní zařazení respondentů)

Mezi dotazovanými převažovali studenti (42) nejrůznějších oborů. Zajímavým zjištěním bylo, že mezi nimi bylo jen málo studentů pedagogických škol (7). 13 respondentů se zařadilo do skupiny „pracujících“, i zde se objevily nejrůznější profese. Nikdo neoznačil možnost „nezaměstnaný“. Dva dotazovaní vyplnili možnost „jiné“ – dvě respondentky byly v době výzkumu na mateřské dovolené. (**graf 4**)

Graf 3 – Struktura respondentů podle dosaženého vzdělání

Graf 4 – Struktura respondentů podle profesního zařazení

Otázky 5., 6. a 7. se také týkaly identifikace jedince, tentokrát jsem však sledovala funkční zařazení respondentů ve skautské organizaci. Čísla získaná k otázkám 5. a 6. byla velice různorodá. Vzhledem k tomuto asymetrickému rozložení dat jsem zvolila kategorie, které nejsou v lineární škále, ale jsou empiricky rozloženy podle získaných dat (podobně i otázka 22.).

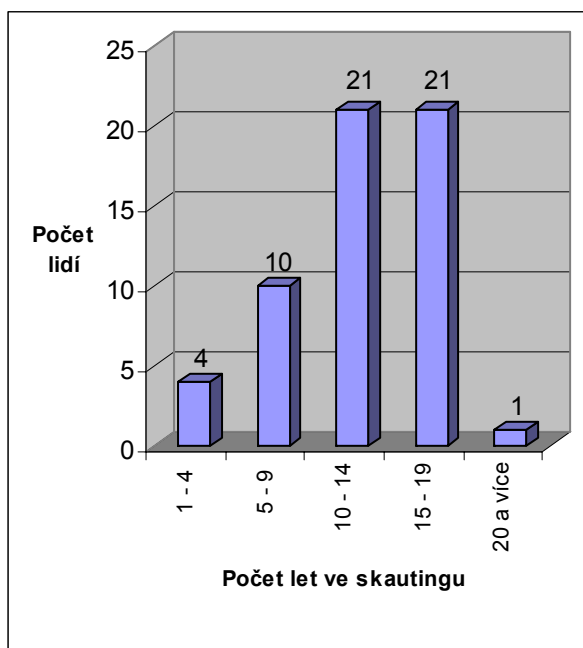
5. Léta strávená ve skautingu + 6. Léta strávená jako vůdce

Předpokládá se, že rozhodnutí stát se skautským vůdcem nebývá okamžité, a že dotyčný předtím stráví v Junáku určitou dobu, aby se „naučil žít“ podle skautských zásad, principů i skautské metody výchovy, aby je pak mohl předávat další generaci. Tak tomu je u většiny respondentů, kromě dvou, kteří se stali vůdci téměř ve stejnou dobu, kdy vstoupili do Junáka.

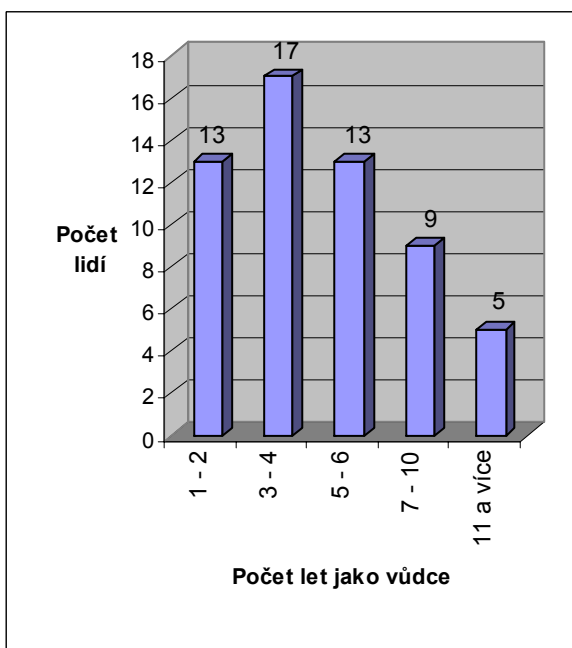
Většina respondentů se v celkovém počtu let strávených v Junáku zařadila do kategorie 10 – 14 let a 15 – 19 let (obojí 21). 10 respondentů strávilo v Junáku celkem 5 – 9 let, 4 dotázaní 1 – 4 roky. Pouze jediný muž strávil v Junáku 20 a více let, přesněji 23 let. (**graf 5**)

Z pohledu doby, kterou dotazovaný strávil jako vůdce, to byly nejčastěji 3 – 4 roky (17), ačkoli kategorie 1 – 2 roky a 5 – 6 let se číslu příliš nelišila (obojí 13). Před 7 – 10 lety se vůdci stalo 9 respondentů, 5 respondentů jsou vůdci už více než 11 let. (**graf 6**)

Ze získaných dat dále vyplývá, že většina respondentů strávila v Junáku v průměru 6 – 10 let, než se stali vůdci.

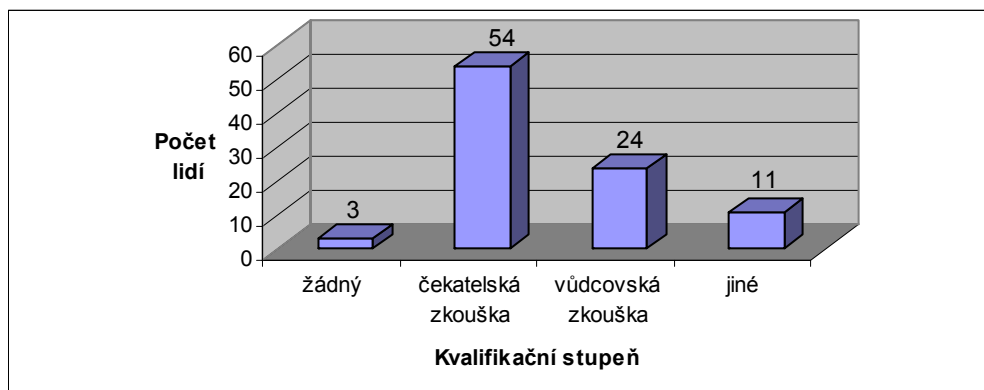
Graf 5 – Struktura respondentů podle počtu let strávených ve skautingu

Graf 6 – Struktura respondentů podle počtu let strávených jako vůdce

7. Jakého kvalifikačního stupně Junáka jsi dosáhl/a?

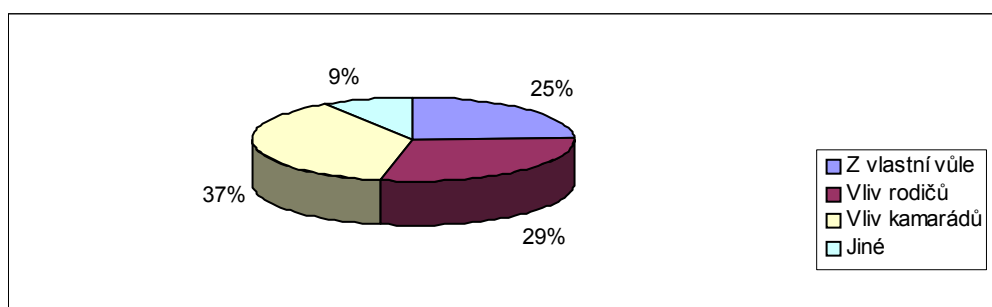
Nejčastěji dosaženým kvalifikačním stupněm v Junáku byla mezi respondenty čekatelská zkouška (54). Tři respondenti se hlásili ke složení čekatelské zkoušky během několika následujících měsíců. Složenou vůdcovskou zkoušku (předpokladem je úspěšně splněná čekatelská zkouška) mělo v době výzkumu 24 dotázaných. 11 dotázaných uvedlo, že dosáhli i jiného kvalifikačního stupně – lesní škola (4), instruktorská letní škola (1), zdravotnický kurz (4), odborná činovnícká kvalifikace (1) a kapitánská zkouška (1). (**graf 7**)

Graf 7 – Struktura respondentů podle dosaženého kvalifikačního stupně

8. Do Junáka jsi začal/a chodit

Otázka zjišťovala, co bylo prvním podnětem ke vstupu do skautského oddílu. Nejčastější odpovědí byl vliv kamarádů (29), dále vliv rodičů (22). Překvapivě nejméně častou odpovědí bylo z vlastní vůle (19). V možnosti „jiné“ 2 lidé uvedli, že do skautského oddílu začali chodit, protože tam chodil jejich sourozenec. Zcela individuálního charakteru byly dvě odpovědi: „*vůdce střediska mě požádal o pomoc při vedení*“ a „*neměla jsem kam jít na tábor, po táboře se mi ozvala moje vedoucí a začala jsem do oddílu chodit*“. (**graf 8**)

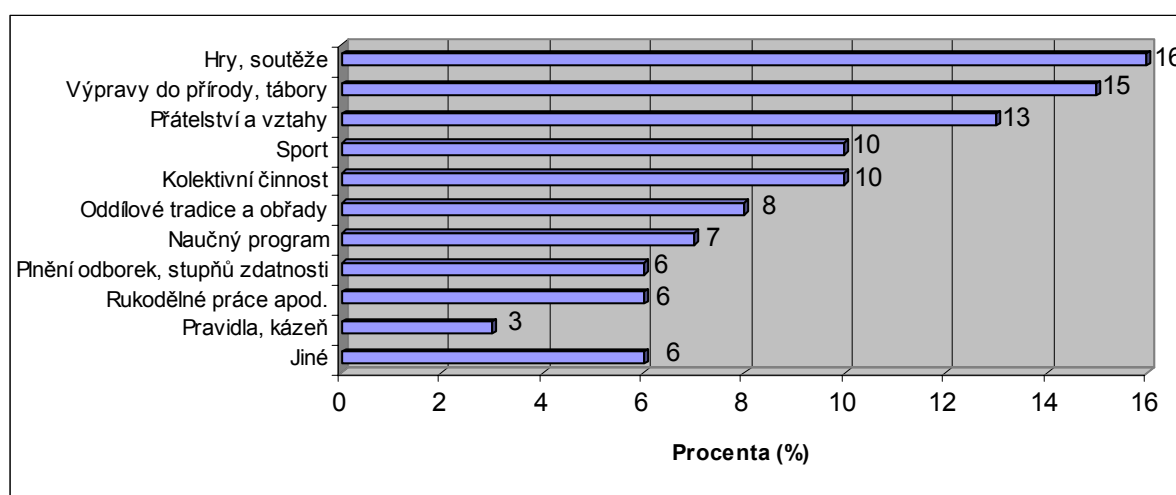
Graf 8 – Důvody vstupu respondentů do Junáka

Následující tři otázky se zaměřili na to, co respondenty ve skautském oddíle bavilo nebo naopak nebavilo, když byl ještě děti, a co je nyní, z pohledu vůdců, v oddíle baví či nebaví. Provázanost otázek 9., 10., 11., 12., 20., 21., popř. 24. a 29. předpokládala možnost zjistit informace o proměně motivace v rozmezí dvou (resp. tří) generací.

9. Co tě jako dítě v oddíle bavilo?

Pořadí odpovědí bylo následující, řazeno od nejčastěji uváděné odpovědi: hry, soutěže (50); výpravy do přírody, tábory (49); přátelství a vztahy (46); sport (33); kolektivní činnost (33); oddílové tradice a obřady (28); naučný program (26); plnění odborek, stupňů zdatnosti (23); rukodělné práce apod. (22); pravidla, kázeň (11). (**graf 9**)

Odpovědi „jiné“ využilo 12 respondentů, z nichž 4 nebyli jako děti v Junáku, a tak na tuto otázku nebyli schopni odpovědět. Další odpovědi byly – hudba (2); voda; tábornictví; seberealizace, vedení družiny, soutěživost; výroba zápisníku; sáhnutí na dno svých sil při různých akcích; „*kariéerní růst*“ – možnost s postupem věkem se vzdělávat a být na různých funkcích (podrádce, rádce, oddílový vedoucí).

Graf 9 – Co respondenty jako děti v oddíle bavilo?

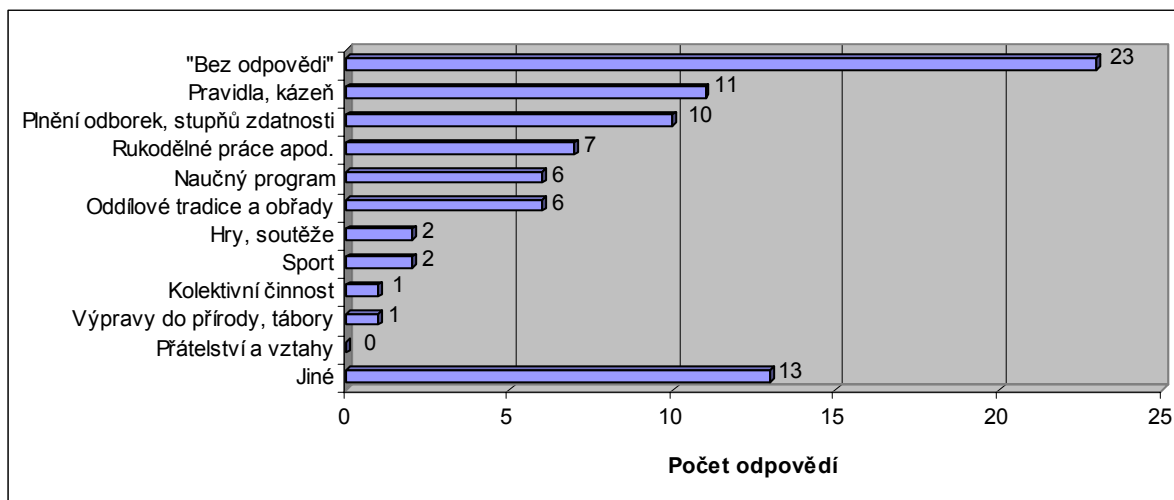
10. Co tě v oddíle jako dítě naopak nebavilo?

U této otázky nezaškrtnulo 40% dotázaných žádnou odpověď. Z toho lze usuzovat, že pro mnohé byl celý program zajímavý, jak napovídá odpověď: „*Nedokážu odpovědět, protože se mi oddíl líbil jako celek se vším všudy.*“ Naznačuje to také, že motivační faktor hraje ve skautských oddílech velkou roli.

Pořadí odpovědí bylo následující, opět řazeno od nejčastěji uváděné odpovědi: pravidla, kázeň (11); plnění odborek, stupňů zdatnosti (10); rukodělné práce apod. (7); naučný program (6); oddílové tradice a obřady (6); sport (3); hry, soutěže (2); kolektivní činnost (1); výpravy do přírody, tábory (1). Možnost přátelství a vztahy nevyužil žádný z respondentů. (**graf 10**)

13 respondentů využilo možnosti „jiné“ - opět se zde objevují 4 respondenti, kteří nebyli jako děti v Junáku, a tak na tuto otázku nebyli schopni odpovědět. Mezi další, zcela individuální odpovědi patřily: táborové práce (2); přílišné povyšování některých vedoucích

(2); střediskové brigády; noční hlídky; dochvilnost; „program, jak člověk stárne“; „dělení do družstev, pokaždé jsem měla ve skupině ty nejméně zdatné“.

Graf 10 - Co respondenty jako děti v oddíle nebavilo?

11. A nyní z pohledu vedoucího?

Tato otázka byla rozdělena do tří podotázek. První dvě části se týkaly oblíbených a neoblíbených činností, třetí se ptala na změnu v Junáku. U této otázky (na rozdíl od otázky 10.) nebyla respondentům nabídnuta žádná možnost, dotazovaní odpovídali sami za sebe.

Co tě v oddíle baví?

Vzhledem k typu otázky jsem se odpovědi pokusila zestručnit a shrnout (podobně u všech dalších otevřených otázek). Nejprve následuje výčet častěji uváděných odpovědí: práce s dětmi (24); přátelský kolektiv, kontakt s přáteli, spolupráce (22); organizování činnosti (příprava programu, her) (16); pobyt v přírodě (výpravy, tábory) (13); předávání zkušeností a vědomostí (+ výchova) (12); dětská radost (11); zájem dětí o činnost (7).

Další odpovědi byly spíše individuálního charakteru, proto jsem se je pro větší přehlednost pokusila rozdělit do následujících kategorií:

- „*moje motivace*“ (celkem 13) - moje všestranné vzdělávání (3); odreagování se (3); získávání zkušeností a rozvoj osobnosti (4); seberealizace; „*děk od rodičů dětí*“; „*řešení jiných problémů, než těch běžných*“

- „*motivace v prospěch někoho jiného*“ (celkem 13) – sledovat rozvoj dětí (3); zkusit s dětmi nové věci (3); rukodělné práce (2); legrace (2); soutěživost; diskuse, zpívání, scénky; oddílový časopis

- „*všeobecná lidská povinnost*“ (celkem 2) – sociálně prospěšná činnost (2)

- „*nevím*“ (3)

Jen jednou se mi dostalo odpovědi: „*Myslím, že se můj názor nezměnil, baví mě to samé, jako když jsem byl členem (...).*“

Co tě nebaví?

Podobně jako u otázky 10. jsem předpokládala, že mnozí tuto podotázku vynechají, ale časté odpovědi poukazují na aktuálnost otázky, neboť vůdci obvykle přibudou starosti, které jako dítě nemusel řešit.

U této otázky byly častější shodné odpovědi pouze dvě - administrativa (15) a „špatná“ komunikace/organizace (11), proto jsem je zařadila do širších kategorií:

- „*organizace*“ (celkem 20) – administrativa (15); střediskové rady (3); nedostatek financí; náborů
- „*emoční zátěž*“ (celkem 35) - „špatná“ komunikace/organizace (11); starosti, konflikty (a jejich řešení) (7); nezájem dětí (7); nucení rádců k aktivitě (2); „*být zlá*“ (2); nedochvilnost (2); ranní vstávání; komunikace s rodiči; vyhýbání se převzetí odpovědnosti; „*pocit, že už je to povinnost*“
- „*neatraktivní program*“ (celkem 7) - naučný program (5); brigády; jednoduché úkoly
- „*nevím*“ (4)

Dvě odpovědi se od ostatních odlišovaly: „*Je toho na mě moc.*“ a „*Ten drobný detail, že snažit se vést či spoluvést oddíl znamená být neustále přinejmenším jednou nohou v kriminále.*“

Změnil/a by jsi v Junáku něco?

Na tuto podotázku odpovědělo „ne“ 28 dotázaných. Pokud respondent zaškrtnl odpověď „ano“, byl požádán, aby svou odpověď konkretizoval. Odpovědi jsou opět kategorizovány:

- *organizace* (celkem 22) – administrativa (6); organizační struktura (mladší lidi ve vedení, „větší akčnost“) a její modernizace (14); financování (2)
- *vzdělávání* (4) – např. zpřísnění vůdcovských zkoušek a jejich pravidelné obnovování

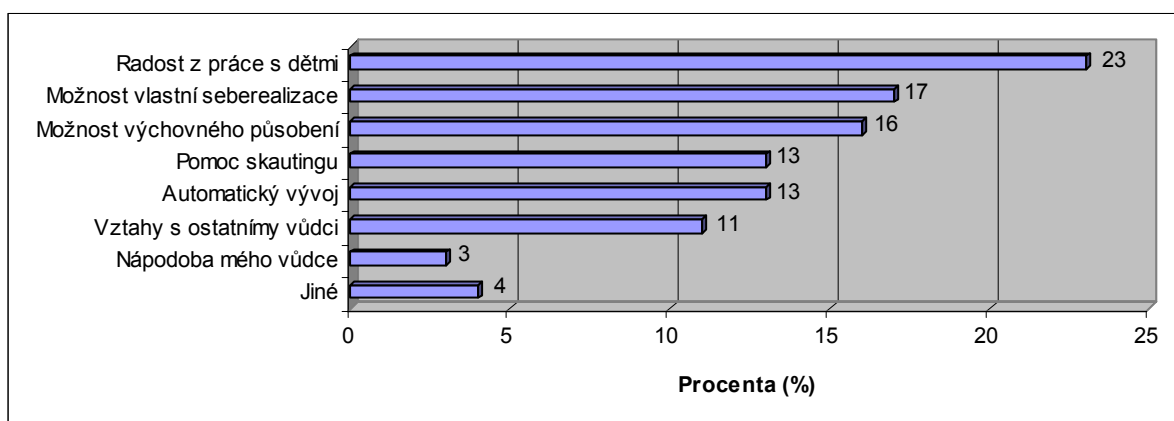
Ostatní změny byly konkrétnějšího rázu - specifické problémy v oddíle (4); změna kroje (2); omezení propojení skautingu s vírou (2); míň konvencí a větší volnost (2); „*postrádám kamarádského ducha*“ (2); „*terminologii vlčat – nechci starým vlkem býti*“; kromě odpovědi „*pořád je co zlepšovat*“ (2).

Pět respondentů by v Junáku neměnilo nic, naopak by chtěli změnit postoj společnosti k Junáku.

12. Co tě vedlo k tomu stát se vedoucím?

Myslím, že už samotné rozhodnutí stát se vůdcem je dostatečně silnou motivací pro výchovu dětí, která je jednou ze základních myšlenek skautingu. Proto bylo zajímavé zjištění, že odpověď „možnost výchovného působení“ byla až třetí v pořadí mezi nejčastějšími odpověďmi a označilo ji pouze 52 % respondentů (30). Respondenti dávali před touto odpovědí přednost možnostem „radost z práce s dětmi“ (46) a „možnost vlastní seberealizace“ (33). Ostatní odpovědi jsou opět řazeny podle nejčastější odpovědi: pomoc skautingu (25); automatický vývoj (25); vztahy s ostatními vůdci (19); nápodoba mého vůdce (6). Možnost „rodinná tradice“ zůstala nevyužita. (**graf 11**)

Odpovědi „jiné“ využilo 9 dotázaných a nejčastěji uváděným důvodem byla potřeba vůdce v oddíle (6). Další odpovědi už byly čistě individuální – „možnost aspoň něco pro děti udělat“; „vyšší cíle“; „možnost podílet se na změně, změnit to, s čím nesouhlasím, nebo se o to alespoň pokusit“.

Graf 11 – Proč se respondenti stali vůdci?

Hodnocení následujících 4 otázek bylo vynecháno z následujících důvodů: hodnocení otázky číslo 13. bylo vynecháno z důvodu přílišné triviálnosti odpovědí, otázky číslo 14. z důvodu obtížného kategorizování odpovědí (odpovědi byly příliš individuální). U otázek číslo 15. a 16. se v průběhu hodnocení ukázalo, že nejsou relevantní k tématu práce.

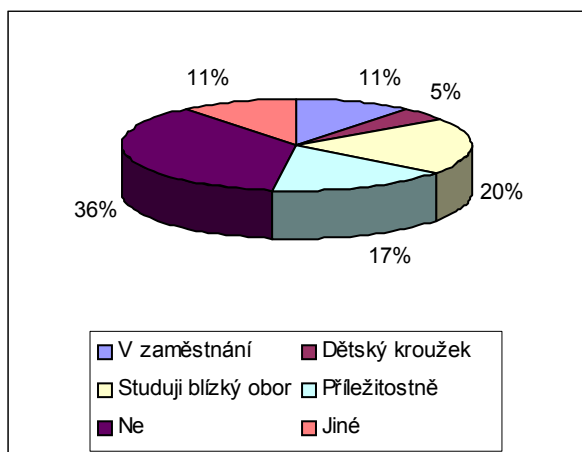
17. Věnuješ se práci s dětmi i mimo Junák?

Jak už bylo řečeno, neodmyslitelnou součástí skautingu je práce s dětmi. Úkolem této otázky bylo zjistit, zda se skauti věnují práci s dětmi i mimo oddíl, zda skauting poznamenal výběr jejich budoucího povolání či volbu studijního oboru. Poměrně překvapivé bylo zjištění, že nejčastější odpovědí na tuto otázku bylo „ne“ (24). Může to však být i z důvodu časové vytíženosti vůdců. Druhou, ale už ne tak častou odpovědí bylo studium blízkého oboru (12), 11 respondentů uvedlo, že se dětem věnují příležitostně (např. hlídání dětí či obecní akce pro

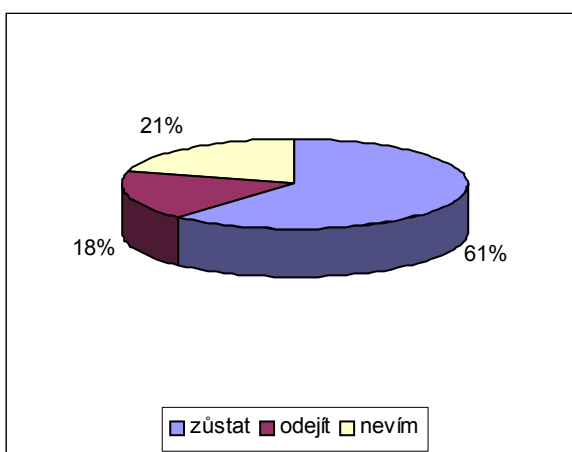
děti). Pouze 7 respondentů se věnuje dětem i v zaměstnání a 3 vedou jiný dětský kroužek. Odpověď „jiné“ uvedlo 7 respondentů - potomci (3), sourozenci (2), doučování (2). (**graf 12**)

18. Jaké jsou tvé další zájmy a volnočasové aktivity?

I hodnocení této otázky bylo vynecháno (pro přílišnou individuálnost odpovědí), přesto je možné vyvodit několik závěrů. Vůdce skautských oddílů pocházejí z velmi rozmanitého prostředí (zde je okrajově možné nalézt potvrzení základní charakteristiky skautingu, podle které je Junák otevřen všem bez rozdílu) – většina z dotázaných studuje, ale studijní obory jsou velice rozmanité. I u pracujících respondentů se profese velice liší. Podobně je tomu i u volnočasových aktivit vůdců, které zahrnují velice širokou škálu činností a aktivit. Přesto i tak rozdílné jedince dokáže spojit „skautská myšlenka“ – činnost se sice může lišit oddíl od oddílu, ale vzájemně je spojují stejné principy, výchovná metoda apod.

Graf 12 – Práce s dětmi mimo Junák

Graf 13 – Budoucí plány respondentů

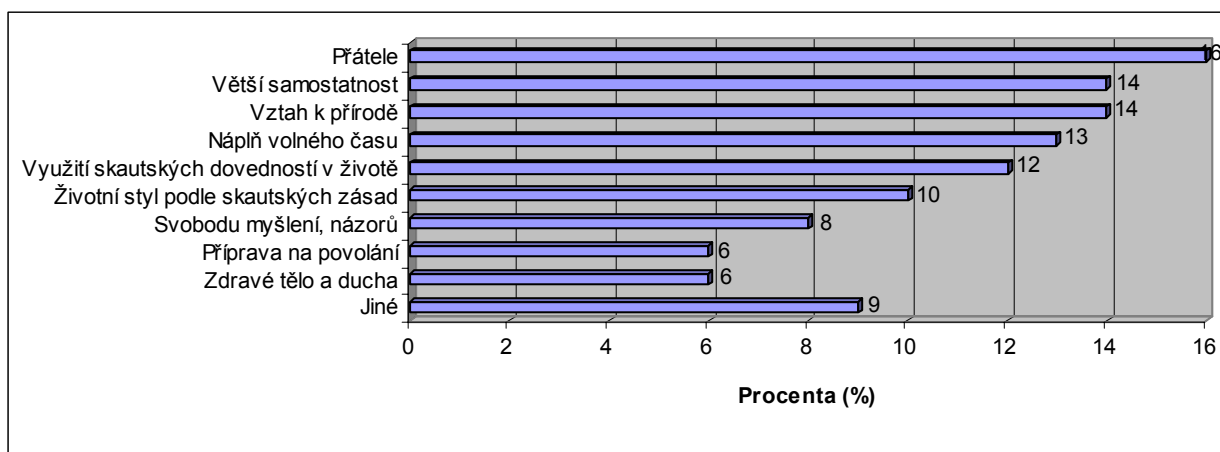
19. Jaké jsou tvé plány do budoucna

Otázky v dotazníku neměřily pouze k minulosti a přítomnosti respondentů v Junáku, zajímali mě také jejich budoucí plány v rámci skautingu. Otázka měla za úkol zjistit, jak dlouho ještě – pokud vůbec – chtějí zůstat respondenti v Junáku, a zůstanou-li, jaké jsou jejich ambice a plány do budoucna.

V Junáku je rozhodnuto zůstat 42 respondentů, 7 jich chce určitě odejít a 8 zatím není rozhodnuto. (**graf 13**) Z oněch 74% respondentů, kteří chtějí zůstat, chce 15 setrvat v Junáku „stále, neomezeně nebo doživotně“, 11 chce působit jako vůdce jen po určitou dobu a po předání oddílu chce zůstat v Junáku jako výpomoc. Další odpovědi již byly méně časté – dokud to zvládnou (zdravotně, časově...) (8); dokud to bude mít smysl a budu přínosem (7); podle situace (7); dokud to bude z radosti (3). 6 respondentů nemá představu o tom, jak dlouho chtějí zůstat. Ojedinelá byla tato odpověď: „*Jak dlouho? Copak je možno takovou věc*

plánovat? Ten kdo jednou složil skautský slib, je přeci navždy skaut, něco jiného je působit ve vedení oddílu...“ Překvapivé je, že byla jediná, neboť skauting jako jistý životní styl se snaží zásadu „jednou skautem – navždy skautem“ prosazovat.

Co mají respondenti nadále v plánu? 22 z nich nemá vyšší ambice (10 z nich má vůdcovskou zkoušku nebo jiný kvalifikační stupeň), chce pouze pokračovat v činnosti. 13 dotázaných chce dosáhnout vyššího kvalifikačního stupně Junáka. 10 respondentů využilo odpovědi „jiné“ - akce s kamarády v souladu se skautskými ideály (2); dle situace (2); stále (sebe)vzdělávání; instruktor vodáctví; „zůstat v kontaktu s duchem skautingu“; plně fungující oddíl, který stojí na pevných nohou; více kontaktů a známostí. Opět se vyskytla jedna odlišná odpověď: „V plánu nemám nic, jen bych ráda nadále tzv. „vychovala“ děti, aby z nich nebyli takoví lidi, jako jsou v dnešní době.“

Graf 14 – Osobní přínos skautingu pro respondenty

Poslední dvě otázky první části dotazníku se ptaly na přínos skautingu pro život. První z nich se ptala na osobní přínos skautingu pro dotazovaného, druhá se týkala osobního přínosu Junáka pro současnou generaci dětí (tj. dětí, které dotazovaní vedou).

20. Co Ti skauting dal (osobní přínos)?

Odpovědi jsou opět řazeny od nejčastější odpovědi: přátele (52); větší samostatnost (44); vztah k přírodě (44); náplň volného času (43); využití skautských dovedností v životě (42); životní styl podle skautských zásad (36); svobodu myšlení, názorů (26); příprava na povolání (20); zdravé tělo a ducha (20). (**graf 14**)

I zde byla využita odpověď „jiné“ a to 9 respondenty - smysl pro zodpovědnost (2); nový pohled na vlastní život a radostné zážitky s dětmi; způsob přemýšlení, přístup k věcem, k blízkým; vyzkoušení si činností, ke kterým bych se jinak nedostal; rozvoj osobnosti; umění

vést druhé; zkušenosti s prací s dětmi a jak je „vychovávat“, jak se „chovají“ a tak. Zcela unikání odpověď zněla „manžel“.

21. Co si myslíš, že dává Junák této generaci? Může ji nějak ovlivnit? Jak?

V této otázce se objevilo více spíše individuálních odpovědí. I přesto lze nalézt několik shodných odpovědí – 19 dotázaných je přesvědčeno o pozitivním vlivu skautingu na dítě (u většiny ostatních odpovědí je tento vliv naznačen, ale respondent o něm nemluví konkrétně). Rozvoj kladných vlastností (např. zodpovědnost, tolerance nebo trpělivost) uvádí 13 respondentů, přátelské vztahy 12 respondentů. Další častější odpovědi byly: aktivní prožití volného času⁷ (11), vztah k přírodě (11), samostatné jednání (10). 10 dotázaných tvrdí, že skauting dává této generaci „*to samé, co dával v minulosti*“.

Další individuální odpovědi jsem rozdělila do širších kategorií:

- „*rozvoj osobnosti*“ (celkem 26) – samostatný morální, fyzický a psychický růst („*být lepším člověkem*“) (9); všeobecný rozhled, všestrannost (7); hodnotový vzor (4); seberealizace (5); znalosti a dovednosti
- „*sociální aktivita*“ (celkem 28) – příprava na život (8); vztah ke svému okolí, ohled na druhé (7); výchova pro lepší společnost (4); týmová spolupráce (4); výchova spolu/místo rodičů (3); možnost někam patřit; zábava
- „*orientace ve světě*“ – akce, cestování
- „*styl života*“ (4)

4 respondenti jsou přesvědčeni o tom, že záleží pouze na vedoucích, jsou-li schopni něco předat, 3 dotázaní tvrdí, že záleží jen na této generaci, co si vezme a co ne.

Některé konkrétní myšlenky bych zde chtěla uvést:

„*Nabízí radostnější a přirozenější život, bohužel společnost je již tak zkažená, že ji těžko zláká k následování.*“

„*V dnešní době jsou děti zvyklé udržovat kontakty nejvíce prostřednictvím internetu a vzory chování přebírají z televize. Proto si myslím, že je skauting výborná škola toho ‚skutečného‘ života. Jen je třeba se zbavit té ‚zastaralé a slušňácké‘ nálepky, kterou skauting v očích mnoha lidí má a zvýšit tak jeho atraktivitu.*“

„*Jistě, může. Dává to, co před deseti nebo dvaceti lety. Jsou samozřejmě věci a potřeby, které se mění, ale to duchovno zůstává stále stejné. (...) Co dostane tahle generace záleží na tom, co si nechá dát. Možná k tomu přibudou zážitky z outdoorových aktivit, které před 50-ti*

⁷ Do této kategorie jsem zařadila i prevenci kriminálních (drogy, alkohol) a negativních (reklama, konzumní způsob života) jevů a zároveň prožití volného času nikoli před televizí, u počítače apod.

lety stěží existovaly, ale základ (jakési kouzlo skautingu) zůstává nepozměněno. Tím je také jedinečný a nepřírovnatelný k jiným organizacím.“

„Myslím, že rozhodující pro vliv na jedince je prostředí, do kterého přijde – tedy vliv vrstevníků, potažmo vedoucích. Otázka programu a náplně oddílu je až na druhém místě.“

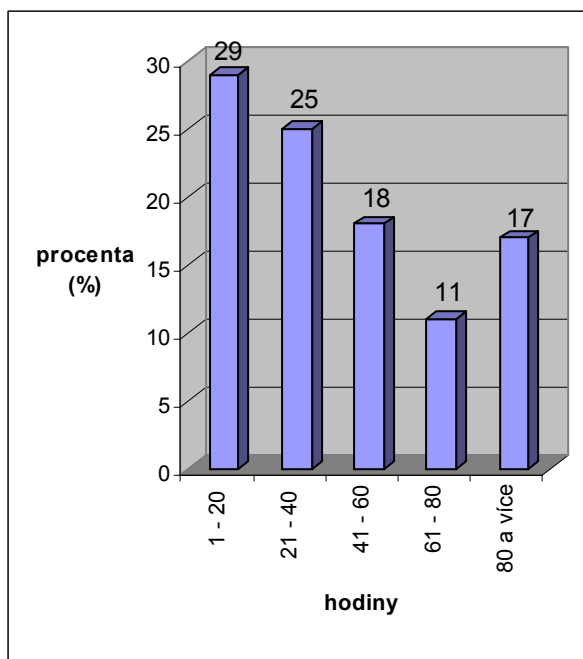
„Ano, myslím, že ji může ovlivnit, ale je potřeba, aby do něj chodilo víc dětí...jde o určitý styl života, myšlení a chování, který ne všechny děti dostanou doma.“

„Junák obohacuje život o nové zážitky, kamarády, ale i o jiné vlastnosti a chování lidí (že když jsem se dostala k vedení, změnila jsem postoj ke skautu, viděla jsem ho hned daleko lepší a užitečnější). Ovlivnit tuto generaci může, jenže to by lidé museli chtít tu generaci nějak změnit. A jak? Například tak, že lidé přestanou brát drogy, kouřit a podobné věci...“

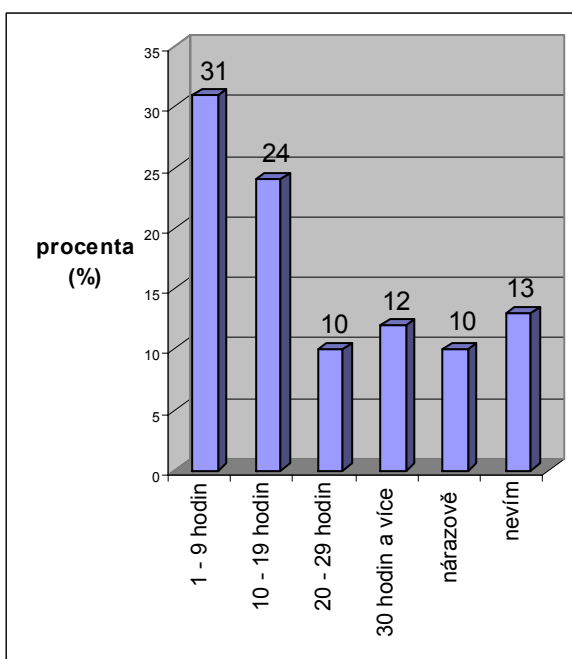
„Ovlivnit může jen toho, kdo má k této organizaci kladný vztah. Protože Junák staví stále na principech a struktuře z první republiky, tak asi jen tu radost s přátel. Je jen málo těch co se skautingem nechají ovlivnit, okolí je mnohem mocnější.“

„O tvorbě programu“

Druhá část dotazníku se zabývala tvorbou programu. Chce-li někdo vést oddíl jakéhokoli zaměření a chce-li jej vést kvalitně, musí na něj „mít čas“. A to nejde tu jen o čas, který vůdce stráví se svým oddílem, je potřeba též najít si volnou chvíli na přípravu programu. Ten totiž může silně ovlivnit nejen motivaci dětí, ale i vedoucích. Bude-li program děti bavit, opět přijdou, a to zase „přiměje“ vůdce, aby se pokusil vytvořit pestrý a lákavý program.

Graf 15 – Celkový čas, který respondenti stráví se svým oddílem (za jeden měsíc)

Graf 16 – Doba, kterou respondenti věnují přípravě programu (za jeden měsíc)

22. Kolik celkově času věnuješ oddílu za měsíc (vč. schůzek, víkendových akcí apod.)?

Kolik času z toho ti zabere příprava programu?

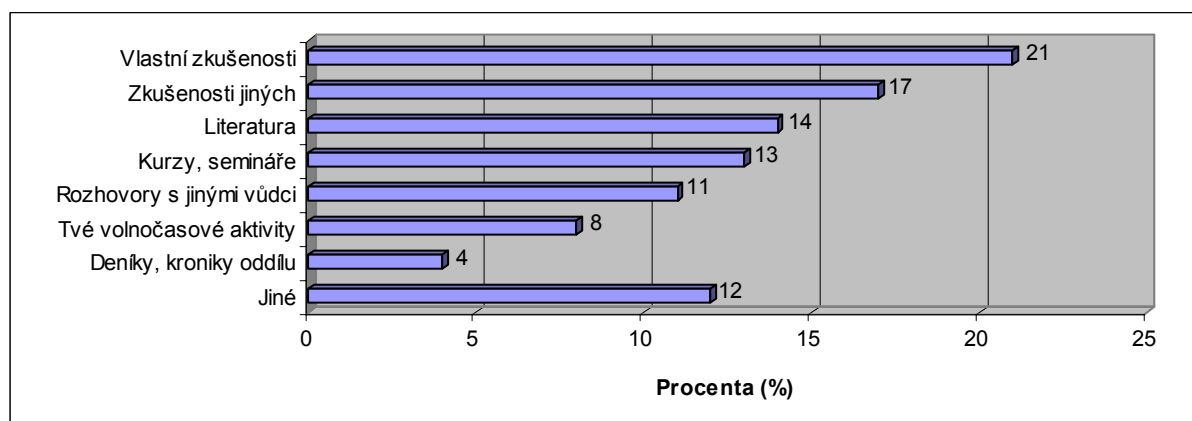
Dnešní rychlejší doba a její vysoké nároky mají za následek, že dnes vůdci nejčastěji tráví se svým oddílem pouze 1 - 20 hodin (16). 14 respondentů se oddílu věnuje 21 – 40 hodin měsíčně a 10 dotázaných 41 – 60 hodin. Pouze 9 dotázaných je ochotno strávit se svým oddílem/družinou 80 hodin a více. 61 až 80 hodin tráví s oddílem/družinou 6 respondentů.

(graf 15)

Přípravě programu věnuje 18 respondentů 1 – 9 hodin, o něco více času (10 – 19 hodin) příprava zabere 14ti dotázaným. 20 – 29 hodin stráví přípravou 7 lidí a 30 a více hodin 5 dotázaných. U 5ti respondentů jde o nárazovou záležitost, 8 dotázaných nedokáže říci. **(graf 16)** I tento výsledek souvisí s „uspěchaností“ dnešní doby. Vliv tu může mít i snižující se věk vůdců.

23. Odkud čerpáš při přípravě programu?

Připravit program pro děti tak, aby byl zábavný, ale zároveň naučný, a aby se neopakoval, je velice obtížné a určité inspirace je zapotřebí. V tomto šetření se respondenti nejvíce spolehnali na vlastní zkušenost (53) a na zkušenosti jiných (43). Literaturu používá 35 respondentů (nejčastěji jde o sbírky her a skautskou literaturu). Z kurzů a seminářů čerpá 31 dotázaných, z rozhovorů s jinými vůdci 28 respondentů. Vlastní volnočasové aktivity se do programu promítnou u 21 dotázaných. Nejméně častou pomůckou jsou deníky a kroniky oddílu, těch využívá pouze 11 dotázaných. Odpovědi „jiné“ využilo 29 respondentů, z nichž více než 80% hledá nápady na internetu. Další individuální odpovědi zněly - fantazie, stezky, přání družiny, nové nápady a vlastní tvorba. **(graf 17)**

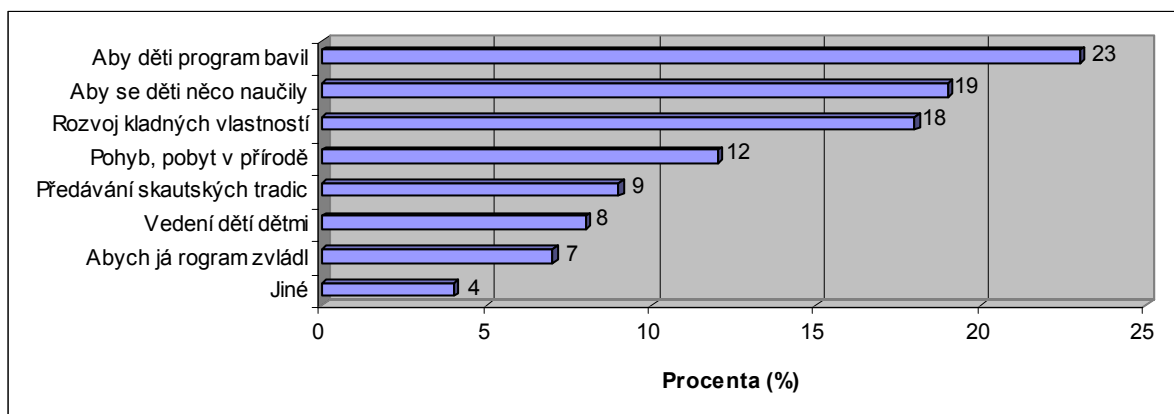

Graf 17 – Zdroje inspirace při přípravě programu

24. Co je pro tebe při výběru programu nejdůležitější?

Inspirace však není tím nejpodstatnějším při přípravě programu. Aby vůbec mohl program vzniknout, vedoucí oddílu/družiny by měl mít představu o tom, co chce dětem předat, čeho chce dosáhnout. Všestranný rozvoj je pro skauting prvořadý, ale každý vůdce je jiný a již zmíněná „různorodost“ vůdců (otázka 18.) může ovlivňovat žebříček hodnot každého z nich. O to vzácnější je téměř stoprocentní shoda u odpovědi „aby děti program bavil“ (53). Další odpovědi jsou řazeny od nejčastěji volené: aby se děti něco naučily (47); rozvoj kladných vlastností (45); pohyb, pobyt v přírodě (30); předávání skautských tradic (slib, zákon, odborky aj.) (23); vedení dětí dětmi (v družinách) (20); abych já program zvládl (17). (**graf 18**)

Odpovědi „jiné“ využilo 9 respondentů - výchova podle skautské ideje (2); příprava na život; vytvoření kamarádkých vztahů; přiměřenost programu, bezpečnost; aby dětem něco přinesl; spolupráce družin; „zase aby to nebylo moc náročné na přípravu“.

Graf 18 – Co je pro respondenty při výběru programu nejdůležitější?

Následující tři otázky se přímo ptají na plánování programu. První se ptá na sestavování „ročního plánu“, který může následnou (konkrétní) přípravu programu značně ulehčit – časově, i z hlediska inspirace. Stanovení cíle by mělo být prvořadé, roční plán pak pomáhá vůdci se k cíli co nejvíce přiblížit. Druhá zjišťuje podíl improvizace, která je sice u vůdce vítanou schopností, ale nelze ji považovat za stálou pracovní metodu. Třetí otázka pak měla za úkol zjistit, nakolik skautská tradice může při přípravě programu pomoci.

25. Sestavuješ si pro svůj oddíl něco jako roční plán (alespoň v bodech)?

Odpověď „ano“ zaškrtnulo 38 respondentů, ne 19 respondentů. (**graf 19**) Motivace vůdců zde může vyplývat ze snahy dosáhnout předem vytyčeného cíle.

26. Plánování programu:

Pouze 8 dotázaných uvedlo, že se pevně drží plánu, který si naplánují na delší dobu dopředu. 70% dotázaných (40) má dopředu připravenou jen jakousi osnovu a zbytek vymýšlí dle potřeby až „na místě“. Žádný z dotázaných nikdy pouze neimprovizuje.

U možnosti „jiné“, kterou zaškrtno 8 dotázaných, si 4 respondenti sice program naplánují podrobně, ale změní-li se podmínky, pak neváhají improvizovat. 2 dotázaní mají hrubý plán na několik měsíců/rok dopředu, konkrétní program domýšlí těsně před schůzkou/akcí.

Vyskytly se též dvě ojedinělé odpovědi: *„Mladším rádkyním připravuji plán na každou schůzku, na oddílové radě zhodnotíme, co se nestihlo - doděláváme měsíc následující. Program na akce si vedou rádkyně starší (holky 18tileté).“*

„Snažím se naplánovat celý program co nejdřív, jenže mi do toho vždy něco „skočí“ a musím to potom nechávat na poslední chvíli.“

Významný podíl improvizace při přípravě programu potvrzuje výsledky otázek 22. a 23. Nejen Junák, ale i vůdcové se musí přizpůsobovat dnešní době, a vzhledem k nedostatku času raději volí improvizaci.

27. Při plánování programu:

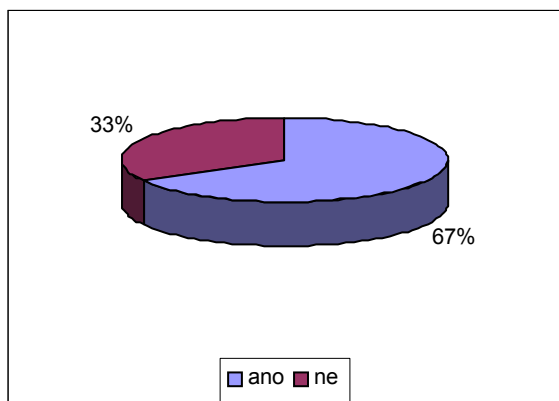
Šetření ukázalo, že 75% dotázaných (43) se drží jen některých skautských tradic, které pro ně mohou být jistou osnovou při plánování programu, jinak se vždy snaží program obohatit o nové prvky. Striktně se tradičních skautských hodnot drží pouze 3 respondenti. 14 dotázaných do programu zahrnuje pouze nové věci, skautské tradice jsou jim cizí.

28. Mohou děti zasahovat do přípravy programu?

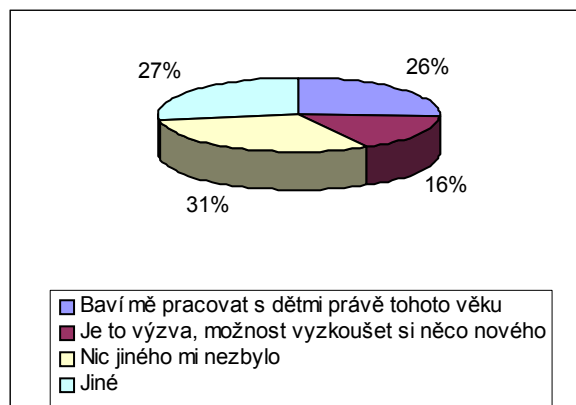
Výchovná činnost Junáka se zaměřuje především na děti. Jejich zapojením do přípravy programu mohou vedoucí nejen podporovat rozvoj určitých vlastností či schopností (např. samostatnost, tvořivost, spolupráce apod.), ale je to též určitý způsob, jak mohou děti motivovat k činnosti. Této možnosti využívá téměř stoprocentní většina dotázaných (55). Pokud toho respondenti nevyužívají, pak je tomu nejčastěji u malých dětí, kteří zatím něčeho takového nejsou schopné. Dalším důvodem bylo, že program je předem daný a nebo že by to „nedopadlo nejlépe“.

Pokud děti mohou zasahovat do přípravy programu, pak je to nejčastěji těmito způsoby: děti si sami připravují část programu (dílčí hry apod.) (18); *„mají-li nápad, jak oživit program, pak návrh po konzultaci/úpravě zařadíme“* (14); *„ptám se, co by chtěly dělat“* (8);

připomínky (zpětná vazba apod.) (7); samotná příprava družinových schůzek (rádci, starší členové) (6); příprava pomůcek, nálada (5); výběr z několika možností programu (2).

Graf 19 – Příprava ročního plánu

Graf 20 – Důvody výběru konkrétního oddílu/družiny

29. Zkus popsat, co podle tebe dnes děti na programu baví, co ne?

Dětské preference jsou pro přípravu programu důležitým poznatkem. Chce-li se někdo stát dobrým vůdcem, měl by vědět, co „jeho“ děti baví a co ne. Nečinnost dětí nebo jejich nechut k programu může vůdce silně demotivovat, což někdy může vést až k odchodu z oddílu.

Co děti baví?

U této otázky se vedle konkrétních odpovědí vyskytly i odpovědi obecnějšího charakteru - děti mají různé zájmy (6), které se liší podle pohlaví a věku (3), ale pokud se aktivita správně „podá“ (např. prostřednictvím symbolického rámce (2)), pak bude děti bavit jakákoli činnost (7). Někteří vedoucí (3) si stěžovali na přespříliš materialisticky založené děti, kterým je jedinou motivací odměna za vykonanou činnost.

Další odpovědi byly konkrétnějšího rázu (opět řazeny od nejčastější odpovědi): hry (etapovky) (22); poznávání nových věcí (16); vztahy s ostatními (kamarádství) (12); pobyt venku (+výlety) (10); kreativita (rukodělné práce apod.) (9); sportovní aktivity (9); prožitky a zážitky (dobrodružství) (8); soutěžení (8); akčnost (8).

Mezi další, spíše individuální odpovědi, lze zařadit – to, co si nemůžou zkusit jinde (6); zábavná forma učení (5); práce v družině (3); možnost „vyblbnout se (2); „extrémy“ (2). Objevila se též odpověď „nevím“ (3).

Co děti nebaví?

Menší množství odpovědí spíše individuálního charakteru jsem přímo rozdělila do několika kategorií:

- „teorie“ (vědomosti; učení se „zbytečných“ věcí) (16)

- „*autorita*“ (autorita obecně; práce nařízená autoritou, do které se dětem nechce; pravidla) (8)
- „*přespriliš dlouhé aktivity*“ (8)
- „*tradice*“ (6)

30. Jaký je počet členů a jaké je věkové složení tvé družiny/oddílu?

Ze zcela individuálních odpovědí vyplývá, že se oproti minulosti zcela mění struktura i složení skautských oddílů. Málokterý oddíl se skládá z více družin, které mají 6 – 8 stejně starých členů, spíše převládají družiny složené ze všech věkových kategorií, atd.

31. Proč jsi si vybral/a právě tento věk?

Pro motivaci vedoucích je velice podstatný správný výběr oddílu/družiny, s kterou vůdce pracuje. Žádný vůdce není „univerzální“, málokterý se (s radostí) dokáže věnovat dětem všech věkových kategorií. Častější je výběr jedné věkové skupiny, na kterou vůdce dokáže působit. Ostatní kategorie mu většinou „vyhovují“ méně.

O to překvapivější bylo zjištění, že nejvíce respondentů (19) zaškrtno odpověď „nic jiného mi nezbylo“ (tedy oddíl/družinu si sami nevybrali). 16 dotázaných odpovědělo, že si oddíl/družinu vybraly z důvodu, že je baví pracovat s dětmi daného věku. 10 dotázaných pak volilo určitou věkovou kategorii kvůli možnosti vyzkoušet něco nového (tuto odpověď volili spíše mladší respondenti). (**graf 20**)

Nedostatek dětí v Junáku však vede k tomu, že ne všechny oddíly mohou rozdělit děti do družin podle věkových kategorií. To dokazuje i často zatrhávaná odpověď „jiné“ (17), v níž 10 dotázaných tvrdí, že mají v družině děti různého věku. 5 dotázaných vede stále stejnou družinu, kterou mají od počátku. Mezi odpovědi „jiné“ patřily i tyto dvě - „*dívky jsou mi bližší než kluci*“, „*chci být dětem přínosem*“.

K této otázce náležela podotázka: „Změnil/a bys složení oddílu, kdybys mohl/a?“. Přestože téměř polovina respondentů si nemohla svůj oddíl/družinu zvolit, přesto by 70 % respondentů složení oddílu neměnilo, kdyby mělo příležitost. Pokud by se pro změnu rozhodli, pak z těchto důvodů: více dětí/vedoucích (7); rozdělení do věkových skupin – možnost lepšího výchovného působení na cílovou skupinu, jednodušší příprava programu (6); mladší/starší lidi ve vedení (3); konflikty mezi dětmi; koedukace s dívkami. Dva vedoucí si stěžovali na příliš mladé děti v Junáku – jedna z odpovědí zněla: „*Práce se 4letými dětmi je náročná a nedá se to nazývat skautingem.*“ Zcela individuální odpovědi bylo: „*Některé členky jsou neskutečně drzé, člověk si s nimi neví rady ... a kazí i okolí.*“

32. Víš, co dělají děti z tvé družiny/oddílu ve volném čase? Myslíš, že by se toho dalo využít při přípravě programu? Pokud ano, využíváš toho? Jak?

Dochází-li dítě pravidelně do Junáka, pak to většinou neznamená, že jde o jedinou mimoškolní aktivitu, kterou dotyčné dítě navštěvuje. Většina dětí pravidelně navštěvuje mnoho dalších kroužků a věnuje se ve svém volném čase nejrozličnějším aktivitám. Využívá-li vůdce svých volnočasových aktivit v programu, nebylo by možné zařadit do programu též „koníčky“ dětí? Podobně jako u otázky 28. by šlo o určitý způsob dětské motivace správným výběrem programu. Odpovědi na tuto otázku jsou opět rozděleny do několika kategorií:

- „*vím a využívám*“ (33 respondentů) – nejčastějšími aktivitami jsou hudba a sport; mezi další činnosti se řadí: nové hry, rukodělné práce apod.; scénky; ukázka jako součást programu; volí si podle toho odborníky; „*učí se to navzájem*“; „*aby měl každý možnost vyniknout*“; „*možnost zkusit si něco nového*“

- „*využívám jen okrajově*“ (12 respondentů) – příklady odpovědí: vím to jen u některých; máloco se dá použít; mají příliš mnoho kroužků

- „*vím, ale nevyužívám*“ (10 respondentů) – příklady odpovědí: počítače – nechci je v tom podporovat; podobná činnost jako v oddíle; „*schválně se tomu vyhýbám*“

- „*nevím*“ (2)

„Závěrem“

Poslední oddíl obsahoval tři otevřené otázky. První dvě se týkaly osobností Jaroslava Foglara a A. B. Svojsíka. Zajímalo mě, co si o nich dnešní generace vůdců myslí. Třetí se ptala na názor na novou stezku, která byla nedávno v Junáku představena. Odpovědi na všechny tři otázky jsem shrnula a rozdělila do širších kategorií:

33. Co pro tebe znamená jméno a osobnost Jaroslava Foglara?

„*Jaroslav Foglar jako spisovatel*“ (celkem 45). Většina respondentů zná J. Foglara jako spisovatele knih pro děti (25), část respondentů četla jeho knihy jako děti (11); někteří označili J. Foglara za hlasatele kladných morálních hodnot (3). Objevili se však i kritizující hlasy, které Foglarovy vyčítali nereálnost/idealizovanost myšlenek (4). 2 respondenti uvedli Foglara jako autora řady her.

„*Jaroslav Foglar jako skaut*“ (celkem 34). 24 respondentů označilo Foglara za výraznou osobnost „klasického“ skautingu, 8 respondentů tvrdí, že Foglar nasměroval ke skautingu mnoho mladých lidí a 6 dotázaných jej považuje za propagátora myšlenky skautingu. 5 dotázaných pak vidí v J. Foglarovi vzor skautského vůdce.

„Jaroslav Foglar jako zdroj inspirace“ (10).

Dále se objevilo několik zcela individuálních odpovědí - člověk s obrovskými zkušenostmi, *„vážím si toho, co dokázal“*, výjimečná osobnost.

Zaznamenala jsem též odpovědi typu *„téměř nic“* (3) a *„nevím“* (4).

Některé myšlenky respondentů bych ráda uvedla:

„Obrovská osobnost přibližující skauty běžným lidem. Objev, že skauti nejsou divní, ale že jsou to normální lidé s normálními zážitky a životy.“

„Člověk, který se prostřednictvím svých knih zasloužil o „milióny“ spokojených kluků a holek.“

„Jako malá jsem hltala jeho knihy. Ovšem v dnešní době jsou pro děti hůře pobratelné než dřív. Neznají už svět temných uliček a dobrodružství mimo město na vlastní pěst. Rodiče jim těžko dovolí jet s partou kamarádů (bez dospělého) někam do tajemného údolí, a kdyby, vyhlásí spíš po nich pátrání, než aby čekali až se vrátí domů. V době, kdy je dítě bombardováno počítačovými hrami, bioniclem, atp. jsou pro ně Foglarova dobrodružství větší sci-fi než třeba Červený trpaslík nebo Hvězdná brána.

Foglar je pro společnost synonymem skautů stejně jako Svojsík, jeho Hoši od Bobří řeky budou stále reeditovány, nevěřím, že ne, ale budou mít čím dál tím menší publikum.“

34. Co pro tebe znamená jméno a osobnost A. B. Svojsíka?

Většina dotázaných vidí v osobnosti A. B. Svojsíka zakladatele českého skautingu (30). Ostatní odpovědi se shodovaly v tom, že Svojsík: je velká osobnost českého skautingu, symbol skautingu (6); cítím k němu vděk, úctu (6); *„díky němu jsem tady“* (4); silně se podepsal na tom, jak u nás skauting vypadá (3); jméno zastupující obecně přijaté myšlenky a hodnoty hnutí; zajímavá osobnost se zajímavým životním osudem. Jen 3 respondenti uznali, že jde o *„účinnou výchovnou pomůcku“*.

I zde je několik myšlenek, které bych ráda uvedla:

„Muž, který se nebál postavit se Sokolu, postavit se známým tradicím a vložit do nich i něco nového. Nesmíme ale zapomenout, že i on, stejně jako Tyrš, chtěl původně spíš tělovýchovnou jednotu, ale oproti Tyršovi ji chtěl rozšířit o další prvky. Proto neváhal a odjel do Anglie „studovat“ princip organizace, která měla základy ve vojenské příručce pro zvědy. Co z toho ABS či BP dokázali udělat je více než obdivuhodné a jsem jim oběma velmi vděčná.“

„Velmi cílevědomý člověk, který se zcela obětoval svému ideálu. Velmi si jeho činů vážím.“

„O jeho myšlenkách je určitě dobré přemýšlet i dnes.“

„Byl to chytrý chlap, jsem ráda že ho oslovil skauting.“

„Dnes o něm vím jen to, že je to zakladatel skautingu. Jeho osoba nemá takovou publicitu, jako třeba Foglar. Jeho zásluhy jsou zapomínány, což je škoda.“

35. Co si myslíš o „Nové stezce?“

Odpovědi jsou opět rozdělitelné do několika kategorií:

- „*líbí se mi bez výhrad*“ (celkem 11) - originálně zpracovaná, lákavá pro děti (7); zajímavá náplň i systém – symbolický rámec, možnost výběru (4)

- „*líbí se mi, ale mám výhrady*“ (celkem 21) – hlavní myšlenka dobrá (11); dobré, ale fantasy rámec je „*příšerný*“ (7); příliš se odpoutává od skautské myšlenky a skautské praxe (6); je drahá (4); chce to velkou motivaci dětí (3); moc lehká/těžká (3); příliš benevolentní (2); vyžaduje velké úsilí a práci vedení

- „*nelíbí se mi*“ (4)

Dále se vyskytly odpovědi typu: nic o ní nevím (8); musíme ji nejprve řádně prostudovat (5); velká změna, které už bylo zapotřebí (3); „*na stezky jsme nikdy moc nebyly*“ (2).

Stezku v oddíle plní 17 respondentů. Pokud dotázaní stezku neplní (37), pak byli požádáni o zdůvodnění své odpovědi: chystáme se ji zavést (je to příliš krátká doba od chvíle, co byla schválena) (11); neplníme a ani se ji nechystáme plnit (9); máme vlastní stezku (4); nejprve ji musíme řádně prostudovat (3); zatím není stezka pro vlčata a světlušky (3); je předmět diskusí (3); chceme si udělat vlastní verzi (2); nevím (3). Jen jediný dotazovaný odpověděl „*začali jsme, ale nesečkala se s úspěchem*“.

Na závěr opět přikládám několik názorů dotázaných:

„Je to příklad současné snahy přiblížit skauting dnešním dětem, někdy snad na úkor tradic a skautingu, jak byl pojímán dříve. Já osobně to považuji za přehnané ústupky nárokům dnešní doby. Na druhou stranu je ale dobře, že se něco děje, něco dělá.“

„Zatím jsem ji fyzicky neviděla, jen jsem o ni slyšela...jsem spíš na straně pro. Ta původní verze je určitě zastaralá, rozhodně to chce něco novějšího, otázkou je, jestli to nemělo být na nějaké skautstější téma než na jaké se to vymyslelo.“

„Vůbec se mi nelíbí (...). Nejsem si jist, že může někomu prospět. Pro děti není dostatečně sexy především obsahem, možná formou ano, pro vedoucí není forma důležitá a navíc není pro ně ani příliš nápomocná při tvorbě programu.“

„Docela dobrý pokus o nový směr ve skautingu, bohužel se tak pokouší spíše opticky, než obsahově. Stále obsahuje nic neříkající, leckdy až komické úkoly či fráze... Ale nemohu hodnotit, v našem oddíle se stezka nikdy neplnila. (...)“

„Ideály můžeme předávat, ať je stezka jakákoli.“

3.3 DISKUSE A ZÁVĚR

Dnešní doba je charakterizována uspěchaností a vysokými nároky, které na lidi klade. Junák je sice schopný přizpůsobovat se potřebám doby, ovšem za cenu ztráty některých svých tradičních prvků.

Přesto je zde možné nalézt určitou časovou „stálost“. Tu projevují tři prvky, které se ve skautingu vyskytují už od jeho počátku a které se stále drží na nejvyšších příčkách oblíbenosti. Jsou to přátelské vztahy, vztah k přírodě a obliba her a soutěží. Tyto tři „výchovné momenty“ upřednostňovali již Svojsík a Foglar a jejich preference se u dnešních vůdců nijak nezmenšila. Ti se je zároveň snaží předávat dalším generacím, a jak vyplývá z odpovědí v dotazníku, jejich snaha je úspěšná. Časová kontinuita vyplývá i z odpovědí na otázku 21., v níž je mj. 10 respondentů přesvědčeno o tom, že skauting dává dnešní generaci to samé, co jim.

Svojsík a Foglar však ještě nad tyto tři prvky stavěli samotný výchovný rozměr a výše zmíněné body jim měly pouze pomoci v jejich úsilí. U dnešní generace vůdců se však před „výchovu“ staví radost práce z dětmi. Nepopíratelným faktem zůstává, že i dnes se klade důraz na fyzický i psychický rozvoj dětí, zvláště pak na rozvoj kladných vlastností a samostatnosti jednání, ovšem hlavní motivací vedoucích je dnes samotná radost z toho, že mohou být s dětmi, nikoli „výchova“ jako taková.

Důkazem je preference lákavého programu, který bude děti bavit, před programem naučným (přestože spolu tyto dvě oblasti velice úzce souvisí). Lákavý program, který naučí, je pokládán za ideální.

Tento závěr potvrzuje mj. i důraz na aktivní prožití volného času bez drog a alkoholu. Prvořadé je smysluplné prožití volného času, jehož snahou je zmírnit negativní vlivy dnešní doby. Výchovný prvek je opět kladen až na druhé místo.

Proměnu doby nepotvrzuje pouze zjištění, že vůdci dávají přednost zábavnému programu před „výchovou“, tento fakt potvrzuje i zjištění, které naznačuje odklon od skautských tradic.

Přestože jsou tím, co dělá skauting skautingem, jsou v dnešní době spíše na ústupu. Svojsík postavil skautské hnutí na skautském zákoně a slibu, a ještě u Foglara je na jejich dodržování kladen silný důraz. Ale dnes? Pouze 3 dotázaní tvrdí, že se zcela řídí jen tradicemi. Většina vůdců naopak deklaruje dodržování jen určitých skautských tradic (právě a pouze slib a zákon – bez nich by to zkrátka nebyl Junák). Čtvrtina respondentů se skautských tradic nedrží vůbec. Jejich program je založen na zcela nových činnostech. Lákavost programu dnes rozhodně nestojí na „tradičních programech“.

Z toho plyne, že přestože jsou skautské tradice tím, co až doposud drželo hnutí pohromadě, zdá se, že vedoucí touží po změně. Ta se projevuje i v nespokojenosti s organizací Junáka a ve snaze o její změnu. Možná i to je důvod, proč dnes vedoucí nekladou takový důraz na tradice, neboť to není to, co od dnešního světa očekávají. Přesto mnozí oceňují to, co jim Junák dal – tři čtvrtiny dotázaných využívá skautské dovednosti v životě, pro 63 % jsou skautské zásady jistým životním stylem.

Nejsou-li dnes vůdci ochotní řídit se skautskými tradicemi, je pravděpodobné, že je ani nebudou předávat dál dalším generacím. To může být pro Junák obrovskou hrozbou.

Na vůdce klade dnešní doba zvlášť vysoké nároky. Vůdci na ně reagují snahou o rozvoj vlastní osobnosti, aby mohli být dětem co „nejkvalifikovanějším“ pomocníkem na jejich stezce osobního rozvojem. Dnešní vůdci mají potřebu kvalitního sebevzdělávání - téměř polovina respondentů má vůdcovskou zkoušku (VZ) nebo vyšší kvalifikační stupeň. To vzhledem k poměrně nízkému věkovému rozložení respondentů (VZ lze získat až po dosažení 18ti let) svědčí nejen o snaze být přínosem pro svůj oddíl, ale také za něj převzít veškerou zodpovědnost (tj. i za rozvoj a „výchovu“ dětí). Dalších 8 respondentů má v plánu si VZ v budoucnu dodělat. O potřebě kvalitního vzdělávání svědčí i reakce několika respondentů, kteří by chtěli zpřísnit systém zkoušek a zavést jejich pravidelné obnovování.

Vedle vzdělávání je do popředí stavěna vlastní seberealizace vedoucího. Vůdci nechtějí být jen „pomocníci“, chtějí se též prosadit jako osobnost.

Negativní stránkou vysokých nároků dnešní doby je stále kratší doba, kterou jsou vůdci ochotní strávit se svým oddílem. Více než polovina dotázaných stráví se svým oddílem či družinou max. 20, resp. 40 hodin za měsíc, což není mnoho. Velký vliv na to má klesající věk vůdců. Mnozí z nich mají vedle Junáku další záliby, navíc většina z nich stále hledá sama sebe a mají proto potřebu zkusit co nejvíce různých věcí. Tato doba je dále „ukrajována“ profesním růstem vůdců (studium, zkoušky aj.) Foglar, který věnoval oddílu veškerý volný čas, se v tomto směru nedostal příliš vysoko. Pokud tedy vůdce tráví čas s oddílem, je to vždy

na úkor jiných činností. Závisí jen na vůdci, je-li ochotný se jich vzdát ve prospěch dětí, nebo ne.

Vše zmíněné se odráží i v přípravě programu. Té vůdci nejčastěji věnují 1 – 9, resp. 10 – 19 hodin. Nedostatek času vůdci nahrazují improvizací. 70 % vedoucích si dopředu připraví pouze osnovu a konkrétní program domýšlí až na schůzce nebo akci, nebo program mění podle podmínek.

Čas vůdcům šetří příprava ročního plánu, který si sestavuje téměř 70 % dotázaných. Jeho sestavení by však mohlo být ovlivňováno snahou dosáhnout vytyčeného cíle, což může být značně motivující.

Z šetření též vyplývá, že vůdci upřednostňují dětskou motivaci před svou vlastní. Pro vůdce je mnohem snazší děti motivovat činností, která je baví a kterou si sami zvolí. Tento závěr potvrzuje otázka 28., v níž se téměř 100 % lidí snaží zapojit děti do programu. Budou-li motivované děti, o to motivovanější bude i jejich vůdce. Přesto je mezi demotivujícími aktivitami spíše uváděna „špatná“ komunikace mezi vedoucími než nezájem dětí o činnost.

Preferenci dětské motivace dokazuje i otázka 32. Více než polovina respondentů ví, co dělají „jeho“ děti ve volném čase a také toho v programu využívají. Opět se tu vynořuje snaha o vytvoření lákavého a zábavného programu. Je možné, že vůdci podvědomě naplňují Baden-Powellovu myšlenku o „o rybě a rybáři“.

Vůdce může motivovat i správný výběr družiny nebo oddílu. Foglar by nikdy nedosáhla takových výsledků, pokud by se musel věnovat jiné věkové kategorii, než se kterou to „uměl“ (tj. 11 – 15 let). Oddíl či družinu si však samo vybralo pouze 16 respondentů. Přesto by většina neměnila, pokud by měla možnost. A to myslím svědčí o vysoké motivaci vést děti. Možnost výběru však ovlivňuje (a zmenšuje) neustálý pokles dětí v Junáku. Často tak vznikají družiny, ve kterých jsou děti všech věkových kategorií.

Největším překvapením pro mě bylo zjištění, že jen 35 % vůdců ve svých oddílech/družinách podporuje to, co Svojsík pokládal za základ – vedení dětí dětmi. Přestože většina dává „svým“ dětem možnost, aby se podílely na přípravě programu, už jen málokterý vůdce nechá své rádce, aby si program připravili zcela samostatně.

Podobně je tomu s přípravou k povolání - skauting je dnes pokládán za mimoškolní, volnočasovou aktivitu, jejímž předpokladem je všestranný rozvoj dětí. Výchova k povolání je dnes spíše v rukou školy a skauting dnes na tuto svou roli pomalu zapomíná.

Další činnost, která dnes spíše ustupuje do pozadí, je sport a sportovní aktivity. Celkový rozvoj těla byl další důležitou součástí, na které Svojsík skauting postavil. Dnes už však není příliš podporovaný. Pasivní život, který dnes převládá, je pro vůdce „těžkým soupeřem“. Ale stále se najdou tací, kteří chtějí bojovat...

Skautským vůdcům vyrazila na pomoc v jejich boji i samotná organizace a minulý rok vydala „novou skautskou stezku“. Ta má vůdcům pomoci sestavit atraktivní program, který se zaměří na celkový rozvoj osobnosti. Ovšem ani zde se na sportovní aktivity neklade velký důraz. Nová stezka je i tak brána jako velká změna k lepšímu, k níž se prozatím většina vedoucích staví pozitivně. Na konečné závěry je však zatím příliš brzy...

Přestože je stezka přijímána více méně kladně, přesto se ozývají hlasy, které si myslí, že se možná až příliš odklání od „tradičních“ skautských témat. Že by přeci jen skautské tradice nebyly zcela zapomenuty?

Tato práce by mohla být velkým přínosem pro skautské hnutí. Junák by se měl více zaměřit na výběr a kvalitní vzdělávání svých vůdců, měl by být pro své vůdce větší podporou. Jen dobře připravení a motivovaní vůdci mohou být dnešní generaci přínosem.

Vůdcům by mohla poskytnout jistý návod, na co se při „výchově“ dětí v Junáku zaměřit. Přestože výchova tu jde tak trochu „proti proudu“ (vede děti k tradičním skautským i obecně lidským ideálům), stále má dětem co nabízet. Junák je svým zaměřením organizací jedinečnou a originální, a myslím, že by měl takovým zůstat.

4 SHRNUTÍ

Práce se zaměřuje na organizaci Junák, která téměř 100 let významně ovlivňuje vývoj dětí a smysluplně naplňuje jejich volný čas.

Cílem práce je orientace ve stylu činnosti a motivaci vedoucích dětských oddílů Junáka a jejich srovnání s původními cíli A.B. Svojsíka a Jaroslava Foglara.

Doba je velice proměnlivá, vývoj společnosti je rychlý, Junák je však poměrně přizpůsobivý. Práce se snaží odvodit některé změny, ke kterým s vývojem času nutně dochází.

5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BADEN-POWELL, Robert: *Skauting pro chlapce*; Junák, Praha 2007

BŘICHÁČEK, Václav: *Junák na přelomu století*; Junák, Praha 2001

BŘICHÁČEK, Václav: *Poselství skautské výchovy*; Skauting, Liberec 1991

BŘICHÁČEK, Václav: *Skautský oddíl I.*; Skauting, Liberec 1992

Cesta Země (1. stupeň skautské stezky); Junák, Praha 2008

Cesta Vody (2. stupeň skautské stezky); Junák, Praha 2008

Cesta Vzduchu (3. stupeň skautské stezky); Junák, Praha 2008

Cesta Ohně (4. stupeň skautské stezky); Junák, Praha 2008

Co to je nový výchovný program? [online]. [cit. 30.1. 2009]. Dostupné z:

<http://krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/novy-vychovny-program-junaka/co-to-je-novy-vychovny-program/>

Experimentální skautská stezka (manuál pro vedoucí); Junák, Praha 2006

FOGLAR, Jaroslav: *Život v poklusu*; Olympia, Praha 1997

JIRÁSEK, Ivo (ed.): *Fenomén Foglar*; Prázdninová škola Lipnice, Edice Gymnasion, Praha 2007

Nováček; Junák, Praha 2008

Odborné zkoušky skautek a skautů; Junák, Praha 1998

PLAJNER, Rudolf: *Radosti junáckého roku (Prvý stupeň)*; Junácká edice, Praha 1946

Proč nový výchovný program? [online]. [cit. 30. 1. 2009]. Dostupné z:
<http://krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/novy-vychovny-program-junaka/proc-novy-vychovny-program-neni-se-ceho-bat/>

ŘEHÁK, Bohuslav: *Jak šel životem zakladatel čsl. junáctva Ant. B. Svojsík*; Junácká edice, Praha 1946

Sacculus – souvislosti, názory a informace [online]. [cit. 30. 1. 2009]. Dostupné z:
<http://krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/stezka-pro-skautsky-vek/motivace/3067-m/>

Skauting; Skauting, Liberec 1995

Skautský oddíl II.; Skauting, Liberec 1993

Skautský oddíl III.; Skauting, Liberec 1995

Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR; schválené dne 21. 10. 2001

SVOJSÍK, A. B.: *Základy junáctví*; MERKUR, Praha 1991

UNIVERSUM (3. díl); Odeon, Praha 2002

VOŇAVKOVÁ, Věra (at al.): *Tichou poštou*; Junák, Praha 2005

Výroční zpráva 2007; Junák, Praha 2008

ZACHARIÁŠ, Jiří: *Stoletý hoch od Bobří řeky*; Ostrov, Praha 2007

ZAJÍC, J. (at al.): *Myšlenkové základy skautingu*; Junák, Praha 2001

ZAJÍC, J. (at al.): *Nikdy nekončící dobrodružství*; Junák, Praha 2008

ZAJÍC, J.: (at al.): *Kdo jsem*; Junák, Praha 2008

ZAPLETAL, Miloš: *Záhady a tajemství Jaroslava Foglara*; Euromedia Group k. s., Praha 2007

ŽDÁRSKÁ, M. (at al.): *Jak pracovat se stezkou*; Junák, Praha 2008

6 SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obr. 1 - Věkové kategorie	3
Graf 1 – Struktura respondentů podle pohlaví	25
Graf 2 – Struktura respondentů podle věku	26
Graf 3 – Struktura respondentů podle dosaženého vzdělání	26
Graf 4 – Struktura respondentů podle profesního zařazení	26
Graf 5 – Struktura respondentů podle počtu let strávených ve skautingu	27
Graf 6 - Struktura respondentů podle počtu let strávených jako vůdce	27
Graf 7 – Struktura respondentů podle dosaženého kvalifikačního stupně	28
Graf 8 – Důvody vstupu respondentů do Junáka	28
Graf 9 – Co respondenty jako děti v oddíle bavilo?	29
Graf 10 - Co respondenty jako děti v oddíle nebavilo?	30
Graf 11 – Proč se respondenti stali vůdci?	32
Graf 12 – Práce s dětmi mimo Junák	33
Graf 13 – Budoucí plány respondentů	33
Graf 14 – Osobní přínos skautingu pro respondenty	34
Graf 15 – Celkový čas, který respondenti stráví se svým oddílem (za jeden měsíc)	36
Graf 16 – Doba, kterou respondenti věnují přípravě programu (za jeden měsíc)	36
Graf 17 – Zdroje inspirace při přípravě programu	37
Graf 18 – Co je pro respondenty při přípravě programu nejdůležitější?	38
Graf 19 – Příprava ročního plánu	40
Graf 20 – Důvody výběru konkrétního oddílu/družiny	40

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Strategie Junáka – svazu skautů a skautek ČR do roku 2005

Příloha 2 – Charta českého skautingu na počátku 21. století

Příloha 3 – Stezka skautek z roku 1970

Příloha 4 – Stupně zdatnosti pro skauty a skautky, výzvy (odznak, nášivky)

Příloha 5 – Stručný popis jednotlivých bodů „nové“ stezky. Přehled základních kompetencí.

Příloha 6 - Dotazník

PŘÍLOHY

**Strategie Junáka
svazu skautů a skautek ČR
do roku 2005**

*Klademe dnes základy, dovršení stavby čeká na další generaci.
Základy jsou budovány vírou, klenuty nadějí,
a oblévány láskou k těm,
kteří přijdou po nás.
Nic se neztrácí v duchovním světě,
žádný výchovný čin není před dějinami lhostejný.*

Strategie Junáka - svazu skautů a skautek ČR do roku 2005

Na otázku "co je skauting?" je mnoho odpovědí. "Skauting je hra," odpověděl jednou Robert Baden-Powell - a dodal: "... o velkou sázku."

V sázce je ledacos - radost z krásného dne, přátelství, malá dobrodružství, sebezapření, plameny táborového ohně, bratrský kruh, vůně hořícího dřeva, vysoké letní nebe. Není to jen hra, ale také kouzlo.

Je proto vlastně nepatřičné snažit se je uvěznit do směrnic, pravidel, odstavců a pododstavců - i když se žel bez nich hnutí neobejde.

Život v duchu slibu, zákona a denního příkazu ovšem už není hra, ten je doopravdy. Žilo a žije jej už mnoho lidí před námi a kolem nás. Aby jej žili i po nás, o tom je právě Strategie Junáka, kterou Ústřední rada předkládá celému hnutí. I když ví, že hru a kouzlo nelze vtělit do odstavců a pododstavců.

1. Úvod

ÚRJ předkládá hnutí strategii Junáka do roku 2005. Je přesvědčena, že takový dokument potřebujeme zejména z těchto důvodů:

- Měli bychom se shodnout na společné vizi - na tom, kam chceme dospět, jací chceme být. Tuto vizi bychom měli sdílet podle možností všichni a měli bychom se k ní ubírat společnou cestou
- Naše každodenní rozhodování by mělo být cílevědomé, podložené touto dlouhodobou vizí.
- Měli bychom se dohodnout na tom, co je pro hnutí nejdůležitější a čemu je zapotřebí podřídit vše ostatní - podle hesla: "Nejdůležitější věci především!"

Co to vlastně je strategie? Toto slovo se ve společnosti objevuje stále častěji a používá se různým způsobem a v různých významech. Dohodněme se, že budeme strategií mínit odpověď na čtyři okruhy otázek:

- **Kdo jsme?** Co jsou určující myšlenky, které nás spojují?
- Komu, jak a proč sloužíme? Co je smyslem naší existence, naším **posláním**?
- **Jací jsme?** Jak se nám daří naplňovat své poslání? Jaké jsou naše silné a naše slabé stránky? Jaké jsou naše vztahy ke společnosti a s okolím?
- Jací bychom chtěli a mohli být? Kam směřujeme? Jaká je naše **vize**?
- Kudy vede naše **cesta**? Jaké jsou hlavní **priority** naší práce? V jakých oblastech se rozhoduje o našem úspěchu?

2. Kdo jsme? Co je to skauting?

Na tyto otázky je několik možných odpovědí, každá z nich představuje jeden rozměr skautingu, jeden možný pohled na naši identitu. Každá z odpovědí nás zavazuje ke spoustě věcí, teprve jejich souhrn pak charakterizuje skauting v jeho celistvosti.

Odpověď první: Skauting je idea vycházející ze třech základních principů:

- **Povinnost k Bohu**, chápána jako povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální; jako odpovědnost vůči nejvyšší Pravdě a Lásce.
- **Povinnost vůči ostatním**, chápána jako věrnost vlasti; jako snaha o mír a o vzájemné pochopení mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami; jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti; jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě.
- **Povinnost vůči sobě**, chápána jako odpovědnost za rozvoj sebe sama.

Odpověď druhá: Skauting je celosvětové hnutí, které překračuje všechny hranice: politické, náboženské, sociální, kulturní, národní i etnické!

Junák je členem světových organizací skautek WAGGGS a skautů WOSM a hlásí se k jejich poslání, principům a metodám, Junák je rovněž členem organizace dospělých skautů ISGF (dříve IFOFSAG).

Odpověď třetí: Skauting je metoda výchovy a sebevýchovy vedoucí k životnímu stylu!

Skautská soustava výchovy, sebevýchovy a rozvoje charakteru odpovídá věku i potřebám jednotlivých členů. Je založená zejména na:

- dodržování skautského slibu a zákona,
- neustálém osobním rozvoji,
- službě společnosti,
- učení se prostřednictvím praktických činností,
- týmové práci v malých skupinách,
- spolupráci mladých lidí s dospělými,

- pobytu a činnosti v přírodě,
- činnostech zajímavých mladé lidi,
- využívání skautské symboliky,
- rozvíjení užitečných dovedností,
- využívání her.

Junák je organizace českého skautingu!

Junák - svaz skautů a skautek ČR je dobrovolné nezávislé a nepolitické občanské sdružení ve smyslu zákona 83/90 Sb. sdružující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů.

3. Jaké je naše poslání?

Posláním Junáka je **podporovat rozvoj osobnosti dětí a mladých lidí**, jejich duchovních mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy, stanovenými zakladateli skautského hnutí.

Sloužíme nejvyšší Pravdě a Láске, ta od nás očekává důvěryhodnou a obětavou službu naplňovanou každý den a poctivé hledání duchovních hodnot.

Sloužíme dětem a mládeži, ti od nás očekávají zábavu, zážitky, romantiku, kamarády, možnost uplatnit se.

Sloužíme přírodě, ta očekává: vědomí sounáležitosti, krásy a života samého; poučenou ochranu a péči.

Sloužíme vlasti, společnosti a obci, zde je očekávána náplň volného času dětí, pomoc a spolupráce při řešení celospolečenských problémů (drogy, soudržnost rodin apod.), občanská angažovanost, veřejně prospěšná činnost.

Pomáháme dnešní i zítřejší Evropě, která očekává: solidaritu, toleranci, podporu míru, náš pocit sounáležitosti, vyjádření vlastní představy o její budoucnosti a našeho přínosu.

Vycházíme vstříc rodičům "našich" dětí. Ti od nás očekávají smysluplné zaměstnání svých dětí, jejich bezpečnost, solidní a spolehlivý přístup, spolupráci při výchově.

Naplňujeme potřeby činovníků a dalších dospělých členů hnutí, kteří očekávají zejména: informační, právní a hmotné zázemí pro svou službu, kvalitní vzdělávání, pochopení, pomoc, toleranci, sebeuplatnění, naplnění volného času.

Spolupracujeme se světovým skautským hnutím, které od nás očekává zejména stabilitu, důvěryhodnost, otevřenost ke spolupráci, vysokou úroveň řízení, podporu hlavní strategie, pomoc rozvojovým zemím, obohacení světového skautingu českým přínosem.

4. Jací jsme? Jak dobře své poslání naplňujeme?

Skauting je u nás i v celosvětovém měřítku největším a nejsilnějším hnutím mládeže. Tradice skautingu sahá ve světě i u nás až k počátkům tohoto století. Český skauting prokázal v tomto období bezpříkladnou vitalitu a životaschopnost, když přes veškeré perzekuce všech totalitních režimů vždy znovu při první příležitosti nastoupil svou výchovnou službu. Ze všech skautských organizací, které byly ve východní a střední Evropě podobně postiženy, je Junák nejsilnější! Přesto si sami uvědomujeme, že naše služba se ještě může v mnohém zlepšit.

Naše hnutí je odrazem určitých **hodnot**, které nejenom vyznáváme, ale které se snažíme i doopravdy žít a kterým podřizujeme své každodenní konání. Jsou to zejména: **výchovný optimismus, obětavost, sebeuplatnění, pracovitost**. Existují však i hodnoty, které sice vyznáváme, ale jejichž naplňování se nám daří jen málo. Patří k nim kázeň, tolerance a pokora.

Jaké jsou **silné stránky** našeho hnutí? Především **komplexní výchovný systém postavený na třech základních principech skautingu**. To je to, v čem jsme neopakovatelní. Dále máme dobrou pověst a tradici, mezinárodní vazby, prokazatelné výchovné výsledky a máme k dispozici obrovský potenciál dobrovolné a obětavé práce našich činovníků, kteří většinou splňují poměrně vysoké standardy - tisíce našich činovníků má například zdravotnickou kvalifikaci.

Jaké máme **slabiny**? Nejhorší je, že občas naše jednání odráží málo důvěry ve skutečnou možnost uplatnit principy skautingu v životě. Dále můžeme zmínit: netolerantní namyšlenost, ale i těžkopádný konzervativismus, v některých směrech naivitu a nedostatečnou úroveň vedoucích. Chybí nám opravdová profesionalita, ekonomické myšlení, odpovídající komunikace s veřejností.

Jaké **hrozby** skrývá okolní svět? Především **konzumní životní styl dětí a mládeže vedoucí k pasivitě**. Úbytek lidí, kteří nalézají čas věnovat se činovníckým funkcím, ztráty kluboven a tábořišť, klesající spolupráce rodičů, nedůvěra některých institucí, nedostatek peněz. Konkurence nabízející podobný program, "modernější" než my.

Jaké **příležitosti** kolem sebe vidíme? Zejména nepolevující **touhu dětí po kamarádství, romantice a hře**. Důležité je také, že nabízíme duchovní zakotvení necírkevního typu, poskytujeme celoroční využití volného času dětí a všestranný rozvoj. Ve společnosti, v níž roste obava z rizik, máme stále důvěru většiny institucí, jsme "levní" a máme mezinárodní kontakty.

Na čem bychom měli tedy stavět? Svoji budoucnost můžeme opřít o fakt, že:

Skauting je moderní celosvětové hnutí se silnými mezinárodními vazbami, které nabízí celoroční systematickou činnost pro děti a mládež, která přerůstá v celoživotní program.

5. Jací chceme být aneb Vize roku 2005

Skauting v roce 2005 bude nabízet dětem, mládeži i dospělým život, který je smysluplným bytím; možnost orientovat se ve vztahu k duchovním hodnotám, k druhým lidem, ke společnosti, k sobě i k přírodě. Budeme vychovávat osobnosti, které dokáží kladně ovlivňovat společnost, které jsou součástí elity národa a které se chtějí a dokáží starat o potřebné. Zásadní důraz budeme klást na mezinárodní rozměr skautingu a celosvětové skautské bratrství a sestersství.

Jaké budou hlavní záměry naší výchovy?

Lepší skauting pro více dětí do 21. století.

Skauting v celoživotní perspektivě, který zahrnuje dynamické programy pro všechny věkové skupiny i taková hlediska, jako je vztah skautingu a rodiny.

Preventivní reakce na potřeby společnosti - vnímání společenských a výchovných trendů a odezva na ně, hledání nových cest v programu, které budou naplňovat potřeby společnosti. Výrazně vyšší stupeň vzdělanosti a společenské angažovanosti skautů ve srovnání se zbytkem populace. Výrazně nižší a neustále klesající podíl sociálních selhání - rozpadlá manželství, zaviněná ekonomická závislost na společnosti, drogy, kriminalita apod.

Budeme klást důraz zejména na:

- **Odpovědný život** - odpovědný vůči Pravdě a Lásce, vůči druhým lidem i sobě, vůči přírodě i společnosti.
- **Morálku solidarity** - vědomí sounáležitosti s druhými, schopnost komunikace, obětavost.
- **Globální myšlení** - schopnost a vůle vnímat svět jako celek, chápat a využívat různé typy poznání.
- **Tvořivý a nekonzumní životní styl.**
- **Účinnou výchovu** založenou na dobré znalosti dětí.

Dospívající ve věku 15 - 20 let přesvědčíme, že skauting nabízí přitažlivé životní vzory, kvalitní a atraktivní akce a výchovu k úspěchu - ne nutně materiálnímu: dobré rodiny, platní občané schopní se o sebe postarat...

Rodiče budoucích skautů (30 - 40 let) přesvědčíme, že skautská výchova se na dětech kladně projevuje (jak v mravní, tak výkonové rovině) a že vychováváme děti pro úspěšnou budoucnost.

Představitelé společnosti (stát a veřejně právní instituce vzdělávacího a kulturního charakteru) budou skauting vnímat jako výchovu k demokracii a platnému občanství, která nabízí rozvoj obecně užitečných dovedností a postojů, jakými jsou například samostatnost a tvořivost.

6. Kudy vede naše cesta?

Vymezení plánu, který nás dovede od dnešní reality k vizi roku 2005 tak, jak byla nastíněna výše, je komplexní problém, nutně přesahující rámec tohoto dokumentu. Nabízíme pouze jeho základní obrysy.

Definujeme čtyři základní **klíčové oblasti**, v nichž se bude rozhodovat o našem úspěchu. Jsou to:

VÝCHOVA dětí, dospívajících,...

ČINOVNÍCI - jejich výchova, získávání, vzdělávání,...

ORGANIZACE - vnitřní styl a kultura jednání, řízení, pravidla, hospodaření, ...

VNĚJŠÍ VAZBY - prestiž, image, public relations.

Takto stanovené klíčové oblasti pokrývají všechny rozhodující činnosti, jimiž naplňujeme své poslání. Částečně se samozřejmě překrývají, každá však představuje určitý dobře ohraničený okruh problémů. V každé z nich je zapotřebí určit základní záměry, stanovit kritéria pro měření naší úspěšnosti a pomocí nich i určité přesné cíle.

7. Klíčová oblast "VÝCHOVA"

Záměry a cíle:

V našich oddílech budou zejména děti z rodin, v nichž se rodiče zajímají o výchovu, ale na druhé straně (především ve velkoměstech) i děti strádající nedostatkem rodinného zázemí.

Standardní skautský oddíl povedou alespoň dva dospělí činovníci, bude mít zhruba 24 dětí ve třech až čtyřech družinách s fungujícím družinovým systémem. Vůdcové a vůdkyně budou nejčastěji studenti vysokých škol ve věku kolem 22 let, dále státní zaměstnanci - učitelé, vychovatelé, úředníci, policisté, vojáci, ... Zpravidla to budou odchovanci skautských oddílů, dále pak rodiče skautů, občas i "příchozí". Jejich aktivní vůdcovská kariéra bude trvat zhruba čtyři až pět let. Nezkoušení vedoucí budou

Strategie Junáka - svazu skautů a skautek ČR do roku 2005

pracovat u zavedených a dobře fungujících oddílů a naopak, vůdci zkušení budou zakládat oddíly nové a pomáhat tam, kde se vyskytnou obtíže.

Děti se budou scházet týdně na družinových schůzkách, jednou až dvakrát měsíčně na oddílových. Dvakrát měsíčně oddíl pojedí na výpravu, alespoň třikrát za rok na vícedenní. Každý rok bude pořádat tábor, buď stálý v délce alespoň 21 dní, nebo putovní v délce 10 až 14 dní. Náplň činnosti budou stupně zdatnosti a odborné zkoušky.

Oddíl pořádá nejméně jednou do roka akci otevřenou pro děti mimo hnutí, pravidelně se účastní veřejně prospěšné činnosti. Přiměřené cíle platí i pro roje světlušek, smečky vlčat a kmeny R&R.

Členem Junáka bude alespoň šest procent dívek i chlapců ve věku 8 - 14 let, pokud možno rovnoměrně ve všech krajích. Je zapotřebí zvýšit počet venkovských oddílů.

Zhruba čtyřicet procent mladších členů budou tvořit světlušky a vlčata, obdobný podíl skautky a skauti, zbylých dvacet procent R&R.

Ztráta členů při přechodu z věku světlušek a vlčat do věku skautského nepřesáhne pětinu, při přechodu k R&R pak nejvýše polovinu. Průměrná délka členství v organizaci se zvýší. Nově vznikajících oddílů bude více než rozpadlých a zaniklých.

O polovinu stoupne počet obecně prospěšných a veřejnosti otevřených akcí - zejména humanitárních a ekologických - regionálních, celostátních i mezinárodních.

Styky se zahraničím se nejméně zdvojnásobí, a to zejména reciproční pobyty a výměny oddílů. Mnohonásobně se zvýší začlenění menšin do hnutí - zejména menšin zdravotních (somaticky i mentálně postižení), sociálních, etnických.

Zlepšíme v hnutí osvětu o kladných i záporných celospolečenských jevech, a to i ve spolupráci s jinými organizacemi. Budeme hledat nové cesty v programu a poučení z vědy. Mladé lidi povedeme ke komunikačním dovednostem, k aktivnímu využití informatiky, k pružné reakci na vývoj společnosti.

Strategická doporučení pro dosažení vytčených cílů:

Smečka / roj

- Program odlišit od skautského
- Obsahově zdůraznit: metodiku mravní výchovy, vytváření sociálních vztahů mezi dětmi, dětskou tvořivost

Skautský oddíl

- Důsledně používat družinový systém
- Programy modernizovat o nové disciplíny, které přinese vývoj obecné vzdělanosti
- Využívat stezky, odborky a základní příručky pro děti a vůdce
- Podpora výjezdů oddílů do zahraničí
- Klást důraz na samostatnost dětí

Roveří & rangers

- Vytvářet sítě vztahů mezi lidmi, kmeny i kraji (model pavoučích sítí)
- Zásadní přirozená koedukace
- Změna způsobu vedení, důraz na odlišnost programu, na kritické myšlení
- Podpora vztahů k oddílu, středisku a celému hnutí
- Mezinárodní programy, sociální, mezikulturní vztahy (globální vesnice)
- Využití pozitivních možností k překonávání negativních vlivů (např. TV, PC aj.)
- Hledání smyslu života, svého místa na světě, motivace vzdělávání a sebevzdělávání

Oldskauting a rodinný skauting (FS)

- Programové náměty
- Výrazná spolupráce s RS
- Aktivní návrat do hnutí

Obecně

- Soustavně pracovat na rozvoji výchovných metod
- Přispívat k obecné výchově, zejména v oblasti mravní a ekologické
- Začleňovat menšiny do hnutí - metodika, příprava vůdců z řad menšin
- Spolupracovat s odborníky při morálním a sociálním selhání i při preventivních programech
- Spolupracovat zejména s jinými výchovnými organizacemi

8. Klíčová oblast "ČINOVNÍCI"

Posláním výchovy činovníků je pomáhat členům Junáka rozvíjet jejich přirozené schopnosti tak, aby mohli co nejlépe sloužit skautskému hnutí a k takové službě je motivovat. Nabízet nejen přípravu na funkci v hnutí, ale i uspokojení a celkový osobní rozvoj.

Potřebujeme systém, který poskytuje činovníkům na všech úrovních potřebné vzdělání, kvalitní, efektivní a atraktivní. Měl by rozvíjet jak specializaci, tak i globální pohled činovníka.

Cílem je výchova činovníků, kteří jsou schopni se nejen úspěšně zhostit funkce jim svěřené, ale cítí odpovědnost i za celé hnutí a kteří chtějí, mají možnost a umí komunikovat v rámci hnutí i mimo něj a neustále rozvíjet své vlastní schopnosti.

Je žádoucí, aby se naši členové účastnili zahraničních vzdělávacích akcí, a to nejen jako frekventanti, ale rovněž jako lektori. Stejně otevře prostor v našich vzdělávacích aktivitách účastníkům ze zahraničí - opět v obou možných rolích.

Jako účelná se jeví i obdobná spolupráce uvnitř republiky s ostatními neziskovými organizacemi, a to nejenom s organizací dětí a mládeže.

V oblasti získávání činovníků budeme usilovat o to, najít pro každého staršího člena smysluplnou službu odpovídající jeho osobnosti, schopnostem a možnostem. Ta má jasně vymezené poslání, klíčové oblasti činnosti, úkoly, pravomoce a časové omezení. Organizace rovněž zajišťuje činovníkovi všestrannou **podporu** při jeho práci a odpovídající **vzdělání**.

Většina činovníků bude asi získána z vlastních členů hnutí, nechceme se však vyhýbat ani získávání činovníků "zvenci", zejména z řad rodičů, příznivců hnutí apod.

Hlavní cíle v oblasti výchovy činovníků pro rok 2005

- Alespoň 90% činovníků bude mít vzdělání předepsané nebo potřebné pro svoji funkci.
- Nanejvýš pětina činovníků do jednoho roku nezačne používat získané činovnícké vzdělání.
- Každý činovník stráví na kurzech a jiných vzdělávacích akcích průměrně sedm dní ročně.
- Obsahová struktura kurzů bude rovnoměrně rozvíjet vědomosti, dovednosti a postoje.
- Převažovat bude podíl aktivních vzdělávacích metod.
- Účastníci z jiných organizací (i neskautských) stráví každý rok na našich kurzech asi 800 pobytových dnů.
- Naši účastníci stráví každý rok na zahraničních kurzech asi 400 pobytových dnů.
- Zhruba desetina činovníků bude získána mimo hnutí.
- Činovník utratí za rok zhruba 5% průměrného hrubého měsíčního příjmu za skautskou literaturu a tisk.

Strategická doporučení:

Kvalifikace patnáctiletých a jen o málo staších

Zde je zapotřebí zavést standardizované "oficiální" vzdělávání zakončené zkouškou, která prokáže, že si mladý budoucí činovník v potřebné míře uvědomuje svoji zodpovědnost vůči svěřeným dětem a že je schopen se jí zhostit.

Potřeba podchytit R+R ve věku 15 - 20 let pro činovnícké role.

Vedle roverského programu potřebujeme různorodou a pestrou škálu kvalitních a přitažlivých forem výchovy činovníků určené pro mládež ve věku od 15 do 20 let.

Příprava vůdců

Doporučujeme vytvoření dvou stupňů lesních škol. První stupeň by měl hrát roli ideální přípravy na úspěšné samostatné vedení oddílu - tedy v období před složením vůdcovské zkoušky. Druhý stupeň by pak měl vytvořit páteř dalšího vzdělávání vůdců.

Manažerské vzdělávání

Systém výchovy činovníků je nezbytně nutné doplnit o přípravu na tzv. "nevýchovné" funkce, povahy řídicí, organizační či administrativní.

Rozlišovat kurzy a zkoušky

Je zapotřebí zřetelně rozlišovat mezi výchovnými stupni (které zpravidla reprezentuje nějaká zkouška) a mezi výchovnými akcemi (tedy nejruznějšími kurzy a semináři). Každý kvalifikační požadavek by měl být formulován jako požadavek na složení některého ze stupňů.

Obecně:

- Při vzdělávání činovníků budeme aktivně spolupracovat s mezinárodními skautskými institucemi.
- Budeme podporovat účast našich činovníků na mezinárodních akcích.
- Nabídneme naše vzdělávací akce i zahraničním účastníkům.
- Zařadíme některé naše kurzy do systému státem uznávaného vzdělávání.
- Připravíme manuály pro všechny funkce.
- Budeme spolupracovat s katedrami vysokých škol.
- Standardem bude rovnoprávná výchovná spolupráce mezi kmeny.

9. Klíčová oblast "ORGANIZACE"

Obecné záměry

Junák bude v roce 2005 strukturou a stylem práce organizací západoevropského stylu, v níž stěžejní je role vedoucích, ostatní složky jsou nezbytným (!) servisem, který jim pomáhá.

Každý oddíl bude mít výchovné i materiální zázemí ve fungujícím středisku, které oddílům zajistí (přímo, nebo ve spolupráci s vyššími složkami) zejména:

- vzdělávání činovníků;

Strategie Junáka - svazu skautů a skautek ČR do roku 2005

- odborníky (odborníky, duchovní rádci,...);
- přísun skautského tisku, literatury a dalších potřebných informací;
- právní, administrativní a materiální servis;
- řešení krizových situací (včetně nedostatku vedoucích).

Dále bude středisko oddílům pomáhat:

- při náročnějších jednorázových akcích;
- při náročnějších jednáních s rodiči;
- při zahraničních akcích;
- při zajišťování klubovny či tábořiště;
- při náboru nových členů.

Standardní styl práce v organizaci by se měl vyznačovat zejména pružností, koordinovaností, demokratičností, sebekontrolou a otevřeností. Měli bychom respektovat pluralitu názorů, měli bychom být schopni řídit konflikty.

Naše řízení by mělo být jednoduché, jasné, nediletantské a budeme:

- účinně využívat informace,
- mít metodiku pro všechny druhy činností,
- mít odpovídající vzdělání všech činovníků.

Organizace v roce 2005

Organizace bude mít jednoduché, jednoznačné a jasné předpisy a řády, téměř zmizí případy jejich kolektivního porušování. Budeme schopni rychle reagovat na měnící se okolnosti. Budeme minimalizovat počet schvalovacích a stvrzovacích podpisů na nejrůznější žádosti. Budeme mít dobře fungující síť informačních center, každá podstatná informace dorazí k adresátovi do 48 hodin. Požadavky činovníků vůči nadřízeným orgánům budou vyřizovány neprodleně - ve lhůtě stanovené zákonem nebo do týdne.

Organizace bude zcela demokratická, její členové budou mít pocit sounáležitosti s ní, budou mít pocit, že mají na věci vliv. Účast na sněmeh a volbách do skautských orgánů bude alespoň 80 % oprávněných delegátů. Aktivně se budou zapojovat do jednání sněmů i zástupci nižších složek. Účast volených či jmenovaných činovníků na jednání rad bude alespoň 85%, budou se aktivně zapojovat do jejich činnosti.

Skautské orgány budou používat moderní a efektivní metody práce a jednání. Rozhodování na všech úrovních bude kvalifikované, počet vydaných pokynů nebo poskytnutých informací, které bude třeba revidovat v důsledku nesprávného rozhodnutí, by neměl překročit hranici 3 %. Alespoň 95 % výročních zpráv na všech úrovních by mělo projít bez připomínek. Pokuty a penále udělené skautským jednotkám na všech úrovních by měly být naprostou výjimkou.

Skautský tisk bude mít dostatek kvalitních příspěvků z hnutí, které budou reprezentovat nejrůznější názorové směry. Případy odchodu z hnutí kvůli konfliktu budou zcela výjimečné.

Standardem bude pravidelné hodnocení a sebehodnocení kvality práce na všech úrovních.

Pro 90 % funkcí bude stanovena vhodná metodika práce a požadovaná nebo doporučená kvalifikace. Více než 80 % činovníků bude mít kvalifikaci předepsanou nebo doporučenou pro svou funkci.

V oblasti **hospodaření** zejména zvýšíme svoji finanční soběstačnost na straně jedné a celkovou úroveň znalostí na straně druhé. Zvýšíme rovněž podíl vlastních zdrojů zhruba na polovinu celkového objemu finančních zdrojů. Toho dosáhneme tak, že zvýšíme finanční podíl rodičů (členské příspěvky) a zisk z vlastní činnosti; budeme aktivně vyhledávat a využívat sponzory. Zavedeme jednotné finanční výkazy, které budou na všech úrovních pravidelně zveřejňovány. Budeme mít jasné a kvalitní hospodářské řády a pravidla, celkově se zvýší úroveň hospodářského vzdělání činovníků.

10. Klíčová oblast "VNĚJŠÍ VAZBY"

Obecné záměry

Dobré vnější vazby patří k základním stavebním kamenům naší práce, a to jak ve vztahu k nám, tak i ve vztahu opačném.

Směřovat by měly především:

- ke kladnému přijímání Junáka veřejností,
- k našemu odpovídajícímu místu ve společnosti,
- k nalezení svého místa v nestátním, neziskovém sektoru,
- k plnohodnotnému členství ve světovém a evropském skautingu,
- k uvědomění si sounáležitosti s Evropou.

Vnější vazby v roce 2005

Strategie Junáka - svazu skautů a skautek ČR do roku 2005

Junák bude znám a kladně přijímán zejména u rodičů našich potenciálních členů, dospívajících ve věku 15 až 20 let a samotných dětí. Odrazí se to zejména ve zvýšeném počtu členů. Budeme spolupracovat s rodiči a budeme je pravidelně informovat o své činnosti prostřednictvím výročních zpráv a nejméně dvou akcí, které pro ně za rok středisko uskuteční.

Společnost si uvědomí důležitost naší úlohy v oblasti volného času a prevence, což se projeví zejména množstvím grantů a jiných podpor na činnost. My zvýšíme úspěšnost výchovy k občanství, ta se projeví množstvím našich členů ve veřejných funkcích, angažovaností a deklarováním postojů ke společenským problémům.

Světový a evropský skauting se stane nedílnou součástí naší výchovy. Přinejmenším zdvojnásobíme počet našich styků se zahraničím. Odbouráme zakořeněné předsudky a zároveň budeme prezentovat česká "specifika". Aktivně se účastníme na všech větších mezinárodních akcích. Dva lidé budou zvoleni do nadnárodních skautských struktur. Na našem území vytvoříme podmínky pro mezinárodní akce v ČR, budeme provozovat dvě stálá mezinárodní skautská centra.

Členové Junáka si uvědomí své místo v nestátním, neziskovém sektoru. To se projeví:

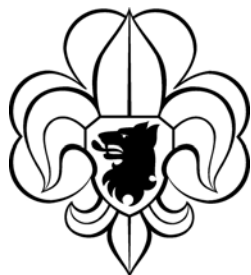
- stoprocentní účastí na společných prezentačních akcích;
- zařazením tohoto tématu do činnostního vzdělávání;
- podílem práce v této oblasti.

Zároveň získáme výrazné a viditelné postavení v nabídce výchovy ve volném čase a výchovy v přírodě.

Hnutí bude cítit Evropu jako místo, kam patříme a kde máme své místo. To vše potvrdí účastí na společných evropských projektech.

11. Na závěr...

- *Hledejme, co nás spojuje v zájmu dobré věci*
- *Budiž chvála rozličnosti*
- *Nejsme sami a nejsme nejlepší*
- *Tvořme ostrůvky kladné deviace od normy*
- *Potřebujeme ideály i každodennost*
- *Nepracujeme pro dnešek, ale pro naději zítřka*

CHARTA českého skautingu na počátku 21. století

Je český skauting starý nebo mladý? Když je člověku dvacet, rozpíná křídla své budoucnosti a cítí, co vše ještě může a chce dokázat. Má málo zkušeností, ale hodně sil a hlavně touhu letět dál a výš. Když je člověku devadesát, jeho dílo je téměř hotové a stává se odkazem pro příštím generacím. Českému skautingu již devadesát bylo.

Je tedy starý nebo mladý? Záleží na nás. Můžeme si vybrat jen minulost a být jen staří, nebo jen budoucnost a být jen mladí. Ale máme i jedinečnou možnost přijmout obojí a být staří svou zkušeností a oprávněnou hrdostí na to, co už jsme dokázali, a mladí rozepjatými křídly a touhou letět dál a výš.

Naše zkušenost je v mnoha ohledech jedinečná. Český skauting je vyvzdorovaný a vykoupený. Odvaha, úsilí i důvtip, s jakým čeští skauti přetrvali léta krajní nepřízně, vytvořily pevný základ, o který se dnes můžeme opírat při překonávání problémů a překážek. A chceme-li zůstat minulosti věrni, musíme rozepnout křídla a letět.

Skauting je myšlenkou

živoucí a burcující. Nenechává lidi tam, kde jsou, ale vede je dál a výš, protože je promyšleným systémem výchovy a sebevýchovy.

Díky němu vyrůstají z dětí lidé, kteří se stávají pilíři občanské společnosti, jsou ochotní a schopní utvářet svět kolem sebe k lepšímu.

- Lidé charakterní a zodpovědní, kteří věří, že život je příležitost ke službě.
- Lidé otevření budoucnosti a schopní na sobě stále pracovat.
- Lidé činorodí a rozhodní, nenechající se vláčet okolnostmi, ale aktivně utvářející svůj život.
- Lidé praktičtí a tvořiví, kteří umějí najít řešení a dotáhnout je do konce.
- Lidé samostatní, schopní postarat se o své potřeby a zároveň otevření spolupráci s druhými.
- Lidé plně zapojení do života v různých společenstvích, snažící se o dlouhodobé rozvíjení vztahů, vytváření pevných vazeb a sítí vzájemné podpory.
- Lidé, kterým nechybí sebedůvěra a radost.
- Lidé, kteří uznávají duchovní hodnoty přesahující materiální svět a dávající životu smysl a směr.

K výchově takových lidí musí směřovat naše výchovné prostředky. Právě takoví lidé jsou nadějí lidského společenství bez ohledu na hranice států a rozdíly kultur. Jejich činnost ve prospěch okolního světa je tím, co dává myšlence skautingu smysl - ať už na prahu dospělosti ze skautské organizace odejdou nebo ne.

Junák je organizací,

která dává skautskému hnutí řád i prostor nezbytný pro co nejlepší využití společných sil.

Junák proto musí být:

- Pevně zakotven v poslání, principech a metodě, které za bezmála jedno století osvědčily svoje kvality a jsou vyjádřeny jak v ústavách světových skautských hnutí, tak ve Stanovách Junáka.
- Otevřený všemu, co dobře slouží k naplnění poslání a je v souladu s principy a metodou skautingu.

- Současný, posuzující výchovné prostředky nikoliv podle toho, jak sloužily včera, ale jak slouží dnes a jak mohou sloužit zítra.
- Pestrý a rozmanitý, respektující různost cest vedoucích ke společnému cíli a v jinakosti nevidět nebezpečí, ale obohacení.
- Přitažlivý pro mladé lidi a uznávající, že skauting patří především jim, má naplňovat jejich potřeby a touhy.
- Uznávaný společností pro své kvality a výsledky výchovné práce, které dokáže sdělovat srozumitelným a přesvědčivým způsobem.
- Silný svými možnostmi i rostoucím počtem členů, který je odrazem dlouhodobé kvality programu, nikoliv laciné nabídky.

Patnáct let po své obnově je Junák - svaz skautů a skautek ČR živou a silnou organizací, ale přesto čelíme několika výrazným problémům. Ještě šest let zbývá do chvíle, kdy se začne počítat druhé století našeho trvání.

Chceme, aby Junák byl organizací s pevnými hodnotovými základy na straně jedné, a s moderními, přitažlivými formami a prostředky na straně druhé.

Chceme, aby rodiče vnímali Junáka jako kompetentní organizaci s jasným výchovným posláním, která jim nabízí pomoc při výchově jejich dětí a zábavným způsobem připravuje mladé lidi na smysluplné prosazení ve společnosti.

Chceme, aby děti viděly skauting jako místo, kde budou přijaty skupinou svých vrstevníků, kde najdou opravdové kamarády, a skauting se pro ně stal přitažlivým dobrodružstvím se špetkou tajemství a výlučnosti, do něhož se budou chtít zapojit i ho samy aktivně utvářet.

Pokud nám skutečně jde o skauting pro dnešní svět, je třeba:

- 1) Začít se podstatně více zajímat o problémy společnosti, v níž žijeme, i světa kolem nás a méně o své problémy vnitřní.
- 2) S důvěrou se opřít o to, co máme společné: poslání, principy a metodu skautingu.
- 3) Podporovat oddíly a střediska s kvalitním programem a aktivní komunikací s veřejností, aby byly inspirací a oporou ostatním.
- 4) Přijmout skutečnost, že skauting není jedinou z dobrých cest výchovy, a zároveň se smířit s tím, že se pohybujeme v prostředí, v němž musíme být schopni konkurence ve všem, kde je to třeba.
- 5) Sdílet radost z dobře vykonané práce, ze společenství, z přátelství, z naplňování myšlenky, která za to stojí.

Konkrétně to znamená:

- 6) Inovovat skautský výchovný program (např. stezka, odborky, výchovné projekty) a hledat prostředky a postupy, které osloví dnešní děti a mládež. Předávané znalosti a dovednosti posuzovat podle jejich užitečnosti pro svět v jednadvacátém století; odlišit pevné základy od zastaralých prostředků.
- 7) Přizpůsobit skautské vzdělávání inovovanému skautskému programu.
- 8) Cíleně oslovovat ty mladé lidi, které zatím oslovit neumíme. Snažit se skauting nabídnout všem, pro něž může být zajímavý.

Těchto osm bodů je východiskem pro činnost Junáka ve zbývajících šesti letech prvního století českého skautingu, chceme-li naplnit naše motto „...skauting pro život“.

Příloha 3 – Stezka skautek z roku 1970

I. stupeň zdatnosti

Podmínky: 75 % docházka
složení nováčkovské zkoušky
junácký zápisník
dobré chování

I. Junácká výchova

1. Junácký zákon
2. Junácký slib a heslo v životě

II. Občanství

3. Základní znalosti o ČSSR
4. Hlavní představitelé státu
5. Památky a dějiny obce a okresu
6. Veřejně prospěšná práce

III. Junácké hnutí

7. Historie skautingu
8. Organizace Junáka v kraji
9. Junácké odznaky
10. Dějiny a vlajka střediska

IV. Místní znalosti

11. Okolí bydliště
12. Jízdní řád, místní doprava
13. Jednoduché poštovní služby

V. První pomoc

14. Ošetření lehkých poranění
15. První pomoc, umělé dýchání
16. Ošetření nohou na dlouhých pochodech
17. Jednoduché obvazy
18. Osobní lékárnička

VI. Zdravověda

19. Základy tělovědy
20. Osobní čistota, hygiena potravin
21. Nakažlivé nemoci

VII. Signalizace a šifrování

22. Morseova abeceda
23. Jednoduché šifrování

VIII. Odhady a měření

24. Odhad vzdálenosti

IX. Mapování a orientace

25. Značky speciální mapy
26. Orientace v přírodě

X. Pozorování přírody

27. Plané a pěstované rostliny
28. Divoká a domácí zvířata
29. Hlavní souhvězdí
30. Zápis o pozorování přírody
31. Ochrana přírody

XI. Tábornictví

32. Rozdělení ohně 2 zápalkami
33. 3 druhy polních ohnišť
34. Použití stanového dílce
35. Stavba jednoduchého stanu
36. Letní tábor
37. Praní prádla na táboře

XII. Zimní táboření

38. 3 celodenní zimní výpravy

XIII. Vaření

39. Jídlo pro dvě osoby a pro družinu
40. Hygiena a bezpečnost při vaření
41. Prostírání

XIV. Úklid v domácnosti

42. Běžný úklid
43. Péče o prádlo, šatstvo a obuv
44. Domácí spotřebiče

XV. Zručnost a dovednost

45. Uzlování
46. Junácký šátek
47. Jednoduchý výrobek
48. Zacházení s nástroji, opravy
49. Spravování
50. Základy háčkování, pletení, šití a vyšívání

XVI. Bystrost a paměť

- 51. Kimova hra (16 ze 24 předmětů)
- 52. Setonova hra (6 z 10 obrazců)

XVII. Zpěv a společnost

- 53. Junácké a národní písně
- 54. Chování

XVIII. Kultura

- 55. Četba, zájem o umění
- 56. Písemný, slovní nebo kreslený projev

XIX. Vedení a výcvik

- 57. Příprava nováčka k nováčkovské zkoušce
- 58. Vedení hry v družině
- 59. Slovní povely pro nástup družiny

XX. Tělesná zdatnost

- 60. Denní cviky
- 61. Chůze 10 km s přítěží 3 kg
- 62. Junácký krok
- 63. Plavání 50 m
- 64. Lehkoatletický čtyřboj
 - a) běh
 - b) skok daleký
 - c) skok vysoký
 - d) hod míčkem

II. stupeň zdatnosti

Podmínky: 2 letní tábory

složení alespoň poloviny bodů

I. stupně

2 odborky

I. Junácká výchova

1. Junácký zákon
2. Junácký slib a heslo
3. Družinové dobré skutky

II. Občanství

4. Dějiny a zeměpis ČSSR. Ústava
5. Hnutí mládeže v ČSSR
6. Ochrana památek

III. Junácké hnutí

7. Historie skautingu
8. Organizace Čs. Junáka
9. Junácké odznaky

IV. Místní znalosti

10. Jízdní řád ČSD a ČSAD
11. Hlavní dopravní předpisy
12. Veškeré poštovní a telefonní služby

V. Národní obrana

13. Čs. lidová armáda
14. Čs. národní odboj
15. Civilní obrana

VI. První pomoc

16. Ošetření středně těžkých poranění
17. Pomoc při nehodách
18. Obvazy a lékárna

VII. Zdravověda

19. Tělověda
20. Hygiena
21. Péče o dítě
22. Nakažlivé nemoci

VIII. Signalizace a šifrování

23. Morseova abeceda
24. Semafor
25. Šifrování

IX. Odhady a měření

26. Odhad vzdálenosti
27. Odhad váhy
28. Odhad času
29. Měření vzdálenosti a výšek

X. Mapování a orientace

30. Čtení map, určení stanoviště
31. Pochodová osa
32. Podrobný plánec území
33. Zaměřovací buzola
34. Panoramatický náčrtek
35. Pochodová doba

XI. Pozorování přírody

36. Dřeviny
37. Rostliny a přírodní prostředí
38. Léčivé a jedovaté rostliny
39. Jedlé a jedovaté houby
40. Stopování
41. Horniny a minerály
42. Souhvězdí
43. Předpověď počasí

XII. Tábornictví

44. Polní ohniště
45. Táborový oheň
46. Stavba stanu
47. Táborové stavby
48. Táboření

XIII. Zimní táboření

49. Vicedenní zimní výprava
50. Sněhová zástěna

XIV. Vaření

51. Úprava masa, příloh a moučníků
52. Jídelní lístek pro družinu
53. Zálesácké vaření
54. Ocenění potravin

XV. Zručnost a dovednost

55. Uzlování
56. Poražení stromu
57. Domácí opravy
58. Dva výrobky
59. Impregnace
60. Šití na stroji

XVI. Bystrost a paměť

61. Kimova hra (18 ze 24 předmětů)
62. Setonova hra (8 z 10 obrazců)
63. Popis chodce

XVII. Zpěv a společnost

64. Junácké a národní písně
65. Dobrá nálada

XVIII. Kultura a umění

66. Zájem o umění
67. Estetika životního prostředí

XIX. Vedení a výcvik

68. Příprava mladší skautky na I. stupeň
69. Vedení družinového výletu
70. Vedení družinové schůzky
71. Vedení tábora 1 den
72. Vedení her
73. Pověly pro nástup oddílu

XX. Tělesná zdatnost

74. Denní cviky
75. Chůze 14 km s přítěží 5 kg
76. Junácký krok 2 km
77. Plavání 10 min.
78. Lehkoatletický čtyřboj
 - a. Běh 60 m
 - b. skok daleký
 - c. skok vysoký
 - d. hod míčkem
79. 10 tělovýchovných her

Příloha 4 - Stupně zdatnosti pro skautky a skauty, výzvy

„Stará“ stezka – odznak za splnění

Stupně odlišují barevné plstěné podložky

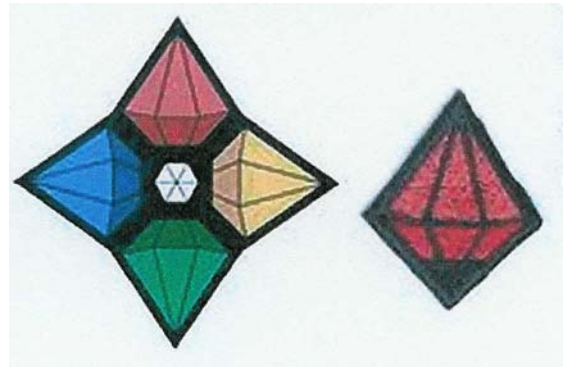
- nováčkovská zkouška – bez podložky
- 1. stupeň – bílý podklad
- 2. stupeň – žlutý podklad

„Nová“ stezka – nášivky

Stupně jsou odlišeny barvou

- 1. stupeň (Cesta Země) – zelená
- 2. stupeň (Cesta Vody) – modrá
- 3. stupeň (Cesta Vzduchu) – žlutá
- 4. stupeň (Cesta Ohně) – červená
- neplněný stupeň – šedá
- závěrečný (prostřední) krystal, potvrzující splnění všech stupňů - bílá

Výzvy:

Za první stupeň (Cesta Země)

- **Noční bdění** – hodinu bez usnutí ležet v noci ve spacáku poté, co skauta/skautku vedoucí vzbudí
- **Výstup na vrchol** – noční výstup na vrchol za východu slunce

Za druhý stupeň (Cesta Vody)

- **Výsadek** – skaut/ka se musí vrátit z neznámého místa do tábora bez mapy, buzoly atd.
- **Noční návrat** – noční obdoba výsadku s použitím baterky, mapy a buzoly

Za třetí stupeň (Cesta Vzduchu)

- **Tři orlí pera** (24 hodin mlčení, 24 hodin hladu, samotka)

Za čtvrtý stupeň (Cesta Ohně)

- **Dva dny bez ničeho** – dva dny si skauti a skautky budou muset poradit bez ničeho, sehnat si jídlo, pití, nocleh a urazit nejméně 15 km
- **24 hodin na stromech** – strávit den v korunách stromů nebo třeba jen metr nad zemí

Noční bdění

Ranní svitání

Výsadek

Noční návrat

Příloha 5 – Stručný popis jednotlivých bodů „nové“ stezky **Přehled základních kompetencí**

A – Co umím a znám

Praktický život (A1) – aktivity, které testují schopnosti postarat se o sebe, správně se chovat podle situace a zájem o budoucnost

Fyzická zdatnost (A2) – aktivity, které podporují fyzickou kondici, trénink, vytrvalost a zdravý životní styl

Buď připraven (A3) – jednání v krizových situacích, orientace v terénu

Hledání řešení (A4) – schopnost vyhledat správné informace, určit důležité informace, umět správně řešit problémy

Vyjadřování (A5) – aktivity, které ovlivňují schopnost správně se vyjadřovat a kvalitně zvládat prezentaci

Zručnost (A6) – bod s tradičními úkoly, které rozvíjejí manuální zručnost, tvořivost, práci s různými nástroji

Můj oddíl (A7) – poskytuje prostor pro specifické oddílové aktivity (například vodácké, horolezecké, sportovní apod.)

B – Kdo jsem

Já a můj život (B1) – aktivity zaměřené na rozvoj předpokladů duchovního života, na vytváření správného postoje k sobě samému, na hledání zdrojů pro vnitřní radost a pokoj, na schopnost nacházet smysl dění i věcí a vnímat krásu ve všech podobách

Moje svědomí (B2) – uvádí do života podle skautského slibu a zákona a rozvoji charakteru, a tak směřuje k životu jako skutečné službě Pravdě

Osobní rozvoj (B3) – aktivity, kterými se ověřuje zejména intelektuální a volný rozvoj, schopnost přípravy na vlastní poslání a celoživotní vzdělávání

C – Můj kamarád

Lidé a vztahy (C1) – vytváření postojů pro správné přijímání druhých lidí a pro vytváření kvalitních vztahů s nimi, podporu důvěry a chápání řádu mezi lidmi

Moje vztahy (C2) – schopnost uvádět postoje a poznání, o něž jde v předchozím bodu, do konkrétních vztahů – především s kamarády, posléze pak s příslušníky opačného pohlaví

Komunikace mezi lidmi (C3) – v tomto bodě není v prvé řadě rozvojem a testováním „techniky“ komunikace (viz A5), ale vztahových předpokladů úspěšné komunikace – především respektu k ostatním, schopnosti naslouchat, vnímat vnitřní svět druhých

Pomoc druhým (C4) – činnosti, které vedou k poznání potřeb bližních, umění (nezištné) pomoci a pochopení smyslu charity

D - Můj domov

Moje rodina (D1) – aktivity týkající se důležitosti rodiny a domova, rodinných i příbuzenských vztahů a pomoci, která je na nich založená

Naše parta (D2) – aktivity, které rozvíjejí kamarádství, činnost ve skupinách (v první řadě ve skautské družině), plánování činností, zodpovědnost za partu

Družina jako tým (D3) – aktivity zaměřené na důležitost spolupráce vedoucí ke společenskému výsledku, schopnost domlouvání (kompromisy) i zhodnocení výsledků společné činnosti

E – Svět okolo nás

Já a demokracie (E1) – vede k postojům, které jsou pro demokracii nezbytné: důvěře v lidi, odpovědnosti za rozhodnutí, schopnosti domluvy a respektu k dodržování pravidel

Já občan (E2) – ukazuje, jak se postoje z předchozího bodu promítají do konkrétního života formou dobrovolného zapojení do dění (zejména v místě bydliště), k tomu je potřebné znát, jaké mají občané možnosti ovlivňovat věci veřejné a jak jich dobře využít

Propojený svět (E3) – porozumění souvislostem mezi různými obory lidské činnosti a mezi společností a přírodou

Různost světa (E4) – svět je nejen propojený, ale i plný různých národů a společenských skupin a s nimi i rozmanitých názorů, zvyků, kultur a náboženství; různost světa může být obohacením a výzvou k respektu, toleranci a zájmu o nové lidi a jiné kultury

Příběhy našeho světa (E5) – učí dívat se na svět ne jako na suchá fakta, ale jako na živé příběhy, kdo to dokáže, může se poučit z příběhů minulosti i současnosti, vžít se do pohledu jiného člověka i získat vědomí sounáležitosti; patří sem i velký příběh skautingu

F – Příroda kolem nás

Pobyt v přírodě (F1) – tento bod vede nejen ke schopnosti postarat se sám o sebe, ale je také prvním krokem ke vztahu k přírodě

Vnímání přírody (F2) – tak jako se musíme naučit číst, abychom rozuměli textu, musíme se naučit vnímat přírodu kolem sebe, abychom jí mohli rozumět, zvláště v dnešní době, kdy jsou děti spíše než na logiku a tempo přírody zvyklé na logiku a tempo počítačů

Poznávání přírody (F3) – faktická znalost přírody, zejména poznávání vztahů v přírodě; to je důležité nejen proto, abychom z neznalosti přírodě neškodili, ale také abychom dokázali dobře využít, co nám příroda nabízí

Hodnota přírody (F4) – bod směřující k zamyšlení, co všechno pro nás příroda znamená, čím je pro nás důležitá a proč ji máme rádi

Šetrné chování (F5) – bod zaměřený do našeho každodenního života a ukazuje nám, jak brát v úvahu dopady našeho jednání na přírodu a jak se chovat k přírodě ohleduplně

Klíčové kompetence, které stezka rozvíjí:

Duchovní

- 1.1 Láska
- 1.2 Svědomí
- 1.3 Meditace
- 1.4 Globální zodpovědnost

Psychologické

- 2.1 Já (k sobě)
- 2.2 Já a ty
- 2.3 Já a my
- 2.4 Já a společnost

Manažerské

- 3.1 Sám sobě manažerem
- 3.2 Práce s informacemi a řešení problémů
- 3.3 Vlastní názor, odolávání manipulaci
- 3.4 Prezentace na veřejnosti

3.5 Týmová práce

3.6 Komunikace

Občanské a environmentální

- 4.1 Krása – vnímání a vytváření
- 4.2 Krása a jedinečnost přírody
- 4.3 Vztah k přírodě
- 4.4 Vztah ke krajině
- 4.5 Vědomí provázanosti
- 4.6 Respekt k různosti
- 4.7 Aktivní občanství

Praktické dovednosti

- 5.1 Přežití v přírodě
- 5.2 Osobní dovednosti
- 5.3 Společenské dovednosti
- 5.4 Řešení krizových situací

Příloha 6 - Dotazník

Dotazník (pro vedoucí skautských oddílů)

Dobrý den. Jmenuji se Anna Voříšková a tímto Vás chci požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro zpracování mé bakalářské práce. Tématem této práce je „motivace skautských vedoucích při přípravě a plánování programu pro jejich oddíl“.

Předem mnohokrát děkuji za Vaši pomoc.

(Dotazník je čistě anonymní a bude použit pouze pro účely bakalářské práce.)

O tobě:

1. Věk:

2. Pohlaví: Muž Žena

3. Nejvyšší ukončené vzdělání:

☐ ZŠ	☐ SŠ, SOU
☐ SŠ s maturitou	☐ VŠ

4. Nyní jsi:

☐ Student – uveď obor:	☐ Pracující – uveď odvětví:
☐ Nezaměstnaný	☐ Jiné:

5. Léta strávená ve skautingu:

6. Léta strávená jako vedoucí:

7. Jakého kvalifikačního stupně Junáka jsi dosáhl/a? (i více než 1 odpověď)

☐ Čekatelská zkouška	☐ Vůdcovská zkouška
☐ Jiné:	

8. Do Junáka jsi začal/a chodit:

☐ Z vlastní vůle, líbilo se mi to, četl jsem o tom
☐ Vliv rodičů
☐ Vliv kamarádů, známých
☐ Jiné:

9. Co tě jako dítě v oddíle bavilo? (i více než jedna odpověď)

☐ Hry, soutěže	☐ Naučný program
☐ Přátelství a vztahy	☐ Výpravy do přírody, tábory
☐ Plnění odborek, stupňů zdatnosti	☐ Kolektivní činnost
☐ Pravidla, kázeň	☐ Oddílové tradice a obřady
☐ Sport	☐ Rukodělné práce apod.
☐ Jiné:	

10. Co tě v oddíle jako dítě naopak nebavilo? (i více než jedna odpověď)

☐ Hry, soutěže	☐ Naučný program
☐ Přátelství a vztahy	☐ Výpravy do přírody, tábory
☐ Plnění odborek, stupňů zdatnosti	☐ Kolektivní činnost
☐ Pravidla, kázeň	☐ Oddílové tradice a obřady
☐ Sport	☐ Rukodělné práce apod.
☐ Jiné:	

11. A nyní, z pohledu vedoucího?

- Co tě v oddíle baví?
-
- Co tě nebaví?
-

Změnil/a bys v Junáku něco?

- Ne
- Ano – co?
-

12. Co tě vedlo k tomu stát se vedoucím? (i více než jedna odpověď)

☐ Pomoc skautingu	☐ Radost z práce s dětmi
☐ Možnost výchovného působení	☐ Vztahy s ostatními vůdci
☐ Možnost vlastní seberealizace	☐ Rodinná tradice
☐ Automatický vývoj	☐ Nápodoba mého vůdce
☐ Jiné:	

13. Které vlastnosti, schopnosti či dovednosti podle tebe dělají dobrého vůdce?

.....

.....

14. Máš nějaký vzor? Kdo to je a proč?

.....

.....

15. Znáš tři základní principy skautingu?

.....

.....

16. Co pro tebe znamená „duchovní dimenze“ skautingu?

.....

.....

17. Věnuješ se práci s dětmi i mimo Junák? (i více než jedna odpověď)

☐ Ano, v zaměstnání	☐ Studuji blízký obor
☐ Vedu dětský kroužek	☐ Příležitostně – jak?.....
☐ Ne	☐ Jiné:

18. Jaké jsou tvé další zájmy a volnočasové aktivity?

.....

.....

19. Jaké jsou tvé plány do budoucna:

- Plánuješ zůstat v Junáku?
- Pokud ano:
 - Jak dlouho?
 - A co máš dále v plánu?
 - Dosáhnout vyššího kvalifikačního stupně Junáka
 - Pokračovat v činnosti, nemám vyšší ambice
 - Jiné:

20. Co Ti skauting dal (osobní přínos)? (i více než jedna odpověď)

- Životní styl podle skautských zásad
- Svobodu myšlení, názorů
- Přátele
- Příprava na povolání
- Větší samostatnost
- Jiné:
- Využití skautských dovedností v životě
- Zdravé tělo a ducha
- Vztah k přírodě
- Náplň volného času

21. Co si myslíš, že dává Junák této generaci? Může ji nějak ovlivnit? Jak?

.....

.....

.....

.....

O tvorbě programu:

22. Kolik celkově času věnuješ oddílu za měsíc (vč. schůzek, víkendových akcí apod.)?

- 1 – 20 hodin
- 21 – 40 hodin
- 41 – 60 hodin
- 61 - 80 hodin
- 80 hod. a více

Kolik času z toho ti zabere příprava programu?

23. Odkud čerpáš při tvorbě programu? (i více než jedna odpověď)

- Vlastní zkušenosti
- Tvé volnočasové aktivity
- Deníky, kroniky oddílu
- Literatura – jaká?
- jiné:
- Rozhovory s jinými vůdci
- Zkušenosti jiných
- Kurzy, semináře

24. Co je pro tebe při výběru programu nejdůležitější? (i více než jedna odpověď)

- Aby děti program bavil
- Pohyb, pobyt v přírodě
- Vedení dětí dětmi (v družinách)
- Předávání skautských tradic (slib, zákon, odborky aj.)
- Jiné:
- Aby se děti něco naučily
- Rozvoj kladných vlastností
- Abych já program zvládl

25. Sestavuješ si pro svůj oddíl něco jako roční plán (alespoň v bodech)?

- Ano
- Ne

26. Plánování programu:

- Program si naplánuji na delší dobu dopředu a pak se jej pevně držím
- Dopředu si naplánuji jen část a zbytek doplním dle potřeby až „na místě“
- Vždy improvizuji podle času, potřeby, nálady aj.
- Jiné:

27. Při plánování programu:

- Jsem spíše konzervativní a pevně se držím tradičních skautských hodnot
- Držím se jen některých skautských tradic (např. stupně zdatnosti, odborky), jinak se snažím vždy přijít s něčím novým
- Jsem spíše otevřený novým nápadům a netradičním akcím, skautské tradice jsou mi cizí

28. Mohou děti zasahovat do přípravy programu?

- Ano – jak?
-
- Ne – proč ne?
-

29. Zkus popsat, co podle tebe dnes děti na programu baví, co ne?

.....

.....

.....

30. Jaký je počet členů a jaké je věkové složení tvé družiny/oddílu?

.....

31. Proč jsi si vybral/a právě tento věk?

- Baví mě pracovat s dětmi právě tohoto věku
- Je to výzva, možnost vyzkoušet něco nového
- Nic jiného mi nezbylo
- Jiné:

Změnil/a bys složení oddílu, kdybys mohl?

- Ne
- Ano – proč?
-

32. Víš, co dělají děti z tvé družiny/oddílu ve volném čase? Myslíš, že by se toho dalo využít při přípravě programu? Pokud ano, využíváš toho? Jak?

.....

.....

.....

.....

Závěrem:

33. Co pro tebe znamená jméno a osobnost Jaroslava Foglara?

.....
.....
.....
.....

34. Co pro tebe znamená jméno a osobnost A. B. Svojsíka?

.....
.....
.....
.....

35. Co si myslíš o „Nové stezce?“

.....
.....
.....
.....

Plníte ji ve tvém oddíle?

Ano

Ne – proč ne?

.....
.....

Závěrem bych Vám chtěla ještě jednou poděkovat za Váš čas a spolupráci.